

ՍՐՈՒՆ ԳԼԻՆԱՃԵՆ

ԳՐԿԱՍԻ

ԱՐԵՅՈՅՅ

1922

ՏԱՐԻ

ՏՊԱԳՐ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՆԸՔՃԵՆ

Գին 40 ԳՐԵ, Ամերիկայի համար 40 սևը Եւրոպայի համար 2 Շիլլին կամ 4 Ժրանկ:

Այս շարաշուք թուականը կը յիշեցնէ ինձ՝ այն ազգար՝ որ զիս հարուածեց ու փոքին: Այդ օրն իսկիւ տարու ահաւոր ճրգե՛՛՛ր բնդարձակ տարածութեան մը վրայ էր աւերները գործեց. շինայից այն իմ սիրուն անակիս այ, արդիւնք իմ աշխատութեանս, ոչ կարասներուս և ոչ հաղարաւոր գրքերուս, նոյնպէս ձեռագիր աշխատութիւններուս, որոնց մէջ էր նաև 1922 ի Տարեցոյցիս ձեռագիրը: Զրկուած ամէնէն անհրաժեշտ պիտոյքներէ, մնացի պահ մը յուսահատութեանց ահա բարեկամներ հետուէն թէ մտան անկեղծ համակրութեան հետ խառն կարեկցութիւնով մը ցաւակից եղան ինձ և վանեցին ինձմէ յուսահատութիւնս:

Ասով զօրացած կրկին աշխատեցայ սոյն համեստ գործիս, աւետելու թէ կրկին պիտի կանգնեմ տնակու: Ենորհակալութիւն կանխաւ անոնց՝ որ այս Տարեցոյցիս հրատարակութիւնը առ իմ մը պիտի նկատեն քաջալերելու: Ղեկորակէս զի փութով իրագործեմ ջերմագին բաղձանքս տանս վերաշինութեան:

Իցի՛ւ իբրև փիւնիկ իսկիւտար դուրս ելլէ իբ աւերներէն և նոր դարնան բարձրանան հոն հայ տուներ, առաջինէն աւելի զեղեցիկ, որովհետև իսկիւտար մուսայարան մըն է, վառարան հայ զեղարուեստի և հայ գրականութեան, նոյնպէս յիշատակարան մեր մեծ մարդերուն՝ Տերոյեանցին, Մխաբեանին, Իգմիրլեանին, Ռ. Յ. Պէրպէրեանին ու վաղամեռիկ բաւաստեղծ Պետրոս Գուրեանի, իսկիւտարու սոխակին:

Տ. Տ. ԵՂԻՇԷ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Ս. ՍԱԴՐԱՍ

Գահակա՛լը արժանատւո՛ւր,

Հողին՝ որ Բա Էուփեանց մէջ կը հանգչի, պաշտեցիք է իբրեւ հովիտական մասունց մը, որովհետեւ այն խառնուրդ մըն է գրազէի, իմաստաւորի, բանաստեղծի։ Հարաւրեան բար բիւր վերեր կ'սպիանան, այրիացած հայրենիք կը քորափէ իրմէ սուգի հանդերձանը, երբ անոն հայրենի այնքան վաճակներու, Էկեղեցիներու Բաճնէլի կործանումէն յետոյ Ս. Յակովբեանց վանքը Յիսուսի սուրբ ոսկերուն նետերը կրազ հողին վրայ կը փայլի նշուագեղ պայծառութեամբը Աստուծոյ։ Բայ այդ լոյսը մնայ անուշ Էրկար սարիներ։

Անա միակ իղծը ինչպէս ամենուն, նոյնպէս խոնարհ Սանիկ
ՍԻՄՈՆ ԳԱՐՍՄԱՃԵԱՆ

5 Աւգոստ. 1921 Վ. Պոլսոյ

Տ. Տ. ԵՂԻՇԷ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԼԵՄԻ

ԳրՏԵՂԻՔ.— Տումարն է այն գիրքը, որ կը խօսի
ժամանակի բաժանումներուն և փոփոխութիւններուն
վրայ, արեւու և լուսնի շրջաններուն համեմատ:

Հին Տումար.— Ծագումը շատ հին է բնականա-
բար: Յուլիոս կեսոր Քրիստոսի ծնունդէն 40 տարի
առաջ կարգադրեց զայն: Տարին հաշուուեցաւ 365 օր-
իսկ 6 ժամը որ 4 տարուան բնթացքին կ'ըլլար 24
ժամ կամ օր մը, բարդեց 4 րդ տարւոյն վրայ և այդ
տարին կոչուեցաւ նախնայ տարի. առաջին երեք տա-
րիները կոչուեցան նասարակ տարիներ:

Այս տումարը ի պատիւ Յուլիոս կայսեր կոչուե-
ցաւ Յուլիան Տումար և տարւոյն հինգերորդ ամիսն
այ նուիրուեցաւ իր անուան և կոչուեցաւ Յուլիս:

Յետոյ Գրիգոր ԺԳ. Պապն 1581 ին տումարական
խտորումները շակելու համար ժողովեց իր ժամանակի
գիտուններն ու աստղագիտները, որոնք վճռեցին
մտրտ ամսոյ 10 օրերը կտրել և Մարտ 21 ր հանդիպե-
ցնել նոյն ամսոյ լուսնի լրման:

Այս է նաև Տումար, որ կ'ըսուի նաև Գրիգորեան
Տումար ի պատիւ Գրիգոր ԺԳ. Պապին, իսկ Յուլիանը
եղաւ Հին Տումար: Հայոց Տումարական թուականը գրու-
նելու համար պէտք է հանել Քրիստոսի թուականէն
551 ր, զոր օր. 1922 ներկայ թուականը կը գտնուի
551 հանելով 1371 կը մնայ, որ է Տումարական թուա-
կան. կը գրուի հայերէն այրուբենով: Այս եզած է Մով-
սէս Բ. Եղիվարդեցի կաթողիկոսի ասան (574—604):

ՄԱԿՈՂ ԱՐԵՒԻՆ

Կեանք եւ լոյս կարող նանանչեղ ոսկի
 Խայտան մեր արեւ, հայ աշխարհ ժպտի.
 Հային ձիւն եւ սառ բող հայ դաւեւեւն,
 Տեղան բարիքներ մեզ առատօրէն:

Ողջոյն, ո՛ր Արեւ, տո՛ւր մեզ նոր զարուն,
 Մաղկեցուր շուտով դրախտը հայուն.
 Բաղդր երջանկուրեան երկնային հրեւսակ
 Անոր դրան առջեւ կանգնի բող պահակ:

ՄԻՄՈՆ ԳԱՅԱՄԱՃԵԱՆ

Լ.Յ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

- 1 19 † Գիր. Դ. Յիսնակայ, Հարսանիք, Լատինաց
 Տօն Տնօրինութեան Գր.ի. եւ Կաղանդ եւ Տարեմուտ
 1922 թուին, Տանկաց ձեւագիրի Էջվէլ 2 (1340 թուա-
 կան), [պայ.]
- 2 20 Բշ. Սրբոցն Իգնատիոսի, Աղղէի եւ Թէոպոլ-
 3 21 Գշ. Նախավկայ Ս. Արգարու թագաւորին
 մերոյ,
- 4 22 Գշ. Պահր,
- 5 23 Եշ. Սրբոցն Դաւթի Մարգարէին եւ Յակոբայ
 աւարելոյն, [Զիւնախառն անձրեւ:]
- 6 24 Ար. Պահր, Լատինաց՝ Յայնուրթիւն Տեառն,
 7 25 Շր. Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային, Յու-
 նաց՝ Ս. ԵնՈՒՆԴ.
- 8 26 † Գիր. Ե. Յիսնակաց, Հարսանիք:
- 9 27 Բշ. Սրբոց Աւարելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի,
- 10 28 Գշ. Սրբոցն Սրբուցն Ռոտման Յակոբայ
 Աւարելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին, Բարեկեն-
 ղան պահոց ծննդեան,
- 11 29 Գշ. Պահր,
- 12 30 Եշ. Ա. օր պահոց ծննդեան,
- 13 31 Ար. Բ. օր » » Լատինաց՝ Տօն
 մկրտութեան Տեառն մերոյ Յս.ի. Գր.ի.,
- 14 1 Շր. Դ. օր ծննդեան, ԿԱՂԱՆԴ եւ Տարեմուտ
 1922 թուին ըստ հին Տոմարի, Սրբոյն Բարսեղի հայ-
 րապետին Յունաց՝ Տօն Անուանակոչութեան Տեառն
 եւ յիշատակ Բարսեղի Հայրապետին:
- 15 2 † Գիր. Դ. օր պահոց ծննդեան,
- 16 3 Բշ. Ե. » » » »

Լ.Յ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

- 17 4 Գշ. 2. օր պահոց ծննդեան Լատինաց
Ս. Անտոն,
18 5 Գշ. ձրագալոյց ծննդ. Նաւակատիր,
19 6 Գշ. ՏՅՆ ԾՆՆԳԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾՎՅԱՅՏՆՈՒ-
ԹԵԱՆ ՅՍ.Ի ՔՐ.Ի. Յունաց՝ Մկրտութիւն Տեառն:
20 7 ԳՍ.Բ. օր ծննդեան եւ Յիշատակ Մեռելոց,
21 8 Եր. Գ. » » Լարսամիխ: Լատինաց՝
Ս. Ազնէսի կուսին, Անճրէաբէր հոգմունք.
22 9 Կիր. Գ. օր ծննդեան,
23 10 Բշ. Ե. » »
24 11 Գշ. Զ. » »
25 12 Գշ. Է. » »
26 13 Կշ. Տօն Անուանակոչութեան Տեառն.

Լարսամիխ:

- 27 14 Ուր. Պահր. Լատինաց՝ Ս. Յովնան Ոսկերեբան,
28 15 Եր. Տօն ծննդեան Սրբոյն Յովն. Կարապետին,

Խոնաւ օր:

- 29 16 Կիր. Ա. զկնի ծննդեան. Լարսամիխ:
30 17 Բշ. Սրբոյն Պետրոսի Լայրապետին, Վլասայ
Եպիսկոպոսի եւ Արիստղոմայ Սարկաւազին, Տաճկաց՝
Ախլբըլ արպային, օր է վերջ քառասուն աւուրց
առաջնոյ մասին ձմբան. Զիւնաբէր հոգմունք,
31 18 Գշ. Սրբոյն Անտոնի Տգնաւորին, Տաճկաց
Էվվէլը Խամսիյն, որ է սկիզբն յիսուն աւուրց երկ-
րորդ մասին ձմբան,

Լ.Յ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

- 1 19 Գշ. Պահր.
2 20 Եշ. Ս. Քէղոցի թագաւորին եւ մանկանցն,
Լատինաց՝ Տեառնընդառաջ,
3 21 Ուր. Պահր.
4 22 Եր. Սրբոց հայրապետացն Աթանասի եւ
Կիւրղի,
5 23 Կիր. Բ. զկնի ծննդեան. Բարեկենդան
Աւաջաւորաց, Զիւնախառն անճրէւ,
6 24 Բշ. Ա. օր պահոց առաջաւորաց,
7 25 Գշ. Բ. » » »
8 26 Գշ. Գ. » » »
9 27 Եշ. Գ. » » »
10 28 Ուր. Յիշատակ Յովնանու մարգարէին,
11 29 Եշ. Սրբոյն Սարգիսի զօրավարին եւ որդ-
ւոյն Մարտիրոսի,
12 30 Կիր. Գ. զկնի ծննդեան, Լարսամիխ: Զիւ-
նաբէր հոգմունք,
13 31 Բշ. Սրբոց Ատոմանց զօրավարաց:
14 1 Գշ. Սրբոց Սուքիասանց վկայից,
15 2 Գշ. Պահր.
16 3 Եշ. Սրբոց Ոսկեանց քահանայից.
17 4 Ուր. Պահր.
18 5 Եր. Սրբոյն Իսահակայ Պարթեւի հայրապե-
տին,
19 6 Կիր. Գ. զկնի ծննդեան. Լարսամիխ:

- 20 7 ԲԶ. Սրբոցն Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի րաճանային, Տաճկաց' ձէմբէի Էվվէլ պէ հապա, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու յօղս:
- 21 8 ԳԶ. Սրբոց Դեռնդեանց րաճանայից.
- 22 9 ԳԶ. Պահր.
- 23 10 † ԳԶ. ՍՐՐՈՅ ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ ԶՕՐԱՎԱՐԱՅ հազար երեսուն եւ վեց վկայից, Յիւստակ մեռլոց եւ Տօն ազգային:
- 24 11 Ուր. Պահր.
- 25 12 ՇՐ. Կ. ՊօլտոյՍ. Բողոքոյն 150 հայրապետաց.
- 26 13 † Կիր. Բուն Բարեկենդան. եւս Յունաց եւ Լատինաց.
- 27 14 † ԲԶ. Տեառնդառաջ, Տաճկաց ձէմբէի սանի պէ ապ, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի ջուրս Անճրեւ եւ ձիւն:
- 28 15 ԳԶ. Բ. օր մեծ պահոց, Տաճկաց' Բէճէպ եւ իւզ այլար.

- 1 16 ԳԶ. Գ. օր մեծ պահոց.
- 2 17 ԵԶ. Գ. » » » »
- 3 18 Ուր. Ե. » » » »
- 4 19 ՇՐ. Ս. Թէոդորոսի Զօրավարին.
- 5 20 Կիր. Բ. քառանորդական պահոց.
- 6 21 ԲԶ. Ը. օր մեծ պահոց. Տաճկաց ձէմբէի սանիս Չիւլ թիւրապ, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի հողն. Անպամաճ օլ:

- 7 22 ԳԶ. Թ. օր մեծ պահոց.
- 8 23 ԳԶ. Ժ. » » » »
- 9 24 ԵԶ. ԺԱ. » » » »
- 10 25 Ուր. ԺԲ. » » » »
- 11 26 ՇՐ. Սրբոցն Կիրղի երուսղէմի հայրապետին, Տաճկաց' Էվվէլի պէրաիւլ աճիւզ, որ է սկիզբն ցրտոյն պառաւանց. տեւէ եօթն տիւ եւ ութ գիշեր. շիւսին ժուրումար:
- 12 27 † Կիր. Գ. Քառանորդական պահոց. Անառակին.
- 13 28 ԲԶ. ԺԵ. օր մեծ պահոց.
- 14 1 ԳԶ. ԺԶ. » » » Յունաց' Մարտ.
- 15 2 ԳԶ. ԺԷ. » » » »
- 16 3 ԵԶ. ԺԸ. » » » Տաճկաց' Ախրըր պէրա իւլ աճիւզ, որ է վերջ ցրտոյն պառաւանց.
- 17 4 Ուր. ԺԹ. օր մեծ պահոց.
- 18 5 ՇՐ. Սրբոցն Յովհաննու եւ Երեմեայ մարգարէին.
- 19 6 † Կիր. Գ. քառանորդական պահոց, Տնտեսին.
- 20 7 ԲԶ. ԻԲ. օր մեծ պահոց.
- 21 8 ԳԶ. ԻԳ. » » » Գարնանամուտ եւ հասարակած. լինի տիւ եւ գիշեր հաւասար. Տաճկաց' Իթխալըր րէպիի եւ Ախրըր խամսին, որ է վերջ յիսուն աւուրց երկրորդի մասին ձմեռան. Պարսից' Նէվրուզ, որ է օր արքայական եւ է նոյա ամանոր եւ պայլամ.

Լ.Յ.

ՄԱՐՏ

- 22 9 ԴՂ. ԻԻ օր մեծ պահոց, Միջինք,
 23 10 ԵՂ. ԻԵ » » »
 24 11 Ուր. ԻԶ » » »
 25 12 Շր. Սրբոց քառասուն մանկանց, Լատինաց
 Աւետու՛մ,
 26 13 † Կիր. Ե. քառասներորդական պահոց, Գա-
 տաւորին,
 27 14 ԲՂ. ԻԹ. օր մեծ պահոց,
 28 15 ԴՂ. Լ. » » »
 29 16 ԴՂ. ԼԱ. » » »
 30 17 ԵՂ. ԼԲ. » » »
 31 18 Ուր. ԼԴ. » » »

Լ.Յ.

ԱՊՐԵԼ

- 1 19 † Շր. Ս. Շօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին
 մուտն ի վիրապն.
 2 20 † Կիր. Զ. քառասներորդական պահոց: Գա-
 լտանս:
 3 21 ԲՂ. ԼԶ. օր մեծ պահոց:
 4 22 ԴՂ. ԼԷ. » » »
 5 23 ԴՂ. ԼԸ. » » »
 6 24 ԵՂ. ԼԹ. » » »
 7 25 Ուր. Խ. » » »

Լ.Յ.

ԱՊՐԵԼ

- 8 26 Շր. Յիշատակ Յարութեան Դազարու:
 9 27 † Կիր. Ծաղկազարդ: Եւս Յունաց ևւ Լաա,
 10 28 ԱԻԱԿ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ: Պահր:
 11 29 » ԵՐԵԲՇԱԲԹԻ: Յիշատակ տանն կու-
 սանաց: Պահր:
 12 30 ԱԻԱԿ ԶՈՐԵԲՇԱԲԹԻ: Պահր:
 13 31 † ԱԻԱԿ ՀԻԿԿՇԱԲԹԻ: Յիշատակ ընթրեաց
 ևւ ոսնալուայի: Պահր:
 14 1 ԱԻԱԿ ՈՒՐԲԱԹ: Յիշատակ Զարչարանաց
 Տեառն մերոյ Յս.ի Գր.ի: Պահր: Յունաց՝ Ապրիլ:
 15 2 ԱԻԱԿ ՇԱԲԱԹ: Ճրագալոյց Ս. Զատկի: Նա-
 ւակատիր:
 16 3 † Կիր. Ս. ԶԱՏԻԿ. Եւս Յունաց ևւ Լատինաց:
 17 4 † ԲՂ. Բ. օր Զատկի: Յիշատակ մեռելոց:
 18 5 † ԴՂ. Գ. » »
 19 6 ԴՂ. Դ. » »
 20 7 † ԵՂ. Ե. » » Աւետու՛մ Ս. Աստուա-
 ծածնի:
 21 8 ԵՂ. Զ. » » Յունաց Տօն Պալքըրի:
 22 9 Շր. Է. » » Գլխատումն Յովհաննու
 Մկրտչի:
 23 10 † Կիր. Նոր Կիրակէ: Հարսանի:
 24 11 ԲՂ. Թ. օր Յինանց: Տօն յիշատակի հաճօրն
 Հայ նահատակաց, Կատարի հանդիսաւոր հոգեհան-
 գիտ յամենայն եկեղեցիս:

Լ.Յ.	Ս.ՊԵՒԷ.
25 12	ԳՂ. Ժ. օր Յինանց:
26 13	ԳՂ. ԺԱ. »
27 14	ԵՂ. ԺԲ. »
28 15	Ուր. ԺԳ. »
29 16	Շր. ԺԴ. »
30 17	† Կիր. ԺԵ. »

սանիք: Կանանց Կիրակէ: Հար-

Լ.Յ.	ՄԱՅԻՍ
1 18	ԲՂ. ԺԶ. օր Յինանց:
2 19	ԳՂ. ԺԷ. »
3 20	ԳՂ. ԺԸ. »
4 21	ԵՂ. ԺԹ. »
5 22	Ուր. Ի. »
6 23	Շր. ԻԱ. »
7 24	† Կիր. ԻԲ. օր Յինանց: Կարմիր Կիրակէ:

Հարսանիք:

8 25	ԲՂ. ԻԳ. օր Յինանց:
9 26	ԳՂ. ԻԴ. »
10 27	ԳՂ. ԻԵ. »
11 28	ԵՂ. ԻԶ. »
12 29	Ուր. ԻԷ. »
13 30	Շր. ԻԸ. »

Պահր: Բարեխառն եղանակ: Պահր:

Լ.Յ.	ՄԱՅԻՍ
14 1	† Կիր. Տօն Երեւման Խաչի: Հարսանիք: Յու-

նաց՝ Մայիս:

15 2	ԲՂ. Լ. օր Յինանց:
16 3	ԳՂ. ԼԱ. »
17 4	ԳՂ. ԼԲ. »
18 5	ԵՂ. ԼԳ. »
19 6	Ուր. ԼԴ. »
20 7	Շր. ԼԵ. »
21 8	† Կիր. Վեցերորդ Կիրակէ: Հարսանիք:
22 9	ԲՂ. ԼԶ. օր Յինանց:
23 10	ԳՂ. ԼԸ. »
24 11	ԳՂ. ԼԹ. »
25 12	† ԵՂ. ՀԱՄԲԱՆՁՈՒՄՆ Քր. Ի, եւ՝ Յունաց եւ

Լատինաց:

26 13	Ուր. ԽԱ. օր Յինանց: Պահր: Զուարթ եւ
27 14	Շր. ԽԱ. օր Յինանց:
28 15	† Կիր. Եօթներորդ Կիրակէ. Բ. Ծաղկա-
29 16	ԲՂ. ԽԴ. օր Յինանց:
30 17	ԳՂ. ԽԵ. »
31 18	ԳՂ. ԽԶ. »

զարդ. Հարսանիք: Տասկաց՝ Պայրամ: Պահր:

Լ.Յ.

ՅՈՒՆԻՍ

- 1 19 ԵՂ. ԽԷ. օր Յինանց: Երկնային վիճակ:
 1 20 Ուր- ԽԷ. » » Պահր: Զուարթազին
 առուր:
 3 21 Շր. ԽԹ. » »
 4 22 † Կիր. Հոգեզալուստ: Եւ Յունաց եւ Լա-
 տինաց: Բարեկենդան Եղիական պահոց.
 5 23 ԲՂ. Բ. օր Հոգեզալստեան: Պահր:
 6 24 ԴՂ. Գ. » » »
 7 25 ԴՂ. Գ. » » »
 8 26 ԵՂ. Ե. » » »
 9 27 Ուր. Զ. » » »
 10 28 Շր. Է. » »
 11 29 † Կիր. Ա. Կիւրակէ Յարութեան: Ս. Եղիա:
 Ա. պատկ. Հարսանիք: Լատինաց՝ Ս. Երրորդութիւն:
 12 30 ԲՂ. Սրբոց Հռիփսիմեանց Կուսանաց:
 13 31 ԴՂ. » Գայիանեանց »
 14 1 ԴՂ. պահր: Յունաց՝ Յունիս:
 15 2 ԵՂ. Սրբոյն Յովաննու Կարապետին եւ Աթա-
 նագինեայ եպիսկօփ:
 16 3 Ուր. Պահր:
 17 4 † Շր. Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւն ի
 վիրապէն: [սանիք:
 18 5 † Կիր. Բ. Տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ: Հար-
 19 6 ԲՂ. Սրբոց մանկանցն Բեթղէմէմի:
 20 7 ԴՂ. Սրբոց Կուսանացն Նունեայ եւ Մանեայ:

Լ.Յ.

ՅՈՒՆԻՍ

- 21 8 ԴՂ. Պահր:
 22 9 ԵՂ. Սրբոցն Սահակայ եւ Յովսեփայ:
 23 10 Ուր. Պահր: [դայ եպիսկօփ:
 24 11 Սրբոյն Ներսէսի Հայրապետին մերոյ եւ Խա-
 25 12 † Կիր. Գ. Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց:
 Հարսանիք:
 26 13 ԲՂ. Պահր: Սրբոյն Եպիփանու Կէպրացւոյն:
 27 14 ԴՂ. » Կոստանդիանոսի Թագաւորին եւ
 մօրն Հեղինեայ:
 28 15 ԴՂ. Պահր: [բժշկին:
 29 16 ԵՂ. » Սրբոցն Թէոդիտոնի եւ Դաւիթեայ
 30 17 Ուր. »

Լ.Յ.

ՅՈՒՆԻՍ

- 1 18 † Շր. Գիւտ Նշխարաց Ս. Գրիգոր Լուսա-
 ւորիչի:
 2 19 † Կիր. Գ. Զկնի հոգեզալստեան: Հարսանիք:
 3 20 ԲՂ. Սրբոց վկայիցն Անտոնիոսի, Թէոփիլոսի,
 Անիբատոսի:
 4 21 ԴՂ. Սրբոցն Դանիւլի մարգարէին եւ երից
 մանկանցն Սեղրարայ, Միսարայ եւ Աբրղնարովի:
 4 22 ԴՂ. Պահր: Տօրազին եւ պարզ:

6 23 † ԵՇ. Սրբոց Թարգմանչաց Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

7 24 Ուր. Պահր:

8 25 Շր. Սրբոյն Տրդատայ Թազաւորին, Աշխէն տիկնոջ եւ Խոսրովիդատոյն:

9 26 † Կիր. Ե. Գիւտ տփոյ Ս. Աստուածածնի: Հարսանիք:

10 27 ԴՇ. Սրբոցն Կալիստրատոսի եւ 49 վկայից:

11 28 ԴՇ. Սրբոյն Զարարիա մարգարէին: Տաճկաց (Եվզէլը էյեամ իւլ պահուր. Սամ Եէյի) սկիզբն աւուրց շնիկ աստեղան:

12 29 ԴՇ. ԴՇ. Պահր:

13 30 ԵՇ. Սրբոյն Եղիսէի մարգարէին.

14 1 Ուր. Պահր: Յոււնաց՝ Յուլիս:

15 2 Շր. Սրբոց երկոտասան առաքելոցն Քր.ի

16 3 † Կիր. Զ. Զկնի Հոգե. Բարեկենդան Վարդավառի:

17 4 ԲՇ. Ա. օր պահոց վարդավառի:

18 5 ԳՇ. Բ. Սաճկաց (սիրբը էյեամիւլ պահուր) Վեքճ շնիկ աստեղան:

19 6 ԴՇ. Գ. օր պահոց վարդավառի:

20 7 ԵՇ. Գ. » » »

21 8 Ուր. Ե. » » » [տիր:

22 9 Շր. Յիշատակ տապանակին հնոյ, Նուաւաւ

23 10 † Կիր. ՎԱՐԳՅԱՍԻ. Այլակերպութիւն Քր.ի

24 11 † ԲՇ. Բ. օր վարդավառի: Յիշատակ վնտելոց:

25 12 ԴՇ. Գ. օր վարդավառի: Հարսանիք:

26 13 ԴՇ. Պահր:

27 14 ԵՇ. Սրբոյն Եսայեայ մարգարէին:

28 15 Ուր. Պահր:

29 16 † Շր. Սրբոյն Թադէոսի առաքելոյն եւ Սանդիստայ կուսին:

30 17 † Կիր. Բ. զկնի վարդավառի: Հարսանիք:

31 18 Սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկ.ին:

1 19 ԴՇ. Սրբոյն Աթանազինեայ եպիսկ.ին եւյն:

2 20 ԴՇ. Պահր:

3 21 ԵՇ. Սրբոց նախաշարցն Աղամայ, Արէլի, Սեթայ, Ենովայ, Ենովբայ, Նոյի, Մելքիսեղեկի, Աբրահամու, Իսահակայ, Յակովբայ, Մովսէսի, Անարոնի, Եղիազարու, Յիսուայ, Սամուէլի, Սամիսոնի, Յեփթայեայ, Բարակայ, Գեղէնի, եւ այլոց նախահարց: Տաճկաց՝ Գուրպան պայրամբ:

4 22 Ուր. Պահր:

5 23 Շր. Սրբոց Որդւոց եւ Թոռանց Ս. Լուսաւորցի:

6 24 † Կիր. Գ. Զկնի վարդավառի: Հարսանիք:
 Լատինաց՝ Այլակերպութիւն Յս.ի:

7 25 Բշ. Սրբոց Մակարայեցւոյն Եղիազարու քա-
 ճանային եւ Շամուհեայ եւ Եօթն օրդուց նորին:

8 26 Գշ. Սրբոց երկուտասան մարդարէիցն Ովսեայ,
 Անովայ, Միրբեայ, Յովելայ, Արզիու, Նաումայ, Ամ-
 բակումայ, Յովնանու, Սոփոնեայ, Անգեայ, Զարարեայ,
 Մազարեայ:

9 27 Դշ. Պահր:

10 28 Եշ. Սրբոցն Սոփիայ եւ երկոց զստերացն
 Պիտտոսի, Ելսիսի եւ Ագապեայ:

11 29 Ուր. Պահր:

12 30 Շք. Սրբոյն Գրիգորի աստուածաբանին:

13 31 † Կիր. Գ. Զկնի վարդա. Հարսանիք:

14 1 Բշ. Սրբոցն Կիրակոսի, Յուդիտայի եւ Գոր-
 տիոսի: Յունաց, Օգոստոս:

25 2 Գշ. Սրբոցն Վահանայ Գողթացւոյն, Եւզինեայ
 կուսին:

16 3 Դշ. Պահր: Տօբազիմ Եղանակ:

17 4 Եշ. Սրբոցն Եւզինէոսի, Մարկարիոսի, Եւն:

18 5 Ուր. Պահր:

19 6 Շք. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն 200 հայրապետաց:

20 7 † Կիր. Ե. Զկնի Վարդա. Բարեկենդան Ս.
 Աստուածածնի:

21 8 Բշ. Ա. օր պահոց Ածածնի:

22 9 Դշ. Բ. » » »

23 10 Դշ. Գ. » » »

24 11 Եշ. Դ. » » »

25 12 Ուր Ե. » » »

26 13 Շք. Տօն շողակաթի. Նաակատիք:

27 14 † Կիր. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ:

28 15 † Բշ. Բ. օր Վերափոխ. Յիշատակ մեռելոց:

29 16 Գշ. Գ. » » Հարսանիք:

30 17 Դշ. Դ. » » Պահր:

31 18 Եշ. Ե. » »

1 19 Ուր. Զ. օր վերափոխ. Պահր:

2 20 Շք. Է. » » Տաճ. աշուրէ կիւնի:

3 21 † Կիր. Ը. » » Հարսանիք:

4 22 Բշ. Թ. » »

5 23 Գշ. Սրբոցն Յովակիմայ եւ Աննայի:

6 24 Դշ. Պահր:

7 25 Եշ. Սրբոյն Երեմէայ մարգարէին:

8 26 Ուր. Պահր:

9 27 Շր. սրբոց առարկելոցն Թովմայի, Յակովբայ, Շմաւոնի:

10 28 † Կիր. Գ. Զկնի վերափոխ. Դիւռ Գօսուոյ Ս. Աստուածածնի: Հարսանիք:

11 29 Բշ. Սրբոցն Ստեփանոսի Ռւնեցոյն եւ վկայիցն, Գոհարինեայ, Ծամիտոսի, Տուրիկոսի եւ Ռափկոսի:

12 30 Գշ. Սրբոց մարգարէիցն Եզեկիէլի, Եզրի, եւ Զարարիայի:

13 31 Պահր:

14 1 Եշ. Սրբոցն Յովհ. Կարապետին եւ Յորայ արդարոյն:

15 2 Ուր. Պահր:

16 3 Շր. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն 318 հայրապետաց:

17 4 † Կիր. Գ. Զկնի վերափոխ. Բարեկենդան Ս. Խաչի:

18 5 Բշ. Ա. օր պահոց խաչի.

19 6 Գշ. Բ. » » »

20 7 Գշ. Գ. » » »

21 8 † Եշ. Գ. » » » Ծն. Ս. Աստածնի:

22 9 Ուր. Ե. » » »

23 10 Շր. Տօն եկեղեցւոյ ի նաւակատիւ Ս. խաչի:

24 11 † Կիր. ԽԱԶՎԵՐԱՅ.

25 12 † Բշ. Բ. օր խաչի: Յիշատակ մեռելոց:

26 13 Գշ. Գ. Տօն եկեղեցւոյ: Հարսանիք:

27 14 Գշ. Դ. » » Պահր:

28 15 Եշ. Ե. » » »

29 16 Ուր. Զ. » » »

30 17 Շր. Է. » » »

1 18 † Կիր. Բ. Զկնի խաչի: Բարեկենդան Վարապայ խաչի: Հարսանիք:

2 19 Բշ. Սրբոցն Մամասայ, Փիլիկղիմոնի եւ Սիմօնի սիւնակեցոյն: Պահր:

3 20 Գշ. Սրբոց կուսանացն Փեկրոնեայ եւ Մարիանեայ եւ վկայութեոյն Շուշանայ: Պահր:

4 21 Գշ. Գշ. Պահր:

5 22 Եշ. Սրբոց հայրապետաց Բարազամու, եւն. Պահր:

6 23 Ուր. Պահր:

7 24 Շր. Սրբոցն Գէորգայ զօրավարին, Աղոկոտի եւ Ռամանոսի երզնցողին:

8 25 † Կիր. Գ. Զկնի խաչի: ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱԶ Հարսանիք:

9 26 Բշ. Սրբոցն Դաւթի դրնեցոյն եւ վկայիցն Ղամբէոսի եւ Ղամբէուհոյն:

10 27 Գշ. Սրբոցն Եւզոբէոսի եւ կնոջն Թէոփիստեայ, եւ կուսանացն Երմիանայ եւ Ներատարինեայ:

11 28 Գշ. Պահր:

12 29 Եշ. Սրբոցն Սահակայ եւ Համազասպայ:

13 30 Ուր. Պահր:

14 1 Շր. Սրբոց 72 աշակերտաց Բր. ի Յունաց՝ Հովտեմբեր:

15 2 † Կիր. Գ. Զկնի խաչի: Հարսանիք:

16 3 Բշ. Սրբոցն Փոկասու հայրապետին:

- 17 4 ԳՂ, Սրբոց կուսանաց Թեկղեայ, Վառվառեայ
 եւ Պեղեզեայ:
 18 5 ԳՂ, Պահր:
 19 6 ԵՂ, Սրբոցն Պանդալէոնի բժիշկին, Երմոզեայ
 եւ Եւպրատեայ կուսին:
 20 7 Ուր, Պահր: Հողմաբէր Եղանակ:
 21 8 Շր, Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մե-
 րոյ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսէսի բերթողին, Դաւթի
 փիլիսոփայեն, Գրիգորի Նարեկացւոյն, Ներսէսի Շը-
 նորհալոյն եւ Ներսէսի Լամբրոնացւոյն:
 22 9 † Կիր, Ե, զկնի խաչի: Հարսանիք:
 23 10 ԲՂ, Սրբոցն Գրիգորիսի Աղուանից կաթողի-
 կոսի, եւ սրբոց հարցն Թաթլոյ, Վարոսի, Թովմասու,
 Անտոնի եւ Կրօնիղեայ, Սրբոց առաքելոցն Անանիայի,
 Մատթէոսի, եւն:
 24 11 ԳՂ,
 25 12 ԳՂ, Պահր:
 26 13 ԵՂ, Սրբոցն Դիոնեսիոսի Արիպպագացւոյն:
 27 14 Ուր, Պահր:
 28 15 Շր, Սրբոց աւետարանչացն Մատթէոսի,
 Մարկոսի, Դուկասու եւ Յովհաննու:
 29 16 † Կիր, Զ, զկնի Խաչին: Հարսանիք:
 30 17 ԲՂ, Սրբոցն Դուկիանոսի եւ Յովսեփայ Աստ-
 ոածաճօրն եւ Յովսեփայ Արեմաթացւոյն:
 31 18 ԳՂ, Սրբոցն Թէոդիտոնի քահանային, Զենոնի
 եւ Մակարայ, Եւտրսեայ եւ Ռամելայ:

- 1 19 ԳՂ, Պահր, Լատինաց՝ Տօն ամենայն Սրբոց:
 2 20 ԵՂ, Սրբոց Խարիթեանց վկայիցն Արտեմեայ
 եւ Քրիստափորի, եւ Երկուց կանանցն Կալինիկեայ եւ
 Ակիլինեայ: Լատինաց՝ Տօն ննջեցելոց:
 3 21 Ուր, Պահր:
 4 22 Շր, Սրբոց երկուտասան վարդապետացն Ռե-
 թէոսի, Դիոնեսիոսի, Սեղբեստրոսի, Աթանասի, Կիւր-
 ղի Երուսաղեմացւոյն, Եփրեմի Խուրին Ասորոյ, եւն:
 5 23 † Կիր, Է, զկնի Խաչի: Գիւտ Խաչ: Հարսանիք:
 6 24 ԲՂ, Սրբոցն Անաստասայ քահանային եւ Վա-
 րոսի եւ Թէոդորիտեայ:
 7 25 ԳՂ, Սրբոց Հեփերիկեանց Մարտիրոսայ:
 8 26 ԳՂ, Պահր:
 9 27 ԵՂ, Սրբոցն Ստեփանոսի Սերաստացւոյն:
 10 28 Ուր, Պահր:
 11 29 Շր, Սրբոցն Յովհաննու Ոսկերբանին:
 12 30 † Կիր, Ը, զկնի Խաչին: Հարսանիք:
 13 31 ԲՂ, Սրբոցն Ստեփանոսի Հովսեփայ Կիրակոսին:
 14 1 ԳՂ, Սրբոցն Ակիսիսիմեայ Եպիսկոպոսին, Յովսե-
 փայ քահանային, Ալիթալայ սարկաւազին եւ Պղա-
 տոնի վկային:
 15 2 ԳՂ, Պահր:
 16 3 ԵՂ, Սրբոց հայրապետաց Մետրոփանոսի, եւն:
 17 4 Ուր, Պահր:

- 18 5 Շք. Սրբոց Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայելի:
 19 6 † Կիր թ. Չկնի Խաչին: Հարսանիք: [եւն:
 20 7 Բշ. Սրբոցն Մելիտոսի Անտիոքայ ճյրպախն.
 21 8 Գշ. Սրբոցն Դեմետրեայ վկային եւ Բասիլիկոսի քահանային:
 22 9 Դշ. Պահր:
 23 10 Եշ. Սրբոցն Գուրխասայ, Սամունասայ եւ Արիւսայ սարկաւազին:
 24 11 Ար. Պահր:
 25 11 Էր. Սրբոց առաքելոցն Անարէի եւ Փիլիպպոսի:
 16 13 † Կիր. Ժ. զկնի Խաչին: Հարսանիք:
 17 14 Բշ. Սրբոցն Անարէի զօրավարին:
 18 15 Գշ. Սրբոցն Անգրիանոսի եւ կնոջն Անատոլայ:
 19 16 Դշ. Պահր:
 30 17 Եշ. Սրբոցն Արքահամու, Խորենայ, Կոզմայի. Աստուածասրոյ:

- 1 18 Ար. Պահր:
 2 19 Շք. Տօն ամենայն Սրբոց Դնոց եւ նորոց:
 3 20 † Կիր. ԺԱ. զկնի Խաչի. Բարեկենդան Յիւնակաց:
 4 21 † Բշ. Ա. օր պահոց Յիւ. Ընծայումն Ս. Ամնի:
 5 22 Գշ. Բ. » » »
 6 23 Դշ. Գ. » » »
 7 24 Եշ. Դ. » » »
 8 25 Ար. Ե. » » » Լատինաց՝ Յղու.
 թիւն Ս: Աստուածածնի:
 9 26 Շք. Սրբոցն Գրիգորի սքանչելա. Նիկիոզայոսի եւ Միլոնայ:
 10 27 † Կիր. Ա. Յիսնակաց: Հարսանիք:
 11 28 Բշ. Սրբոց կուսանացն Յուլիանեայ եւ Վասիլուհոյ:
 12 29 Գշ. Սրբոցն Դուկիանոսի քահանային եւն:
 13 30 Դշ. Պահր:
 14 1 Դշ. Սրբոցն Կղեմայ ճայրսպետին եւ Բագարատայ: Յունաց՝ Գեկտեմբեր:
 15 2 Ար. Պահր:
 16 3 Շք. Սրբոց առաքելոցն Թադէոսի եւ Բարթոլոմէոսի:
 17 4 † Կիր. Բ. Յիսնակաց: Հարսանիք:
 18 5 Բշ. Սրբոցն Գենարիոսի Եպիսկոպիսն, Մերկերիոսի, եւն:
 19 6 Գշ. Նախավկայ Արգարու Թագաւորին մերոյ:
 20 7 Դշ. Պահր:

- 18 5 Շք. Արքոց Հրեշտակապետացն Գարրիէլի եւ
Միքայելի:
19 6 † Կիր. Թ. Ջկնի Խաչին: Հարսանիք: [եւն:
20 7 Բշ. Արքոցն Մելիտոսի Անտիոքայ հյրավան.
21 8 Գշ. Արքոցն Գեմետրեայ վկային եւ Բասիլի-
կոսի քահանային:
22 9 Գշ. Պահր:
23 10 Եշ. Արքոցն Գուրխասայ, Սամունասայ եւ Արի-
բայ սարկաւազին:
24 11 Ար. Պահր:
25 11 Եր. Արքոց առաքելոցն Անտրէի եւ Փիլիպ-
պոսի:
46 13 † Կիր. Ժ. զկնի Խաչին: Հարսանիք:
47 14 Բշ. Արքոցն Անտրէի գորավարին:
18 15 Գշ. Արքոցն Անգրիանոսի եւ կնոջն Անատոլայ:
19 16 Գշ. Պահր:
30 17 Եշ. Արքոցն Արրահամու, Խորենայ, Կոզմայի.
Աստուածաբոյ:

- 1 18 Ար. Պահր:
2 19 Շք. Տօն ամենայն Արքոց Դնոց եւ նորոց:
3 20 † Կիր. ԺԱ. զկնի Խաչի. Բարեկենդան Յիւ-
նակաց:
4 21 † Բշ. Ա. օր պահոց Յիւ. Ընծայումն Ս. Ամնի:
5 22 Գշ. Բ. » » »
6 23 Գշ. Գ. » » »
7 24 Եշ. Գ. » » »
8 25 Ար. Ե. » » » Լատինաց՝ Յզու.
թիւն Ս. Աստուածածնի:
9 26 Շք. Արքոցն Գրիգորի սքանչելա. Նիկիոզա-
յոսի եւ Միլանայ:
10 27 † Կիր. Ա. Յիսնակոց, Հարսանիք:
11 28 Բշ. Արքոց կուսանացն Յուլիանեայ եւ Վասի-
լուհոյ:
12 29 Գշ. Արքոցն Դուկիանոսի քահանային եւն:
13 30 Գշ. Պահր:
14 1 Գշ. Արքոցն Կղեմայ հայրապետին եւ Բագա-
բատայ: Յունաց՝ Գեկեմեմբեր:
15 2 Ար. Պահր:
16 3 Շք. Արքոց առաքելոցն Թադէոսի եւ Բարթո-
ղիմէոսի:
17 4 † Կիր. Բ. Յիսնակաց, Հարսանիք:
18 5 Բշ. Արքոցն Գեներիոսի Եպիսկոպին, Մերկե-
րիոսի, եւն:
19 6 Գշ. Նախավկայ Արզարու Թագաւորին մերոյ:
20 7 Գշ. Պահր:

21 8 Եջ. Արքայ Հարցն Եգիպտացոց Պօղոսի, Պօղոսայ, Մակարայ, Եւագրի, Յովհաննու Գրնեցոյն, Յովհաննու կարճահասակին, Նեզոսի, Արտէնի, Սիսիանու, Դանիէլի, Արապիոնի, Պիմլեի:

22 9 † Աւր. Պահր: Յղութիւն Ս. Աստուածածնի յԱնայէ:

23 10 Շք. Արքայն Նիկողայոսի արանչեկագործին:

24 11 † Կիր. Գ. Յիսնակաց, Բարեկենդան Ս. Յակորայ: Հարսանիք:

25 12 Բջ. Արքայն Մինասայ, Երմոզինեայ, եւ Գրարոսի, Յովհաննու եւ Ալեքսիանոսի: Պահր: Զմեռնամուտ եւ արեւադարձ այժեղջեր, ցորեկն սկսանի երկարիլ եւ գիշերն կարճանալ: Տաճկաց ինգիլապը շիթէվի կամ էվէլի արպային, որ է սկիզբն քառասուն աւուրց աւաջնոյ մասին ձմրան: Կիւն սեօնիւմի ժուրբուհար: Գարազը (Զէմեհերի), Լատինաց՝ ԾԲՆՈՒՆԿ:

26 13 Գջ. Արքոցն Կուսնեղիոսի հայրապետին, եւն: Պահր:

27 14 Գջ. Պահր:

28 15 Եջ, Արքոցն Եւտրատիոսի, Օգոստինոսի, եւ զինէոսի, Նիկիտոսի եւ Մարգարիոսի: Պահր:

29 16 Աւր. Պահր:

30 17 Շք, Արքոյն Յակորայ Մժընայ Հայրապետին, Մարուքէի ճգնաւորին, Մելիտոսի եպիսկ֊ին:

31 19 † Կիր. Գ. Յիսնակաց, Հարսանիք:

ԾԱՆՅՈՒԹ.— Կարսի անկումէն վերջ Օհանջանեանի զաշխեճը հրատարած է իբր տեղը տալով Քաջաղունիի զաշխեճին, քանի մը որ վերջ ան այ տապալուելով վերացեան կազմած է քայլիսն զաշխեճ մը, որ որոշած է թուրքեբու հետ հաշտութիւն կնքել նախկին 12 հազար քառակուսի քիլոմէթրոց — Երեւանը եւ Սեւանայ լիճը պարունակող — Հայաստանի սահմանները ընդունելով: Գրօ իբր խումբերով Երեւանի վրայ քայլելով կառավարութիւնը տապալած և զինուորական փրկատարութիւն հռչակած է: Այդ օրերը Հայ պոլէեիկ Կասեան իբր ընկերներով և հայ պոլէեիկ զօրախումբով մը Պաքստէն մտած է Տիլիճան և հռչակած է հայ բամբակատան կառավարութիւն: Գրօ զաննք հրաւիրած է Երեւան և ինքն որ իբր գործակէցը Տէրտէրեան՝ մտած են այդ բամբակատան զաշխեճին մէջ, որ վարեց թուրքեբոյ հետ բանակցութիւններ Մոսկուայի հովանաւորութեամբ:

ԱՐԴԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ՀԱՅՍՍԱՍՆԵՒ

Ա. ՄԻՍՍԵՆԻԿԵԱՆ, Վարչապետ, զինուորական բժշկական և անդամ կողմանեան զին. կամիսէի:

ԱՍԲԱՆԱԶ ՄՌԱՒԵԱՆ, Արտաքին գո. ծոց քամիսէր և նախագահ նրեանոյն Ֆեդկովին:

ՊՊՂՈՍ ՄԱԿԻՆՅԵԱՆ, Ներքին գործոց քամիսէր:

Ա.Լ. ԲԵԿՉԱԴԵԱՆ, Պարէնաւորման և արտաքին առևտուրի:

Ա.Լ. ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ, Բանուոր զին. զացիական տեսչութեան:

Ա. ԽԱՆՈՅԵԱՆ, Ելեւմտական:

ԱՐՏԱՆԷՍ ԿՅՐԻՆԵԱՆ, Արդարադատութեան:

ԱՇՈՏ ՅՈՂՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Լուսաւորութեան:

ԱՐՇԱԿ ԽԱՉԻԿԵԱՆ, Աշխատանքի:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԵՐԶԵԿԵԱՆ, Երկրագործական:

ԲԺ. ԱՍԲԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Առողջապահութեան:

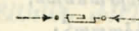
ՍԻՍԱԿ ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Թղթատարական և չեռապրական:

ՕՆ. ՏԻՐԿԷՐԵԱՆ, Սոցիալիստական ապահովութեան և գանգիական:

ՍՐԱՊԻՈՆ ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ, Ժողովրդական անտես. խորհուրդի այն և «սովնաբխող» նախագահ:

ՄԻԲԱՅԷԼ ԴԱՐԱԲԷՊԵԱՆ, Յեղիովի քարտուղար:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳ Ս. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Գահակալ Արարատեան Համազգային նախամեծար Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի:

Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ Ս. Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ:

Տ. Տ. ԵՂԻՇԷ Ս. Արքեպիսկ. Դուբնոն, Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի:

Տ. Տ. ԶԱԻԷՆ Ս. Արքեպիսկ. Տ. Եղիայեան, Պատրիարք Կ. Պոլսոյ.

ՊԱՇՏՈՆ. ԱԶԳ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Տ. Գնէլ Ս. Էպիսկ. Գայեւքաբեան, պատրիարքական փոխանորդ:

Տրդատ Աւագ քհնյ. Պոյաճեան, Արձանագիր ամուսնութեան:

Յակոբ Համամճեան, Ազգ. գործակատար:

Միհրան Չուխաճեան, Դիւանապետ:

Գրիգոր Մարգարեան, Ուսումն. խորհրդոյ քարտուղար:

Կղիս Ռաֆիկեան, Տնտես. խորհրդոյ քարտուղար:

Արշակ Վարդանեան, օգնական քարտուղար
Տեղբան Նշասթաճեան, Ելևմտական ծիւղի
անօրէն և դանձապաշ:

Երևմտա Սրապեան, Օգնական
Արշակ Պէկեան, Համարակալ
Արմենակ Թէլլալեան, Արձանագրութեանց տնօրէն
Հայկ Պասաճեան, Դատաստան. Խորհրդոյ
քարտուղար (այժմ քահանայացուած)
Հմայիակ Վրդ. Պաղտասարեան և Աբամ Շէրինեան
Փոխանորդ արանի քարտուղար:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Դանիէլ Ս. Արքեպիսկ. Յակոբեան
Փառէն ծ. վ. Մէլքոնեան
Մեսրոպ վ. Ամատունի
Գէորգ ծ. վ. Ասլանեան
Վահան. Ա. Ք՛հնյ. Խոյեան
Բարթոլ ք՛հնյ. Թաղբձեան
Խորէն Ա. ք՛հնյ. Յարութիւնեան
Արէլ » » Երէցեան
Արիստակէս Ա. ք՛հնյ. Վարժապետեան
Միսոպ » » Տէր Մեսրոպեան
Զամայր ք՛հնյ. Կեօղիւրեան
Արիստակէս Ա. ք՛հնյ. Հիսարլեան

Ընտրուած 17 Յունիս 1921

ՔՎԳԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՆԴՐՈՆ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Դաւիթ Տէր Մոսէսեան Ատենապետ
Յարութիւն Դարբէնեան Ատենադպիր
Սերովէ Պէրպէրեան
Աւետիս Թէրղեպաշեան
Խաչիկ Գէորգեան
Մատթէոս Նայպանդեան
Հայկ Անտոնեան
Սիմոն Մէլքոնեան
Աբամ Գալէնտեր
Լեւոն Թօփապեան
Երուանդ Լաթիֆեան

Ընտրուած 1921 Ապրիլ 12

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԳ

Բրոֆ. Ալբրահամ Տէր Յակոբեան
Կարապետ Քլէրքճեան
Դասպար Թիւյսիւ զեան
Ստեփան Կուրտիկեան
Յակոբ Անտոնեան
Հայկ Պէրպէրեան
Տօքթ. Յակոբ Միսքճեան

Ընտրուած 3 Յունիս 1921 ին

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԿ

Ստեփան Արապեան
Թորոս Իսրայէլեան
Մեհհրան Գարապաշ
Խաչիկ Գաֆէճեան
Աբշակ Սեղլ ստեան
Սեփան Աբրահեան
Պետրոս ձեռնէրեան

ԴՍՏԱՍՏԱՆՍԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԿ

Տ. Վարդան Աւագ քհնյ. Դերձակեան
Տ. Հմայեակ քհնյ. Արապաճեան
Տ. Արքաճամ » Էպէեան
Տ. Գուսիկ » Քէրէստէճեան
Տօքթ. Կ. Մուլթաֆեան

Արթուր Մաղաբեան
Յակոբ Ալթըփարմաքեան
Թովմաս Տէր Սաճակեան

**ՈՒՍՈՒՅՉԱՅ ՕԳՆ. ՍՆՏՈՒԿԻ
ՀՈԳԱՐԱՐՁՈՒԹԻՒՆ**

Յակոբ Նիկողոսեան
Յարութիւն Հաղարապետեան
Տօքթ. Բարսեղ Տինանեան
Յակոբ Տէր Յակոբեան
Կարապետ Քիւրքճեան

Վերականգնուած 11 Ապրիլ 1921 թն

ՎԱՆՈՐԷԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԿ

Տէր Դանիէլ Ս. Արքեպիսկ. Յակոբեան
Տ. Արիստղոս քհնյ. Թորոսեան
Սմբատ Դաւթեան
Լեւոն Խորրեան
Արմենակ Չպու քճեան
Բաֆֆի Թրնկերեան
Տօքթ. Թադէոս Սիրոսեան

Վերընորուած 16 Ապրիլ 1921 թն

ԵԼԵՒՄՏԻՅ ՀՈԳԱՐԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Սղեքանտր Ասատուրեան
Ներսէս Ներսէսեան
Գրիգոր Չօրեան

Հնորուած 6 Մայիս 1921 թն

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Յովհաննէս Ս. Արքեպիսկ. Արշարունի
Դանիէլ » Յակոբեան
Գնէլ Եպիսկ. Գալէմբարեան
Մեսրոպ » Նարոյեան
Գէորգ ծ. վ. Աստուհեան
Փառէն ծ. վ. Մէլքունեան
Բարթող քհնյ. Թաղարմճեան
Զարմայր » Կեօղիբեան

Յ. ԻՉՈՒՐԵԱՆՑ ԳՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Արշարունի Սրբազան
Տօքթ. Յ. Թովճեան
Բրոֆ. Արքաճամ Տէր. Յակոբեան

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆՎԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Բերա, Ս. Երրորդութեան շրջափակ
Հեռավայր Ռերա 1338 թիւ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

(Ազգ. Պատրիարքարանի կողմէ ընտրուած)

Տօքթ. Գ. Դաւիթեան Ատենապետ
Հրանդ Կերեամեան Ատենաղափր
Արտաշէս Մկրեան փոխ Ատենապետ
Հայկ Խօճատարեան

Մեքայէլ Ալէմշահ, Հայ Կաթողիկ պատրիարքա-
բանի կողմէ

Գրիգոր Եասպազ, Ազգապետարանի կողմէ, (Վախ-
ճանաձ Զօհ, 17ին)

Պետրոս Տէրոյեան, ընդհանուր Տնօրէն՝

Խնամատարութեան ամսական ծախսն է 40000
Օսմ. ոսկի, որ կը հայթայթուի Հայրենիքի տուրքէ,
Որբերու թոշակէ, եւ Ամերիկեան նպաստամատոյցէն:

ԵԼԵԻՄՏՈՎԱՆ ԿԵՂՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ներսէս ՕՏանեան

Արտաշէս Ֆէոյեան

Խորէն ճամճեան

Խաչիկ Արվաճեան

Իբրանոս Իբրանոսեան

Յովսէփ Տէյրմէնճեան

Ընտրուած 23 Ապրիլ 1921 ին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԿԵՂՐՈՆ, ԲԵՐՈՒ, ԱՍՄԱԼԸ ՄԷՃԻՏ ԹԻՒ 33

ՀԵՌՍԱԶԱՅՆ, ԲԵՐՈՒ, 2216

Զինադադարէն վերջ բարեօճեր Հայ տիկնիկներու
և օրհորդներու նախաձեռնութեամբ հիմնուած կա-
րեւոր Հաստատութիւն մըն է ապա, տարագրեալներու
և օրբերու մէջ գանձուող հիւանդները և վերադարձները
դարմանելու համար: Առաջին օրէն գտած է Ազգէն
համակիր ընդունելութիւն և օտար շրջանակներէ
պաշտպանութիւն վայելած է: Զոր-ճճ. Ֆրանսական
Կ. Խաչը 2000 անկողինի կազմած նուիրած է: Մի-
ջողգային Կ. Խաչի Արեւելքի ներկայացուցիչը Պալ-
կարահայ Կ. Խաչի շարժուն հիւանդանոցը ձրիապէս
Պոլսէն Տրապիզոն փոխադրած է: Ամերիկեան նպաս-
տամատոյցը 1919 էն սկսեալ 500 ոսկիէ: նպաստ մը
յատկացուցած է. նոյնպէս հազարաւոր ոսկիոյ արժե-
քով նիւթեղէններ, Անգլ. Իշխանութիւնը Հ. Կ. Խա-
չին տրամադրութեան տակ դրած է գանադոն թա-
ղերու մէջ պէտք եղած շէնքերը:

Ստանձնած է Ազգ. Կեդր. վարչութեան 27 Յուն-
վար 1920 թուակիր պաշտօնադրով Ազգ. Հիւանդա-
նոցի Հոգաարձութիւնը և օգտակարութիւններ օւնե-
ցած է նոյն Հաստատութեան մինչև Հոկտ. 1921:

Օգնած է Կիլիկեան վերջին աղէտին՝ 1500 ոսկի

փութացնելով Ատանա, բաշխելու համար արկածեալ-
ներու՝ Ատանա, Հոճքն, Տէօրտ-Նոյ, Տարսնս:

Իր հասոյթնէրք Էղած են թէյնուազահանգէս-
նէրէ, պատի Օրացոյցնէրէ, քօքարանէրէ, նուէրնէրէ:

ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ս. Գարնական,	Ա. Ատենապետ
Տիկին Մ. Սթամպոյեան	Բ. Ատենապետ
Տիկին Չ. Պահար	Ա. Ատենադպիր
Տոքթ. Ա. Բարսեղեան	Բ. Ատենադպիր
Թ. Ստ. քիսեան,	Գանձապետ
Տիկին Աստինէ Կիւմիւշեան	

Օր. Փանոսեան

Հ. Փափազեան

Յ. Էջեան

Գ. Ինճիճեան

Ա. Չաքրեան

Տոքթ. Բ. Նաղուպ

» Գասապեան

» Միսքճեան

Ընտղ. Արմէն,

Կեղրոնի Տնօրէն,

ՄՍՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

Քնրա կը պահէ Մանկանոց-Դարմանատուն

Գատրգիւղ » Դարմանատուն

Գուճ-Պափոս կը պահէ Դարմանատուն

Հոնքնէ-Գափոս » Մանկանոց

Հայ Կղզի

Մաքրիգիւղ կը պահէ Դարմանատուն

Սամաթիա » »

Սկիւտար » »

Վոսփոր » »

Շէշլէ » Հիւանդանոց

Մեծ Կղզի » Ապաքինարան,

Կ. Իսչը զաւտոններու մէջ ալ ունեցած է իր

Մանածիւղերը, որոնցմէ շատը դժբախտաբար չեն
կրցած դարձնուիլ քաղաքական դէպքերու հետեւն-
քով:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՅ

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, ՉՍ.ԲՄԱ.ԲՃՐ.ԱՍՐ, ՄԵՍ ԿՈՐ ԽԱՆ,

Հեռածայն 796

Տոքթ. Կ. Նաղուպեան,

Ատենապետ

Տիկին Մատի Սթամպոյեան, Պատուակալ ատենա-
պետուհի:

Աբմէնակ Չպուքճեան,

Ատենադպիր

Լեւոն Նալբուտեան,

Գանձապետ

Գառնիկ Ինճիճեան

Նրուանդ Նուստֆեան

Հրանդ Գարակէօղեան

Մարթէն Յակոբեան

Մկրտիչ Չալլաք

Ստեփան Գարսեան

Տոքթ. Անարէ Վահրամ

» Գր. Ֆրէնտրքլեան

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Կ. ՊՈՒԽՍ, ՊԱՀՃԷ ԳԱԲՈՒ,
ՃԷԼԱԼ ՊԷՅ ԽԱՆ, ԹԻՒ 5
Հեռաձայն Կ. Պոլիս 1370

Հ. Օ. Մ. ք յաջորդած է Հայ բանակի նուիրահա-
ւաք մարմինին: Հ. Օ. Մ. ք ընդհանուր ժողովք կազ-
մուած է Մամուլի, կուսակցութեանց, Պոլսոյ մէջ գո-
յութիւն ունեցող միութեանց երկերկու ներկայացու-
ցիչներէն: Մինչև ցարդ կազմակերպած է Հսկումի օր,
Կաթի չարած, որոնց համար շատ սրտաշարժ կոչեր
ուղղած է հայ ժողովուրդին և լաւ արդիւնք յառաջ
բերած է: Խրկած է Հայաստան՝ ձիթապտուղ, լուրիս,
բրինձ, կաթ, ևն:

Հ. Օ. Մ. ք իր մասնաճիւղերը ունի Պոլսոյ գրեթէ
բոլոր թաղերուն մէջ:

Հ. Օ. Մ. ք ԸՆԳՉ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆ

Յ. Ամատունի,	Ա. Ատենապետ
Հ. Պատուհասեան	Բ. »
Օր. Վ. Գալանթար	Ա. Ատենապետ
Յ. Սարուխան	Բ. »

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Վ. Ալթունեան, Ատենապետ
Ներկայացուցիչ Ռամկավար Կուսակցութեան

Յովհաննէս Չայրքեան Ատենապետ
Ներկայացուցիչ Հայ Սպայից Միութեան

Երուանդ Յովհանեան Գանձապետ
Ներկայացուցիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան

Միհրան Գալֆաեան Համարակալ
Ներկայացուցիչ Ազատական Կուսակցութեան

Տիկին Աղանի Նիկողոսեան
Ներկայացուցիչ Կանանց Լիկայի

Սեդրակ Գարեան
Ներկայացուցիչ Հնչակեան Կուսակցութեան

Կարօ Ղաղարոսեան
Ներկայացուցիչ Լսարանական Համագործակցական
Միութեան

Տօքթ. Ա. Բարսեղեան
Ներկայացուցիչ Հայ Կարմիր Խաչի

Աբալն Երէցեան
Ներկայացուցիչ Հայրենակցական Կեդր. Միութեանց

ՊԱՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱԶԷՄԻ

Տ. ԵՂԻՇԷ: ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Ը Շ Տ Ր Ե Ա Լ Պ Ա Տ Ր Ի Ա Ր Ք Ս. Ե Ր Ո Ւ Ս Ա Ղ Է Մ Ի
5 Սեպտեմբերի 1921 Ազգ. Ժողովք

(Հակիրճ կենսագրական)

Եղիշէ Քրրեպոսկ. Դուրեան, որու աշխարհական անունն էր Միհրան, ծնած է 1860 Փետր. 25 ին, Սկիւտարու Կորթաղը: Հայրն էր Արքանամ, արհեստով երկաթագործ եւ մայրը Արուսեակ, ունեցան չորս զաւակներ: Անդրանիկն էր Յարութիւն որ կանուխ մեռած է, երկրորդը Պետրոս, վաղահաս հանձար մը որ թրթռացուցած է իր ընտրը եւ հայ թատրոնին նուիրած է զեղեցիկ գործեր: Ան ալ քանոսմեայ մեռած է: Այս երկուքէն վերջ կուզան Ազրիպաս, այժմ բարեհամբաւ Իրաւագէտ եւ Միհրան:

Պ. Միհրան ուսած է Իւսկիւտարու ճեմարանն, եղած է միշտ դպրոցատէր եւ բարեպաշտ, լուրջ եւ ժրջան ուսանող. Տժգոյն եւ նիհար ֆիզիքայէս թէ եւ, բայց մանկութեան առաջին օրերէն սիրելի ամենուն, Հայերէնի մասին տաճած սէրը Ֆէլէկեանի տուած դասերով չէր յազնար, ուստի ինքնաշխատութեամբ եւ մանաւանդ Պուլտ Խաչատուր Միտարեանի առաջնորդութեամբ կը կարգայ Բագրատունիի եւ Հլիւմբուզի արտադրութիւնները եւ կանուխէն հրեան կը բերէ իր հանձար հանդիսական օրերու մէջ արտասանած ճառերով:

Ուսանողութեան շրջանէն վերջ ուսուցիչ կ'ըլլայ 1876էն սկսեալ. 1879ին եկեղեցականութեան իր փափաքը կը յայտնէ Իզմիրեան Ս. Ի եւ Հոգեգալստեան տօնի օրը Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ վարդապետ կը ձեռնադրուի եւ կը կոչուի Տ. Եղիշէ. իրեն հետ կը ձեռնադրուի Տ. Մատթէոս վ. Արծրունի եւ Տ. Յովն. վ. Արշարունի:

1889 ին Խորէն Պատրիարք կը վստահի իրեն փափակ պաշտօն մը եւ այդ սրատառու կը շքի Ռուստեմիր, Անգղիա, Ֆրանսա եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներ:

Նոյն տարին Արմաշի դպրեվանքին վերառեսուչ կը կարգուի Օրմանեան Սրբազան: Դպրեվանքը կը յազուի Սեպտ. 18ին, Յաջորդ տարին Եղիշէ վ. Արմաշու ուսուցիչի սրատուն կ'ստանձնէ, յետոյ կըլլայ փոխ տեսուչ, 91 էն 96 տեսուչ նորաշէն վարժարանին, Կիւտիկեանի առատածեսութեամբ կառուցուած:

1891 Նոյ. 6 ին կըր Օրմանեան Ս. Պոլտոյ Պատրիարք կ'ընտրուի, Դուրեանի վրայ կը մեայ ամէն աշխատութիւն եւ յաջորդ տարին Ապրիլի վերջը վերառեսուչ կ'ընտրուի: Այս թուականէն վեց ամիս յետոյ փոխ Վանահայրութեան պաշտօնն ալ կ'ըստանձնէ.

Իրիմեան Հայրիկ Եղիշէ վ. Ի բարձր ծառայութիւնները գնահատելով 1895ին լանջախաչ կը շնորհէ անոր որ 1898 Հոկտ. 18 ին Եպիսկոպոս կ'օժուի:

Եղիշէ Սրբազան 1904 Յուլիս 21 ին Զմիւռնիոյ առաջնորդութիւնը կ'ընդունի ու Դպրեվանքի իրեն յաջորդ ընտրել կուտայ Թորգոմ Կալիկոպոս:

Զմուռնիոյ մէջ վիճակային գործերէ գատ դպրոց-
ներու բարեկարգութեան մեծ զարկ տուած է: Մես-
րոպեան վարժարանի մէջ հաստատած է լրացուցիչ
կարգ, անոր Հայերէնի եւ Կրօնի դասերը ստանձ-
նելով:

Դուրեան Սրբազան իր ընթերցումներուն շնորհիւ
ամբարած է մտքի մեծ պաշար: Ուսած է Լատինե-
րէն, ֆրանսերէն, ֆրանսերէն, Անգղիերէն լեզուներ,
ունի ձեռագիր երկասիրութիւններ քննական, պատ-
մական: Յօրեւած է քերթուածներ ինքնագիր եւ
թարգմանածոյ, Իր Հովուական արկնքը Կրօնական
քերթուածներու աննման փունջ մըն է, Ունի նաև
ուպեակ դասագրքեր:

1908 ին Օրմանեան Ս. Ի Պատրիարքութենէ դազ-
րելէ վերջ քնտրուեցաւ տեղապահ, ըիչ վերջ Իզ-
միրբեան Ս. Ի երկրորդ անգամ Պատրիարք քնտրուելէ
յետոյ վերադարձաւ իր վիճակը, ուրիշ իրրեւ Պատ-
րիարք 1909 ին Պոլիս առաջնորդուեցաւ:

Թէեւ իր Պատրիարքութիւնը երկար չտեւեց,
բայց Ազգը իւր վասնութիւնը եւ համակրութիւնը
չպակսեցուց քնաւ իր մասին, Իրրեւ ժողովական,
իրրեւ պատուակալ բարոզիչ եւ մանաւանդ իրրեւ
գերագանց ուսուցիչ շարունակ աշխատեցաւ օգտա-
կար ըլլալ մեր համայնքին: Բայց Ազգը քուական
համարեց անոր գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ եւ հրա-
ւիրեց զանի վտարի արեւելէն դէպի Յըզանանու
եզերքը, դէպի Ս. Երկիր, բարձրանալու այն Աթոռին
վրայ որուն արժանի է Եղիշէ Պատրիարք իր բարեմայն
եւ անբասիր հօր եւ հօգօր մտաւորականի հարուստ
ծիրքերով:

ԵՐՈՒՍԱԼԻՄԻ Ս.ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ ՄԻՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՄԲՈՂՉԱԳԱՆ ՅՈՒՅԱԿՐ 1921ին

1. Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Աբ.քեպեկոպոս Դուր-
եան, Պատրիարք Ս. Երուսողէմի, Պետ Միսրանու թեան:
2. Դանիէլ Աբ.քեպեկ. Յակոբեան, 'ի Կ. Պոլիս:
3. Միքայիլ Եպիսկ. Աղաւունի, առժամեայ Ես-
թաբաժ Միսր. Ըշիճ. Ժողովոյ եւ Պատ. փոխանորդ:
4. Տրչառ Եպիսկ. Պալեան, Մազնիսա (Իզմիր):
5. Եղիշէ Եպիսկ. Զիլինկերեան:
6. Դեւոնդ վրդ. Ազատուեան:
7. Մատթէոս » Գայրդ ճեան, Տեսուչ Ս. Հրէշ-
տակապետաց վանքին:
8. Կլեակոս վրդ. Մարգարեան, Ատանա:
9. Իդնատիոս » Փափաղեան, Ժամօրհնոց:
10. Աթանաս » Աբուանեան, Տեսուչ Ս. Յա-
րութեան:
11. Յարութիւն վրդ. Պարոնեան, մատակարար:
12. Համադաս » Դադարեան, Գրապետ եւ Տե-
սուչ Ս. Փրկչի եւ Ս. Աստուածածնայ:
13. Եփրեմ վրդ. Պէզիրճեան:
14. Սարգիս » Աճէմեան, Առաջ. փոխ. Սրբազնի:
15. Դուկաս » Յովճաննէսեան, Տեսուչ Ռէմլէի
վանքին:
16. Մեարոպ » Եշանեան, Տեսուչ Գպրոցաց,
Տպարանի, ձեռագրաց մատենադարանի եւ անդամ

Վանական Վարչութեան:

- 17. Վրթանէս Վրդ. Գասապեան, փոխ Տեսուչ
- Բողոքէի Վանքին:
- 18. Վարդան » Դասապրեան, Յրէզնօ:
- 19. Սահակ » Աստուածատու բեան:
- 20. Գէորգ » Ճանարդեան, փոխ լծարդման
- և Գանձապետ:
- 21. Սարգիս Ժ. » Տ. Սարգիսեան, Առաջնորդ.
- փոխանորդ Պրուսայի:
- 22. Գրիգոր Վրդ. Յովհաննէսեան, Կլարոս:
- 23. Սմբատ » Դաղազեան, Պատր. փոխանորդ
- Կ. Պոլսոյ:
- 24. Խորէն » Փոստոյեան, առժամեայ Տեսուչ
- Բեթղէճէմի:
- 25. Մուշեղ Վրդ. Ոսկերչեան,
- 26. Աշոտ » Սարգիսեան, Տեսուչ Դամասկոսի:
- Վանքին:
- 27. Անդրէաս » Լօբմաճեան, Խոստովանահայր:
- 28. Ներսէս » Թորոսեան:
- 29. Յակոբ » Թաշճեան:
- 30. Ներսէս » Տօլապճեան:
- 31. Սուրէն » Քեմհաճեան, 'ի Կ. Պոլիս:
- 32. Արսէն » Յովսէփեան, Լուսարար Ս. Թա-
րութեան:
- 33. Զաւէն » Վարժեան:
- 34. Վահան » Գէորգեան:

- 35. Թովհ. Սրբ. Գարակէօղեան, Դամասկոս,
- 36. Ռուբէն » Աստուբեան
- 37. Դառնիկ » Պէրպէրեան,
- 38. Առաքել » Մայրասեան
- 39. Յարութիւն Սրբ. Առաքելեան:

ՎԵՐՁԷՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՄԻԱՔԱՆ ԵԿԵՂԵՅՅԱԿԱՆՔ

Դուրեան Սրբազան Մեթրեան կ'ընտրուի 1921 Ապրիլ 21 Բշ. օրը Մեթրեանութեան ամողջ փափաքին համաձայն: Սրբազանը Պոլսէն երուսաղէմ գալով՝ երեքը մօտէն քննելէ ետք կը հաւանի ընդունել այդ անուանումը:

Աղանուռի Սրբազան նոյնպէս միաբան ընտրուած է 1921 Ապրիլ 21ին Մեթրեանութեան ամբողջին հաւանութեամբ: Սրբազանը պատերազմի ընթացքին Պոլսէն երուսաղէմ աքսորուած է և ապրած է խաղաղ և հանգաբարիկ ընթացքով մը: Իր խաղաղասէր ոգին՝ Մեթրեանական ներքին կեանքին բարի օրինակ մըն է:

Աստուածատու բեան վրդ. Լէջմիածնայ Մեթրեան, երուսաղէմ 8 տարիներ առաջ Ս. Ռիտի եկած ըլլաով՝ կը մնար Վանքին մէջ: Մեթրեանութեանը իր խոհեմ վարմունքին համար Մեթրեան ընտրեց զինքը 1921 Ապրիլ 21ին*:

Խազ Վրդ. Աջապահեան, Մեթրեան Սոյ և Տեսուչ Պէրութի Վանքին

1914 թ Ընդհ. Պատերազմին ընթացքին թրքական եղեւնէն նահատակուած զինհրոսն անունները.

1. Անանիա վրդ. Հաղարապետեան (Խար. Էրզրցի)
2. Յովսէփ » (Սուէտիացի)
3. Կարապետ » Սարգիսեան (Զն. քուչցի)
4. Երեմիա » Ինֆօրեան (Քէտապցի)
5. Ա. Կար » Եօթնեղբայրեան (Եղեւիացի)
6. Սահակ » Սարգիսեան (Վանեցի)
7. Մեղքեւեղեղ » Հովիւեան (Երզնկացի)

1914—1921 Ս. Աթոռը կորսնցուցած է բնական մահուամբ հետեւեալ եկեղեցականները:

1. Գրեգոր վրդ. Աղբարեկ (Վանեցի)
2. Վահան » Քէչիչեան (Սերաստացի)
3. Սամուէլ » Կերակոսեան (Սղերզցի)
4. Սերովբէ » Սամուէլեան (Թալացի)
5. Գարեգին » Պողոսեան (Դամասկոսցի)
6. Եղիա » Յովհաննէսեան (Վանեցի)
7. Արիտասկէս » Խաչատուրեան (Վանեցի)
8. Կեկոզոս » Ֆրանիկեան (Ամասիացի)
9. Գրեգորիս » Պոյաճեան (Բաղիշեցի)
10. Թովմաս » Պետրոսեան (Տիգրանակերտցի)
11. Հմայիակ » Երէցեան (Սասունցի)
12. Գէորգ » Յովհաննէսեան (Վանեցի)
13. Սովսէս » Ոսկերէշեան (Խարբերդցի)
14. Կարապետ Արկղ. (Թամարպալի)

15. Դաւիթ Եր. վրդ Տէրտէրեան, լուսարարապետ և անդամ վան. վարչութեան, վախճանած եղբրական մահուամբ 1921 Սեպտ. 1.

ՀՈՌՎՍԷԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԱՌԱՔԵՆԱԿԱՆ ԱՅՅԵՆՈՒ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓՈԽԱՆՈՐԿ ԵՒ ՏԵՂԱՊԱՀ ՀԱՅ ԿԱՌՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԱՐՔՈՒ-

ԹԵԱՆ ԱՐՉԻ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿ.

ՆԱԶԻԵԱՆ, ՏԻՏՂՈՍՄԻՐ ՏՐԱՊԵՉՈՆԻ

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍՈՒԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Յովհաննէս Մեթէվէլլեան Գարսուղար
 Յակոբ Վ. Կերակոսեան Դիւանապահ
 Գրեգոր Վ. Ինճէլեան Անձնական քարտուղար
 ԿԻՐՈՍԱԿԱՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Արշէ. փոխանորդ Գերծո. Նախագահ
 Գեր. Գէորգ Գերծո. Թերղիպաշեան Անդամ

Գեր. Յովհ. Եր. Վ. Ա. Եկեան

Գեր. Պօղոս Վ. Գամպուրեան

Գեր. Հ. Եղիա Եր. Վ. Գլիկեան

Վեր. Հայր Դանիէլ Վ. Ստեփանեան

Վեր. Հայր Օզոստ. Վ. Ամբիկեան

Գեր. Յովհ. Վ. Ճամիլեան

Գեր. Կարապետ Վ. Պատուհասեան

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Արշէ. փոխանորդ Գերապայճատ Նախագահ

Գեր. Գէորգ Գերծո. Թերղիպաշեան Անդամ

» Կղէմէս Վ. Աստուրեան

» Ռափայէլ Վ. Էլմէլքճեան

» Պետրոս Վ. Քէտիճեան

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԱրՏԻ. Փոխանորդ Գերապոյձառ.	Նախագահ
ԱրՏԻ. ՅովՏ. Ար.բ. Ռ.օ.քսեան	Անդամք
Գեր. Անտոն Նր. Վ. Իսկէնտէրեան	
» Յովսէփ Վ. ձամճեան	
» Պետրոս Վ. Քէտիճեան	

ԱՐԱՐՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԱրՏԻ. Փոխանորդ Գերապոյձառ.	Նախագահ
Վեր. Հայր Վարդան Վ. Հարոնի	Անդամք
Գեր. Ալեքսեանոս Վ. Սիրունեան	
Վեր. Ն. Վրթանէս Վ. Իսնկուց	
Գեր. ՅովՏ. Վ. Սարուխանեան	

ՊԱՏԱՐԱԳԱՅ ՅԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎ

ԱրՏԻ. Փոխանորդ Գերապոյձառ.	Նախագահ
Գեր. ՅովՏ. Տ. Վ. Թումայեան	Անդամք.
Գեր. Ռաֆայէլ Վ. Էքմէքճեան	
Գեր. Պողոս Վ. Մկրտիչեան	
Գեր. ՅովՏ. Վ. Սարուխանեան	

ՄԵՆԱՐՈՒՐ ՄՐԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Մխթարեանց Վեննոյ. Վեր. Հայր Դանիէլ Վ. Ալիկեան

Մխթարեանց Վեննակոյ. Վեր. Հայր Դանիէլ Վ. Ստեփանեան

Անտոնեանց Վեր. Եղիա Տ. Վ. Քիճեան

ԵԿԵՂԵՑԻՔ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՔ

1. Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ եկեղեցի: Մեծ ժողովք. Պողոս Վ. Գամպուրեան:
2. Յիսուս. Փրկիչ՝ Մայր եկեղեցի: Մեծ-ժողովք. Ռաֆ. Վ. Էքմէքճեան:
3. Ս. ՅովՏ. Ռսկերեան — Մեծ-ժողովք. ՅովՏ. Վ. ձամճեան:
4. Ամենասուրբ Երբորչութեան Մեծ-ժողովք. Անտոն Վ. Մէրճիմէկեան:
5. Անբարա Յղութեան եկեղեցի: Բանկալծի, ժող. Յուսիկ Վ. Կոստանեան:
6. Ս. Յայրայ Մատրանապետ Գերապոյձառ. Յակոբ Տ. Վ. Մաղաբեան:
7. Ս. Գրիգ. Լուսարիչ յՈրթաքէոյ Մեծ. ժողովք. Սահակ Արապեան:
8. Վերափոխման Սբբոյ Կուսին՝ Մեծ կղզի Մեծ. ժողովք. Ալբաիչ Վ. Գազէղեան:
9. Անբարա Յղութեան ՚ի Սամաթիա, Մեծ. ժողովք. Կղեմէս Վ. Աստուրեան:
10. Ս. ՅովՏ. ՚ի Գանտլիլի, Մեծ. ժողովք. Գերապ. ՅովՏ. Տ. Վ. Ալիկեան:
11. Ս. ՅովՏ. Մկրտիչ Եկնիքէոյ Մեծ. ժողովք. Անտոն Վ. Սյայնեան:
- 12 Ս. Անտոն Պատրուայի, Թարապիս Մեծ. ժողովք.
13. Պողոս Պետրոս Առաքելոյ՝ Պէոյիս ք Տէրէ Մեծ. ժողովք. Կղէմէս Վ. Մանուէլեան:
14. Ս Լեւոն Բահանայապետ՝ Գատրքէոյ, Գրա. Անտոն Տ. Վ. Իսկէնտէրեան:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ
ՎՍԵՍ. ԲՐՈՑ. ԶԵՆՈՐ Ա. ՊԷԶՃԵԱՆ
 ԱԶԳԱՊԵՏ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆԱՅ ԹՈՒՐԲԻՈՑ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

- Նախագահ Ազգապետ Բրոք. Զենոր Ա. Պէզճեան
 Ատենադպիր Տեար ձէճիղեան Միհրան
 Գանձապետ Տօքթ. Տօնիկեան Բիւզանդ
 Անդամ Վեր. ձէճիղեան Յովսէփ
- » Վեր. Սթամպոլեան Կարապետ
 - » Պատ. փանոսեան Վանկէլոս
 - » Տեար Աքտէրեան Արամ
 - » Տեար Շահպաղեան Գրեգոր (Վախճանաժ)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

- Ազգապետ Բրոք. Զենոր Ա. Պէզճեան Նախագահ
 Վեր. Սթամպոլեան Կարապետ Ատենադպիր
 Վեր. Գրեգորեան Յովհաննէս Գ. (Ամերիկա)
 Վեր. ձէճիղեան Յովսէփ
 Վեր. Շմառնեան Արսէն (Ամերիկա)
 Պատ. Լէվիսիս Փլաթմն
 ՊԱտ. փանուխ Վանկէլոս
 Տեար Աժտէրեան Արամ
 Տեար Երուանդեան Պօղոս
- » Թաղիպեան Տօքթ. Տիգրան

- » Թումաճանեան Թովմաս
- » ձէճիղեան Միհրան
- » ձիւաճեան Ոթոն
- » Մատթէոսեան Վահան
- » Մարգարեան Միհրան
- » Մարթաեան Վահան
- » Մարտիկեան Երուանդ
- » Նազդաշեան Տօքթ. Աւետիս
- » Նուրճեան Միհրան
- » Շահպաղեան Գրեգոր (Վախճանաժ)
- » ձիւմէճեան Արամ
- » Պարոտեան Տիգրան
- » Սվաճեան Յակոբ
- » Տօնիկեան Տօքթ. Բիւզանդ
- » Ֆերմանեան Յովակիմ (Զուլցերիա)

ԱՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՑ ՅԱՆՉԱԺՈՂՈՎ

- Վեր. Կէօղի պէօլիւքեան Առաքել
 Վեր. Սթամպոլեան Կարապետ
 Տօքթ. Տօնիկեան Բիւզանդ

ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ՅԱՆՉԱԺՈՂՈՎ

- Տօքթ. Տօնիկեան Բիւզանդ
 Տեար Մարտիկեան Երուանդ
 » Նուրճեան Միհրան

**ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԲՈՂ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ**

Ազգապետ Բրոֆ. Զենոբ Ա. Պէղճեան
Անդամներ Վեր. Սթամպուլիան Կարապետ
» Տիար Թուսաճանեան Թովմաս

**ԵԼԵԻՄՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ԲՈՂ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ**

Տիար Տայլէրեան Յակոբ

ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՊԵՏԱՐԱՆԻ

Տիար Կէօղիւպէօյի քեան Առաքել, Գործակատար
Տիար Դաւուստեան Գրիգոր, Ընդհ. բարաուզար

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բիւթանական Միութիւն
Կեդրոնական «
Կիլիկեան «
Խարբերդի «

Ա Ր Ի Ի Ն Ը

(Գ, Թագ. Գ. 23)

Արեւածայրի չքնաղ ցոյրերէն
Չուրերը լիճին կարմիր ներկուե՛ր են...
Ու Մովսարայի՞ր որ կը դիտեն զայն
Իրենց աչքերու՛վը րանաստրի՞
Մեծ խրախուստնրի մը կ'արձակեն ձայն.
«Արի՛ւն է, արի՛ւն. երթա՛նք աւարի:

Մեր Թշնամիներն՝ եղումն անպիտան,
Անմիտ Իսրայէլն ու խարող Յուդան,
Երեքն ալ զիրար ըստաններ են հոն...
Սուրն է ըսպառեր զունդերն անարի.
Ո՛վ պայծառ տեսիլ, շրքող հորիզոն.
«Արիւն է արի՛ւն. երթա՛նք աւարի:»

Բայց այդ ազգերուն աղեղին ղիմաց
Սարսնցաւ Մովսա(*)... ու լայնալճուած
Նետէ մ'աւելի փախչելով սրսրջաւ՝
Իր պարբոսին վրայ գամուեցաւ ու ժգին...
Չոհն էր պատրանրի ու զո՛ւեր տրաւ՝
Աւա՛ր, եւ արիւնն իր անդրանիկին:

Կարմիր են շուրերդ, ո՛չ թէ արեւուն
Հուր ու կենդանի վարսերէն բռնկած

(*) Մովսարայուց Թագաւորը:

նէն աւելի յաճախողը: Սովորաբար Տէօնմէ Էմիլնէ (Կրօնափոխ Էմիլնէ) կը կոչուին զայն, զի Քիոս ծնած Տէլլէնուհի մէքը, խլամացած: Միայն Սիւտիճէի մէջ, քանի մտ կը համարուին այսպիսի քրիստոնէայ ազգիկներ, բռնի մահով տականացած և իւր զերի ծախուած՝ այն ջարդերէն յետոյ որոնք արհնայուայ բրինայդ կղզին: Անոնք չէին մոռցած յունարէնը, և այն մասնաւոր շէշոր որով թըքերէն կը խօսէին՝ կը մատնէր անոնց Տէլլէն ծագումը:

1866 թն, ուր վերջին անգամ տեսայ այս կենը, վաճմանատեայ էր գրեթէ: Ներմակ մազեր արծաթէ պսակ մը կը հիւսելին անոր թուխ դէմքին վրայ: Կանոնաւոր ու ազգու զիմազձեր ունէր: Բարձրահասակ ու նիհար, կը մտրմաւորներ զոսոպու թիւնը ցեղի մը որ այնքան փառաւոր անցեալ մ'ունեցած է:

Կ'ըսէի թէ մեր տունը կուգար, զի մահմեդականներուն բնկերութեան կը նախընտրէր քրիստոնէականութիւնը: Սր մ'այ յայտարարեց թէ զիս զաւկի պէս կը սիրէր, զի զիտէր թէ ես այ, իրեն պէս, կ'ատէի թուրքերը:

— Սակայն ներքեք, Էմիլնէ հանրմ, ո՞վ ըստ ձեզ թէ թուրքերը կ'ատեն:

— Խեղճու: Ես համոզուած եմ թէ լուսամտ քրիստոնէայ մը չի կրնար սիրել այն բարբարոս ու արհուարբու ցեղը: Սակայ տեսած եմ թուրք արիկաներուն ձեծ գաշկիզ, մի՞ ուրանար:

— Անոնք կը նախատեն զիս՝ քրիստոնէայ բլտուու համար, և քար կը նետեն ինձ երբ դպրոց կ'երթամ: Երբեմն կը պատահի որ համբերութիւնս հասնի, և բնականաբար կը ջանամ ինքզինքս պաշտպանել:

— Եստ իրաւունք ունիս, զաւակս, և այնքան հաճոյք կը զգամ քար մը վերցունէ՞ ով անոնց ետեւէն վազելիզ տեսնելով՝ որ հաղիւ կը զսպեմ ճակատադ համբուրելու փափայս, վատ նախաբաններուց առջև: Այլ պէտք չէ որ թուրքերուն հասկցնեմ թէ չեմ գաղբած զերկնք ատելէ: Պէտք է որ զիմակ մը կրեմ ծանր պատճառներու համար զորոնք որ մը պիտի յայտնեմ քեզ:

Ինչ կրնային բլլայ այս ծանր պատճառները: Գաղտնիքը կը սրէր կանխահաս տղու հետաքրքրութիւնս: Քիչ ատեննէ իմացայ զայն, և զեռ կը սարսուսամ:

Սր մը, տանս մէջ մտ անձին մնացած էի, Գուոր զայնուեցաւ: Բացի Տէօնմէ Էմիլնէն էր, Բայտնեցի իրեն թէ մեր ամբողջ բնասնիքը բացակայ էր:

— «Գիտեմ, զաւակս, բայտ, և ատոր համար է որ եկայ: Երկար ատենն է վեր կը լրտեսեմ բնասնիքիդ շարժումները, պատուահանիս վանդակին մէջէն: Սրհնէա՞յ բլլայ Քրիստոս: Վերջապէս առանձին կը գրտնեմ զքեզ, հոգիս փշէյէ առաջ: Կը նախադրամ թէ որ մը այս անիծեայ թուրքերուն դէմ պիտի մաքառիս, հարստահարուած քրիստոնէաներուն իրաւունքը:

պաշտպանելու համար: Շատ մատղաշ եւ գեւ., այլ վասաճութիւն կը ներքնչես ինձ, և պիտի պատմեմ քեզ կեանքիս պատմութիւնը:

Հանեց եւշմարն ու ֆերամէն, որոնք կը ծածկէին իր եւրոպեան հագուստը, և նստաւ լազմոցին վրայ: Երէք այնքան յուզուած չէի տեսած զայն, ոչ ալ այնքան ամզոյն: Գաւթ մը հուր խնդրեց ինէ, և զիս իր քով հրաւիրեց դուռն ու պատահանները գոցել յետոյ:

— Չաւակս, բաւ ինձ, Լօքսանտրա և անունս, և Բանտէյիս դեղագործին աղջիկն եմ: Քիտս ծնած եմ, և 1822 ասրիկին տասնհինգ տարեկան էի, երբ Չէյպէկներն ու Նիւրիւքներն և 15,000 թուրք զինուորներ, տերթիչներէն ու սօֆթաներէն զրգուում ահուկի ճարգեր գործեցին այդ կղզիին մէջ: Կտոր կտոր բրին մասուկները, կ'ինբումն փոքր ճեղքեցին, այրերը զեղը հանեցին: Ընդհանրապէս շուրջը կանգնեցին կախաղանի շարքեր ուրկէ գեակներ կը կախուէին, նաև մարդկային դանկերու լուրգեր բարձրացուցին: 35,000 հոգի գէրի վարեցին, մասնաւորապէս դեռահաս աղջիկներ: Այս հելլենոսֆիներէն մին եմ ես՝ Մենք նախաճաշի վրայ էինք, երբ տասնի մօտ թուրք զինուորներ մեր առունէն ներս խուժեցին: Ամէնս ալ փախանք պահուրեցանք ուր որ կրցանք. ես վեր-

նայարկը սպաստանեցայ: Հսն առաջին դործս եղաւ գրպանիս մէջ սահեցնել փոքրիկ սրուակ մը, որ ճերմակ փոշի մը կը պարունակէր: Հայրս որ խնամով հոն կը պահէր զայն, մօրս և ինձ յայտնած էր թէ այս փոշին առած էր ձեր յոյն դեղագործէ մը, որոյ քով միայն կը գտնուէր անոր դեղագիրը, իր ընտանիքին մէջ պահպանուած՝ այն օրէն ի վեր ուր ի պապերէն մին յորինած էր զայն, Բիւզանդիոնի արքունիքին խնդրանք: Մեզ ըսած էր թէ այս փոշին ահաւոր թոյն մէր, որ սոսկ մեծութեամբ արուելով՝ ախորժակի կորուստ կը պատճառէր, հիւժոււմ կը բերէր և տասն օրէն կ'սպաննէր: Չեղունին մեկ ճեղքէն կրցայ նշմարել ինչ որ տեղի կ'ունենար սեղանատան մէջ: Թուրքերը մեր տեղերը լռնած էին և կը լափէին մեր ուտելիքները, առատ օդի ալ կու՞տայով Առանց գժուարութեան գտած էին հայրս, մայրս, եղբայրս ու քոյրս, որոնց զգացած սարսափը սիրտ կը պատուէ: Երբ յագեցուցին իրենց քաղցն ու ծարաւը, սիւներուն կապեցին ծնողներս ու եղբայրս և սկսան կարգով վայրագ օրէն բռնաբաւել կրտսեր քոյրս, հազիւ տասներկու տարեկան: Խեղճը ստոկալի տանջանքներու տակ, հոգին փչեց քիչ աստեղէն: Քակեցին կապերը եղբօրս, որ տասնչորս տարեկան էր, և միննոյն կերպով լլկեցին, որմէ յետոյ պատահանէն դուրս նետեցին անոր գեակը: Բռնեցին մայրս, թագժօրէն բռնարարեցին և խեղճեցին, վերջապէս,

Տօրս վրայ ինկան ու յօշօսեցին, ոչ առանց անպատ-
ուելու: Կարճ դադար մը առնելէ և օղիի նոր գա-
ւաթններ պարզելէ յետոյ, այս ճիւղները սկսող
խուզարկի տանը այն մասերը որոնց չէին այլքած:
Լսեցի անոնց զէպի տանիքը լացճրանայր: Երածկուե-
ցայ ճին քորջլբու զէզի մը տակ: Գտան զիս, և,
սուքիւս բռնելով, երևոց քաշիցին: Մարեցայ ճնկայ,
կը սժամակեցայ վերջապէս, տեսայ թէ յանձնուած
էի ձեր թուրքի մը, որ յայտնեց թէ զերվածսու էր
և Կոստանդնուպոլիս պիտի տանէր զիս: Զինուորնէրը,
յազեցած լմնցած, չէին զգած ինձ և ձերուկին ծա-
խած էին, զինը երևոց մէջ բաժնելու համար: Մի
քանի շարժ յետոյ, Ստամպոլի Էսկը Պազարին գե-
րիններուն մէջ կը գտնուէի: Վտճառականը բարձր զին
մը կը պահանջէր ինձ համար, զի կ'ըսէր, Ուրում
Եօսմալը (յունական գեղեցկութիւն) մ'էի: Զիս ծա-
խեց երկու պոչով (իւր թուղլու) ձեր փաշայի մը, որ
եր Սկիւտարի հարէմը տարաւ զիս: Զմտոցայ թէ,
ընտանիքիս բոլոր անդամներուն նահատակութիւնը
տեսնելովս երգում բրած էի անոր զրէժը լուծելոյ,
իս յոյն արկան ունիմ երաններուս մէջ: Հելլենուհի
մը իրեն եղած նախատիւնքը չի մարտեր երէժք: Կը
լուծէ իր վրէժը ոչ կամ կանուխ, մընչև իսկ եթէ
էզ ու զտին պէս, քստատուն տարի սպասէ: Փիոսի
ջարդերուն իւրաքանչիւր տարեգարձին, վրէժինդրու-
թեան զիւր կ'արթննար ս տիս մէջ, իսողայոյզ գի-

չերներ կ'անցունէի: Վոյ գէի Բանալիսներու սղիներուն
զոհել ամուսինս: Այլ կը յետաձգէի ահա որ խորհուր-
դիս գործադրութիւնը, կատուին պէս որ կը զրօնու-
իր բռնած մուկին տանջանայր էլ կարածէլով: Ասկի
զատ, ուղածիս պէս ամուսին մ'էր, ձերութեանը
պատճառաւ հրապոյրներէս օդտուելու անկարող, հան-
դիստ կը թողար զիս, և կը յատանայր երեսու նայելով
հիացած և գլուխ շոյելով: Սակայն տասներկուերորդ
տարեգարձին, անոր խօսեցայ այն տեսարաններուն
վրայ որոնց յիշատակը կը վրդավէր զիս. պատասխա-
նեց թէ թուրքերը շատ լաւ բրած էին Փիոսի կեա-
վութիւնը մարթելով, և չպիտի վարանէին նորէն սկսել
եթէ անհաւատ չուներ յանդգնէին զլուխ վերցնել:
Արեւնս գլուխ ցտակեց: Հետեւայ օրն իսկ յիւզան-
դական փոշիէս շափիկ մը զըի այն սալէպին մէջ որ
կը սիրելի բմպելին էր: Զնշմարեց բրածս, հեղահեղ
կորսնցաց տխորժարիւծ թուգախուս բռնուած
օրէն մեռաւ, իր արագաւիւծ թուգախուս բռնուած
լուծեցի քրոջս վրէժը: Այն իպսումս հիները որոնց ծա-
խթացած էի Սկիւտարի մէջ, սկսան նոր ամուսին մը
փնտուել ինձ համար: Թողուցի որ փնտուէն, վրէժա-
սութիւնս շարունակելու համար, ի նարեցի թուրք
պաշտօնեայ մը տեղեկացած բլլալով որ տարիքս էր
և կ'ապրէր մայրաքաղաքին մէկ ուրիշ թաղին մէջ:
Պէշկիթաշ, Սկիւտարի թրքուհիներուն հետ ամէն
յարարերութիւն խղեցի, և փակուեցայ կանանդին:

մէջ այս անգամս էֆէնտիկն, որ ծայրահեղութիւնն հրու մէջ սպասած էր իր բոլոր կորովը եւ, արար խարերաներու շատ սակի տայով, կը դնէր գուլվիթ մասնունու կոչուած կարծեցեայ երիտասարդացուցիչ գեղերը: Սակայն Բիտտի կոտորածներուն տարեղարձները կը շարունակէին արեւնս բորբոքել: Մեր ամուսնութեանն է վեր տասնըմէկերորդ տարեղարձին չի կրցայ չը պարտուել այդ խժգժութիւնները: Ամուսինս պատասխանեց թէ թուրքերը սխալած էին՝ անհաստաները բնաջինջ չընելով կոտանգնու պոլսոյ գրամման ատեն, այլ այսուհետեւ, փորձառութեամբ իմաստնացած, չպիտի վարանէին ջնջել զանոնք՝ պատեհ առ թմաներկայանայուն պէտ: Կատեցայ: Դրի փոչին այն չայ շէքէրիին մէջ զոր կը սերէր խմել, Տասն օրէն հոգին փչեց. յուձեցի երթորս վրէժը:

Պէշիկիմաչի թրքուհիները անոր մահը վերագրեցին ծերութեան ու անկէ անբաժան հիւանդութիւններուն, և միջնորդեցին նոր ամուսին մը գտնելու համար ինձ: Կր կասկածէին կրօնափոխներէն, և կ'ուզէին մահմեդական ամուսին մը բնկերութեանը ենթարկել զիս, նոր կրօնիս ամրապէս կապելու համար: Թողուցի որ աշխատին, դէս պաշտօնիս կէսը միայն կատարած բլլայով: Հաճութիւն տուի իմիչէ-խակէլիսիկի խանութպան՝ այլ Աք-Սարայ բնակող չոր միբղերու վաճառականի մը, իմանալով որ այն սրիկան կին չէր սրբեր, Լ'ուսանիք մը կամ մանուսնդ խոհարարուհի

մը ունենայու համար էր որ ամուսնանայ կ'ուզէր: Նատ ստակ չէր շահեր. ուստի մերթ ընդ մերթ կուտայի իրեն՝ առաջին ամուսնէս առած դոհարներէն մին, կը ծախէր, ստակը կուտէր հանրային բազմիքներու մարծիչներուն հետ, և զիս հանդիսս կը ձգէր: Տասը տարի յետոյ, Բիտտի սպանդներուն տարեղարձին կրագիս մէջ տեսայ մայրս, որ յանդիմանեց զիս իր նահատակութիւնը մուցած բլլայուս համար: Ամուսինս շատ կը սերէր այլաանական բնակելի մը, պօզան, անոր մէջ թափեցի փոչիս, և մեռաւ տասն օրէն: Եւձեցի մօրս վրէժը: Աք-Սարայի դրացուհիներս սկսան շորթող ամուսին մը փնտռել ինձ համար, զի, իսլամական կրօնին համեմատ, անամուսին կին մը զոյութիւն չունի յաշու Ալլահի: Ս'ըքան կ'առնէի տարիքս, ա'յնքան կը նուազէին աջողութեան յոյսերս: Ի սկզբան երկու պոչով փաշայի մը կինն բլլայէ յետոյ, վերջապէս ինկայ գնչու կոյանջինջի մը վրայ: Կր ճանչես այն թշուառականը, որուն հետ կ'ապրեմ հոս, Հապուղի մէջ, ինր տարիէ է վեր: Անկուտի է և իմ ստակս կ'ուտէ. ասոր համար է որ կուրօրէն կը հնազանդի ինձ, նախորդ ամուսիններուս պէս իրեն այ անմատչելի մտացած էմ: Սակայն Ապրիլի մէջ եւք, բնտանիքիս ջնջման արեւելուայ ամիսը, երագիս մէջ ստեսայ հայրս, որ յանդիմանեց զիս՝ այնքան երկար ստեն մտացած բլլայուս համար զայն: Երէկ ամուսնիս

Թրքական գերեզմանոցին մէջ: Ինամը դամբանա-
 կան մը խօսելով փառաբանեց անոր բարեպաշտու-
 թիւնը: Թէև Կեանուր ծնած, բայց, իր հոգիին
 բոլոր խանդովը յարեցաւ: Մուհամմէտի փառաբո-
 կրածին, և չորս ճշմարիտ հաստատեցալիները երջան-
 կագոց յաջորդարար: Թող Ալլահ յուսադէ՛ իր
 գերեզմանը, և թող աշխարհն առաքինի հարս մը բա-
 զուի՝ հեռեւոցնէ՛ր ունենայ իսլամ ազգիկներուն մէջ:»

ՄՏԱՆՊԱՒԱՆԵՐ

Անպէս անս վաղ թէ անագան, վերջանայ կեանք
 ամենայն, զի պէ՛տ է յարի նա՛ն բոցն ալ զնչապա-
 յալլաւ և երկրա՛նմ բո՛ւնի ծաղիկն զս բանաստեղծին
 և ժաւայ ո՛ր՝ ժայռի՛սն մը կայ՛մ կ'ըլլայ ապա մեխի՛ր
 յունիստան...:

Գ. Ս. ՕՏԵՐԵՆ

Մեծաւորն, անցեալին, զան՛ ներկային, և նա-
 յո՛ւս՛ ուղղութիւնն հոսիտ:

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԵՂ

Ո՛վ նէ՛ վսարեայ, մերկ քալիսապա՛մ,
 Տունէ, անյորբէ, երկէդ տրտապա՛մ.
 Երէկ մե՛ծ իշխան, պերճանկներով շուս
 կը յըփանայիր, այսօր չունիս նոց.
 Բայց մի՛ սուսպիր, մի՛ լար յուսանս.
 Զի կապանք չունիս, և կեանքդ է ազանս:

Բենեզներ հազամ կը օրէկի դուն
 Խմնաւարձ կառնով առտու իրիկուն:

Ոսկի կը քալիք արիւրէկ առտու

Երբոր աղիւս մը պիսէր էեզ նկուրն:

Հիմայ ի՛նչ ունիս զրկեայ կեանքէկ զոր.

Սակայն դժբախտ չես, ձեռքերդ են ազանս:

Պիսեմ, ունէր զարդեյ ու կաներ.

Երբ գիւեր ըլլար, յուսապալլ ջաներ

Այդ կը վառէին տունիդ մէջ պարս:

Հիմայ ոչ նրազ ունիս, ոչ յապտեր.

Բայց մի՛ փրովիր ու մ'ըլլա՛ր վրանս,

Զի աննիդ տէրն ևս ու կ'ապրի՛ր ազանս:

Թո՛ղ բարս մարդիկ յանչոյի երջան

Մեծաւորներուն, և ներքոյ կարգան

Գողին, խարպալին, հարուստին ծղլան:

Դուն զրգիւսիկդ սակ՛ սեզ ևս անստան:

Մի՛ կրի՛ր երբէ, ապրէ՛ միտ աղիւս,

Ըստեղ անօրի՛ ևս սակայն ազանս:

Թո՛ղ ոչ ոք իջիւմ հոգւոյդ աշխարհին,
 Քու գաղափարներդ բլլան նոր կամ մին,
 Էութեանդ աննիւթ մասունքն հարազատ,
 Այ մէկ բուծի սակ պէտք չէ խնամարհին:
 Օտէնքին, սուրբին, հուրին աննկոս՝
 Միտք խորնէ՛, խօսու՛ր ու գործու՛ր ազատ:

Ոչ փառք, ոչ սակի, ոչ երկիւղ, ոչ սէր,
 Ոչ սպառնալիք, ոչ անուշ յոյսեր՝
 Ուղիղ հոգւոյ մը, հոսասքը հոսաստ
 Չեն խախտեր, անոր միմքը չեն սարսուր:
 Կրօնէ՛ սուսին դէմ, վասին դէմ անխաբս,
 Եւ կեանքի ալ գուն՝ ու մեղախն ազատ:

22 Օգոստ. 1921

Բոթիկ

Սեպտեմբեր

ՀԱՅ ԲՃՇՆԱԿԱԿՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՇԽԱՆՈՒՇԻ ՏԻԿԻՆ ԲԻԻԲԵՂ

Միշտեաց արքայական թագին պճնագեղ մէկ գո-
 հարն է, սա, որ էրդ Գարու առաջին կէսին սեփ մե-
 զննակութեամբ վարած է Սիսական աշխարհի: Հայ-
 կական անկախութիւնը:

Ի թաղարար շատ րիչ տեղեկութիւն կայ այս
 մեծամեծ ճիգնոջ մասին: անոր վրայ խիստ համա-
 ռօս կերպով կը խօսին միայն հին ձառքնորները: (1)
 որոնց գրածը բնորոշակեցով է. Չամչեան, Իշխա-
 նուհիս յիշատակը կ'ամփոփէ հա՛գիւ մէկ էջի մէջ: (2)
 մինչ է. է. Ալիշան գայն կանմանացնէ դրուա-
 տալից (3):

Ուրիշ ո՛չ մէկ հեղինակի բով, գէթ առայժմ
 ճիկին Բիւրնդի վրայ գրուած բան չ'ենք գտնար:
 Սո. Սրբեկեան Միշտեաց պատմագիրն իսկ բուռ կը
 մնայ եւ բայտնի չ'է թէ ինչո՞ւ գրիչը չ'է շարժած:
 այս չքնաղ Հայաստանի համար, երբ անխաբ ուրիշ-
 ներ մինչև անգամ անկումուն միներ յիշատակելով
 յիշած է: (4):

(1) ձառքնորներու գրածը նոյնութեամբ եւ
 աւելի լաւ կերպով կը կարգանք այժմ, էջմիածնի
 տպարանէն նոր հրատարակուած, ժրգ Գարու պատ-
 մագիր Եապուհ Բագրատունիի աշխատութեանը մէջ
 (էջ 9—14):

(2) ՉԱՄՉԵԱՆ ՊԱՏՄ. ՀԱՅՈՅ. Հատոր Ա. էջ
 532—533: (3) ՍԻՍԱԿԱՆ. էջ 7, 14, 118, 472:

(4) Ս. ՍՐԲԵԿԵԱՆ. Փարիզ 1859. Հատոր Ա. էջ 33,
 183, 236:

«ՏԻԿԻՆԸ ԻՒՆԵԱՅ ԻՄԱՅՏՈՒՆԸ ԲԻԻՐԵՂ» այսպէս մըշտ կը ճշանակուի այն. (1) թէ եւ նարեանցի՝ բայց սերտիւ կատուած է անուր շերակ կայսեր դէպի Պարս արշաւանքին պատմութեան, եւ այդ միջոցին տեղի ունեցած Հապոնեաց Խաչի համբուաւոր գրոցցին (2):

Հակառակ որ այդ առթիւ Տիկին Բիւրեղի մասին աւանգուածը ցանցաւ է յոյժ, սակայն՝ անոր վրայ փոքր ինչ ուշադիր խոկացող մը շուտով կ'ըմբռնէ. թէ, ինչ մեծ հայրենասիրութիւն ունեցած է այս կիներու բերկրին ու ժողովուրդին բարօրութեանը ու զարգացմանը համար սրբան անձնուիրութիւն ցոյց տուած է եւ կանացի ինչ օրինակելի իմաստութեանը եւ գոզելի հեռատեսութեանը վարած է Սիսական կառավարութիւնը. բազմակողմանի հիանալի կեանքով մը եւ կը պատկերանայ եւ բազմաբղիւն աշխատութիւններու ծանր բեռով, ու լանկարձ բժշկական դեր մը իրեն վերագրելու խորհուրդը կը յղացունէ՝ մտքիս մէջ եւ բուն իրզ մը կուտայ ինձ՝ գինքը Հայ բժշկական պատմութեան մէջ տեմնելու:

Երբ Հերակ կայսրը Բրիտտոսի՝ 627-62) թուին, Պարսկաստանի դէմ սաստիկ պատերազմ մղեց, որպէս զի երուսաղէմէն նոս տարուած Տէրունական Խաչը գերեթափ ընէ: Իր բանակովը թիչ մը ատեն կանկ առաւ Կարին քաղաքը. անոր ժամանակ մը Թիւնեաց Տիկինը (Իշխանուհի) Բիւրեղ լսելով, շտա-

(1) «ՇԱՊՈՒՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ» Էջ 14: Էջ 14:

(2) «ՍԵՆԻ»:

պեց զայն պիմաւորել, շատ մը թանկարժէք ընծայներ տանելով հանդերձ, Հելլէն բանակին նուիրեց պատուական նանդերձներ, նազարաւոր միեր, չորիներ, մեծախմակ գրաններ, ոսկեզանգ զէններ, սագաւարներ, եւ 3000 հոգիէ ալ բողկացած պատերազմի փորձ գորագուհի (1) մը:

Հերակ կը յաղթէ. Պարսիկները չարաչար պարտութեան կը մատնէ եւ ազատելով Ս. Խաչը, կը դառնայ Հայաստան ու կը բնակի Շաւարշան(2):

Տիկին Բիւրեղ դարձեալ մեծագանձ բնծայեցող ընդառաջ կ'երթայ յաղթական կայսեր, անշուշտ խնդակցու թիւն յայտնելու, շնորհաւորութիւնները մատուցանելու. եւ կ'երկրպագէ Ս. Խաչին: Հերակ մեծ յարգանքներով կ'ընդունի Սիւնեաց Տիկինը. եւ անկէ վայելած թանկագին ծառայութիւնները եւ աջակցութիւնը. զորնք թերեւս յաղթութեան յաղթանակին մեծապէս նպաստեցին. վարձատրել ուզելով, Տիկինոջ խնդրանքին վրայ կը նուիրէ անոր Խաչէն կտոր մը, որուն համար գրուած է՝ թէ ինքնիրենը կը բաժնուի (3):

Բիւրեղ իշխանուհին Սիւնիք վերադարձած միջոցին, ճանապարհին վրայ՝ տոյն կտորը կը թաղէ.

(1) «ՇԱՊՈՒՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ» Էջ 14: Եւ «ՉՈՒՄԸ ԵԱՆ» ու «ՍԻՍԱԿԱՆ»:

(2) «ՍԵՆ»:

(3) «ՇԱՊՈՒՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ» Էջ 13:

Հայունեաց կոչուած գաշտին մէջ. եւ վրան՝ Ս. Նշան
անունով վանք մը կը կանգնէ (1):

Հերակլ Կայսեր այս նուէրին եւ Հայունեաց
խաչին առթիւ զրուած են մեծ հրաշքներու պատ-
մութիւններ, զորս կը թողում նպատակէս զուրս նա-
մապետով. միայն՝ Տիկին Բիւրեղի ընծայարեւութիւն-
ները նկատի կ'առնեն, ու կը խորհիմ, թէ քնատուր
ի՛նչ գեղեցիկ ձիրքերով օժտուած կ'ին մ'էր այն,
ո՛րչափ ճանճարեղ, ո՛ր աստիճանի լաւ կազմակեր-
պուած բանակներով պահոված էր նա իր իշխա-
նութեանը ենթակայ երկիրը, որ անմիջապէս եւե՛կ նա-
զարեաց քաջամարտիկ զօրքերու գունտ մը կը սրա-
մազդէր Հելլէն Կայսեր. ո՛րչափ ճոխ արդիւնարե-
րութեան ատակ ըրած էր Սիւնեաց նահանգը, որ կա-
րոց կըլլար շուտով ճազարաւոր ձիեր, ջորիներ, ոս-
կեկուռ զրահներ, սաղաւարտներ, գէնրեր աւա-
տօրէն կազմ. եւ պատրաստ ընել. այս կէտին վրայ
կը խորհիմ, եւ խորհելոյս՝ չ'եմ կրնար արգիլել զիս
տրամաբանել եւ ըսել թէ իւր Հայրենիքը այզպտի
հարատութեան, ուստի՝ բարեբաւտութեան տիրացնող
թագուհի իշխանուհի մը կրնա՞ր մի՞թէ, անտարբեր
ըլլալ իւր սեպհական ժողովուրդին առողջութեանը
եւ ասոր բարեք պահպանութեանը վերաբերեալ մի-

[1] «ԱՆԳ» եւ «ՉԱՄՉԵԱՆ» եւ «ՍԻՍԱԿԱՆ»

ջոյներուն հոգիւմ ու չ'ըլլա՞լ. անտարակոյս՝ ո՛չ ...:

Թո՛ղ ներուի ինձ ուրեմն ընդունիլ. թէ Բիւրեղ
Տիկին, Սիւնեաց աշխարհի իշխանութիւնը ա՛յդչափ
խնամտութեամբ վարած պահուն, չ'մոռցաւ կրթե՛ր
երկրին առողջապահական պահանջները, եւ առ այդ՝
անպատճառ հարկ եղածը հոգաց ու անօրինեց.
վստահարաբ՝ ամէն կողմ ուրիշանոցներ, հիւանդա-
նոցներ, որբանոցներ բացաւ, եւ կամ լաւ եւս՝ գո՛նէ,
արդէն եղածներուն (1) աւելի մօտէն ինամտճու,
պաշտպան եղաւ նա. եւ այսչափն իսկ բաւական
չ'է, որպէս զի՝ Հայ բժշկական պատմութեան մէջ
երևալու իրաւունք ունենայ:

Իմ այս վարկածին ապացոյց կրնան համարուիլ,
ներսէս Շինսղ Կաթողիկոսին օրով, Քս.ի 645 թուա-
կանին Սիւնեաց Գուհին մայրաքաղաքին մէջ գու-
մարուած Եկեղեցական ժողովին սահմանած կանոն-
ներուն Գ. բոլը եւ ժԱ բոլը, որոնք՝ միանգամայն կա-
րեւոր փաստեր են արգարեւ, եօթներորդ Դարու Հայ
բժշկապատմութեան:

Առաջինը՝ իմա՛ Գ. ք) կըսէ՝

«Եպիսկոպոսն այցելու բխն առացէ՛ ի վինակի իւ-
րում ի վանորայ, ի դպրոցս եւ ի ՀԻՒԱՆԳԱՆՈՅՈՒՅՈՒ
եւ մի՛ իշխեսցէ առնուլ ինչ յու մեկ բանութեամբ:»
Իսկ երկրորդը՝ (այսինքն ժԲ. բոլը) կը պատուիլէ՝

(1) Գ բոլ Դարէն սկսած, Հայաստան շարունակ
սւնէր հիւանդանոցներ:

«Եթեանկ մի՛ առցեն հարկս 'ի ՏԿԱՐԱՅ ՈՐ 'Ի ՀԻ-
ԻԱՆԳՆՈՅՑԱՅ:»

Եւ շնայէ՛ս՝ հաստատելով կը հաստատեն, թէ
Հայաստանի մէջ, Սիւնեաց այլեւալ կողմերը գոյու-
թիւն արդէն ունէին հիւանդանոցներ, որոնց համար
առողջապահական եւ դարմանական ամենակերպ
ժամանակին համաձայն գործադրութեան մէջ էին
հարկաւ, եւ կարելի բան չ'էր որ Բիւրեղ Տիկինի
իշխանութիւնն ալ այդ մասին թերմասար:

Տիկին Բիւրեղի իշխանութեան ժամանակը կը
հանդիպի Քրիստոնէական 627-629 թուականներուն
այսինքն՝ Դուինի ժողովէն 16 տարի առաջ, բայց
չա՛մ հաւանական է, որ նա իշխեց աւելի տարիներ,
թէ եւ անունը չ'ենք տեսնար Սիւնեաց թագաւորներու
ցանկին մէջ:(1)

Յայտնի չ'է թէ որու աղջիկ էր այս գեղեցկանուն
եւ սիրանուն իշխանուհին. միայն թէ Հերակլի պա-
տերազմին թուականը եւ Սիւնիքի թագաւորներու
ժամանակագրութիւնը բաղդատելով, կը գտնանք
որ՝ այդ ժամանակամիջոցին Սիւսականի թագաւորն
էր՝ «Բազաց նուիրակ» տիտղոսը կրող ԳԲԻԴՈՐ, որ
կ'ըսուի թէ իշխած է 623—636:(2)

Անհաւանական չ'է ենթադրել, թէ Տիկին Բիւրեղ

(1) ՍՏ. ՍՐԲԷԼԵԱՆԻ ՊԱՏՄ. ՍԻԻՆԵԱՅ՝ Փարիզ.
հատոր Ա. էջ 91-94: (2) ՍԻՍԱԿԱՆ՝ էջ 17:

ամուսինն էր այս թագաւորին, բայց գիտնալ պէտք
է՛ որ նա անկասկած 629 ին այրխացած ըլլալու էր,
վասն զի՝ Հերակլ կայսր պատերազմէն դառնալուն՝
երբ անոր մատուցած ծառայութիւնները փոխարինել
—վարձաարել կ'ուզէ, կը հարցունէ բսելով, «Ով կին
դու, անագին աւխասեցար, ասա՛ ինձ զի՞նչ արտից
եեզ փոխարէն. յանդրեա յինէն աւխարս՝ կամ ԱՅՐ ՄԵ-
ՆԱԶԳԻ, քաց Բեզ:»(1)

Հերակլի խօսքերուն «այր մեծագոյի» բառերէն
դատելով, Տիկին Բիւրեղի ամուսինը 629 ին կամ
աւելի առաջ, մեռած կը համարիմ, եւ կ'ընդունիմ
թէ ինքը միայնակ կը վարէր իշխանութիւնը իրբեւ
իննամակալ-թագուհի, բայց միշտ պահելով ամուսինին
անունը. եւ այս պատճառաւ գո՛ւցէ ինքն ալ կը
պակօի Սիւնեաց թագաւորներու ցանկէն: Տիկին Բիւ-
րեղի իշխանութիւնը պէտք է տեսած ըլլայ ուրեմն
մինչեւ 636, ո՛ր ատեն Սիւնեաց գահին վրայ բարձ-
րացած կը գտնանք՝ Հրահատ:(2)

Այս ենթադրութեամբ, Տիկին Բիւրեղ աւելի մօ-
տեցած կ'ըլլայ Դուինի ժողովին, եւ սխալութիւն մը
պատմագրած չ'իմ ըլլար, անոր վերագրելովս գերա-
կատարութիւններ, բժշկութեան հետ աղերս ունեցող:

Այո՛, Տիկին Բիւրեղի Սիւնեաց աշխարհին մա-
տուցած անգին ծառայութիւններուն մէջ՝ պէտք է

(1) ՇԱՊՈՒՆ ԲԱԳԻՐԱՏՈՒՆԻՆ՝ էջ 14: (2) ՍԻՍԱԿԱՆ
էջ 17:

նաշունել նաև բժշկական խոշոր մաս մը, գոնէ առողջապահութեան վերաբերեալ, որով այս իշխանութիւն լիովին արժանի կ'ըլլայ, էրդ Կարո ճայ բժշկական պատմութեան մէջ էջ մը ժառանգելու, եւ այդով՝ բիրեղացուցիչ գո'զցես հանդիսանալու այն թանձր միութեան, որով ծածկուած է զեւ մեր հին բժշկութիւնը:

Տիկին Բիրեղով, զոր Շապուհ Բագրատունի պատմիչը կը ներկայացնէ՝ «էր ճայ կիմ զեղեցիկ եւ իմաստուն յոյժ» սողերով,(1) եւ Լ. Գ. Ալիշան՝ «նարսարտան աշխարհաճունի, ու տիկնարու եւ արխարու ել ընդ առաջ Լեւակի» խօսքերով,(2) անգամ մը եւս կը յայտնուի՝ թէ բժշկութիւնը ո՛րչափ կարեւորութիւն ունէր եւ որչափ յարգի էր Սիւնեաց նահանգին մէջ, որուն հանրային շուրերը, կարեւոր ջերմուկները եւ բուժարար բաղնիքը ու աստատուած բոյսերը հանրաժանօթ էին վաղուց:(3)

ՏՕԲԹ. ՎԱՇՂՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

- «ՇԱՊՈՒՇ ԲԱԿՐԱՏՈՒՆԻ» էջ 14:
(2) «ՍԻՍԱԿԱՆ» էջ 17, եւ 118:
(3) ՍՏ. ԹՐԲԷԼԵԱՆ, ԹԻՒՆԵԱՅ ՊԱՏՄ. էջ 15 հատոր Ա:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՒԵԱՆՑ
ԵՐՈՒՍԱԳԼԵՄԻ

Անոնց՝ որ Երուսաղէմ այցելելու բախար չեն ունեցած՝ Կէթ մօտէն տեսնելու հայ ազգին սեփական սրբազան ուխտատեղիքը, ահա կը փութամ, ծանօթացնել զանոնք որոնք մեծ խնամքով պահուած են երկար դարերէ ի վեր, նախ շնորհիւ նախախնամութեան յետոյ իրերայաջորդ սնննազոհ՝ և հարապատ միարանութեան ջանքերով:

Ամենաչքեզն է Սրբոց Յակոբեանց հոյակապ և հիասքանչ ճաճարք իր ներքին և արտաքին մասերովը, որոնք յարգուած և պատուուած են միշտ Արեւմտեան քրիստոնեայ Ազգերէն: Անոնց հիացմանը առարկան եղած է յաճախ Ս. Յակոբ, վերջիչելով անոր պատմականութիւնը, Սիօն հսկայ լեռան բարձրավանդակին վրայ կառուցուած է սեպ ու բարձր դիրքով մը, Ի զո՛ւր նախանձորդ օտարականներ, ստեպ ձգտու մեր ունեցած են ստեղծելով անպարտուակ ու շինձու միջոցներ զարուսր հայ հաստատութեան մթակ սէր զառնայու:

Սկզբն. ք մեր նկարագրողականը Սիոնէն որ մեծ նը-
շանակու թեամբ կտրուած է մայրավանքին:

Սիոն լեռան վրայ կը գտնուին Սրբոց Յակորեանց
պանծայլի հաստատու թիւեր Ս. Փրկչի և Հրեշտակա-
պետի վանքերը: Փրկչի վանքը 'ի հնու մն Գրիստոսէ
առաջ, կայնափա քահանայապետի տունը եղած է,
և հնդ է որ Յիսուս կարգեցափակուի պահ մը կայնա-
փայէ, մինչ անդին Պետրոս առաքեալ զբան առջև
երկոց կ'ուրանար իր աէրը խարոյկին մօտ նստած:
Իսկ Հրեշտակապետի վանքը՝ բուն Աննա քահանայա-
պետի տան հիմերուն վրայ կառուցուած է, ուր խա-
չեցեալին երկրորդ բանտարկութեան կայանը կ'ըլլայ:
Ասոնք ամէնքը բացարձակ հնու թիւններ ճանչցուած
են իրենց պատմական հանդամանքովը՝ և գտնուած
են մօզայիսներ, որոնք, կառուցուած շէնքերէն 4-5
կանգուն աւելի խորը կը գտնուին, այնպէս որ մեծ
հիացումով կը իտուին օտարներէն կատարուած պե-
րու մներուն արդիւնքը:

Նոյն լեռան վրայ է զարձեայ լինթրեաց Վերնա-
տունը և Գաւիթ մարդարէի գերեզմանը, որ Աբարա-
կան հզօր կայսրութեանց ատեն բուն ուժերով խլած
են քրիստոնէից ձեռքէն Սուլթան Սայահէտաին և
Էօմէօր խաթապ մզկիթի վերածած է զայն:

Մենք Հայերս ենք որ այնչափ կարևորութիւն
չենք բնծայեր Սիոն լեռան վրայ գտնուած ճօրտե-
թիւններուն և Ս. Յակորայ պանծայլի հաստատու-

թեան, մինչդեռ Եւրոպացիք մենէ աւելի գիտակ են
անոնց ամբողջին և ծագմանը, և այդ իսկ պատճա-
ռաւ մասնաւ որ պրահներով կը ծածոթացնեն Ս. Յա-
կուր իրենցիններուն: Խաչակիրները ուխտի արարու-
ցու թիւնը շատ յուրէջ կ'ըլլայ. անոնք գտնող գունդ
Ս. Յակոր: փու թալով կ'ազօթ են ծնրադիր և պատ-
կասանքով:

Յիշատակութեան արժանի է կարտինայ Ֆիլիպի
այսր ի Ս. Յակոր, որ 1919 ին Ս. Պապին հրամանաւ
Երուսաղէմ եկած էր կրօնական հրահանգներ տալու
համար Լատին կրօնաւորներուն: Անիկայ երբ Ս. Յա-
կորայ աւագ դռնէն ներս կը մտնէր, ամենայն պատ-
կասանօք կը յառաջանար զէպի Գլխադրի մատուօր
ուր ծունը զրած և յսիկ կ'ազօթէ հինգ վայրեանի
չափ. օրինական կարգապահութեան և պատկասան-
քի մտեմ օրինակը ցոյց տալով իր հետեւորդներուն:
Ս. Յակորայ ներքին մասերը:

Տաճարին ներք ամենանշանաւոր հանդիսացած
է Աւագ խորսիք և անոր վրայ զետեղուած ոսկեջը-
ուած գեղեցկաշէն խաչկալը, զոր նշանաւորն Գրիգօր
Պարոնտէր պատրիարքը շինած է 1645 ին, ինչպէս
նաև, երջանկայիշատակ պատրիարքը շինած ունի
ուրիշ կարգ մը շէնքեր այ: Խորանր այնքան պայ-
ծառ է և անման որ, արեգական տիպը կը կրէ:
Խորանին ներք կը պանծայ մարմէնը Տեառնեղրայր
Յակոբոս առաքելոյն, որ հրէից ձեռքով սպաննուելէ

եաք կը թաղուի հսն: ուր մընչե ցտք ամփոփուած կը մնայ: Բեմին ճիշդ ճակատը դէպի աջակողմեան զատին կողմը զեակուած է Առաքելական Ս. Աթոռը ստատափէ շինուած շատ սիրուն հնու թիւն մը, ուր որուան պատրիարքը կը բազմի միայն Աթոռին տօնի օրերը ու լոյս: միարան հայրերը նախատօնակի ատեն ուխտ կ'ընեն ձերբազիր. իսկ յետ աւարաման Ժամերգութեանց ժողովրդեան խոսն բազմութիւնը կը մասնակցի ուխտ բնկու: Ազգանին երկու կողմերը կան երկու խորաններ, մին կը կոչուի Ս. Ասուածամին իսկ միւր յանուն Ս. Կարապետ շինուած է: Ատանց վերնայարկը բարձրացուցուած են երկու փոքրիկ խորաններ, յանուն Պողոսի և Պետրոսի, ունի վերելք մը 20-25 ստք սանդուղով որ մէկ կանգուն լայնութիւն ունի և կը զանուի եկեղեցւոյ հարաւային կողմը: Տաճարին աջ կողմը կայ սիրուն եկեղեցի մը յանուն Ս. Էջմիածնաց, զոր շինել տուած է 1661ին Եղիազար Այնթապցի կաթողիկոսը: Աջակողմեան զատին մէջ հաստատուած է հայրապետական զմբեթաւոր աթոռ մը, զոր Եղիազար կաթողիկոսը զարգարել տուած է ստատափէ և խեցիէ ճարտար և արուեստագէտ մահտեան Միխայիլի ձեռքով: Կայ նաև Ս. Սիմոն անուանով փոքր սեղան մըն այլ, և որուն տակ մասնաւոր պահարանի մը մէջ դրուած է Սինա յերան քարերէն մեծ զանգուած մը ուխտաւորներուն ցուցադրելու

Համար: Դէպի արեւմուտք վերելք մը ունի որ կը սանի վերնատուն. այստեղ այ կան երկու խորաններ մէկը ի յիշատակ բնթրեաց Ս. Խորհուրդին իսկ միւր Այլախիլոսեան: Վերնատունէն դէպի վերագործի ճամբան կը տանի աւանդատուն՝ սա կը կոչուի Ս. Ստեփանոս, հոս ակղի կունենան զգեստաւորու մներ պատարագիչներու, սարկաւազաց եւչե, կան նաև երկու փառաւոր սեղաններ Ս, Լուսաւորիչ և Ս. Ասեղանոս անուններով: Ս, Ստեփանոսի մատրան մէջ ամենէն նշանաւորն է կիրեղ հայրապետի պատմական աւագանը, որուն մէջ հայրապետը կը մկրտէ 2000 անձ, այն ատեն երբ Կենաց փայտը երկնքի վրայ կերուար Գողգոթայի երկարութեամբ զբեթէ 20 զար ատաջ: Այդ երեւումը Երեւման խաչ կանուանենք: Ստեփանոսի կարգին կցուած է Գլխադրի սեղանը, ուր ամփոփուած կը մնայ Սրբոյն գլուխը յատուկ զամբարանի մէջ. զամբարանը ամենազգեցելի մարմարեանէ շինուած, միակաւոր քանդակուած է զեկեցիկ արուեստով և ճարտարութեամբ Եւրոպացիներու հետաքրքրութեան արժանի: Գլխադրի մատրան կցուած է երկաթ զուռ մը որուն ներք կայ սիրուն պահարան մը Ս. Սիմոն անուանով որ միշտ փակ կը մնայ: Յիշեալ պահարանին մէջ կը պարուհակուին Աթոռին ճոխութիւններն ու հարստութիւնները ասեղէն, արծաթեղէն, խաչ, կանթեղ, անոթ, բազմաթիւ ընտիր գաւազաններ, ազամանդակուս թագեր, մար-

գարտագարդ սաղաւարտներ, Սրբոց մասունքեր եւ յն բոլորն այ մեծ խնամքով կը պահուին հող՝ մասնաւոր յանձնախումբին հսկողութեամբ, Նոյն զանձարանին մէջ կանգնուած են զարձեայ երկու շքեղ և աննման խորաններ որոնք Ս. Սարգիս և Ս. Մինաս մեծ զօրավարներու անունները կը կրեն: Ասոր կեց է նաև Սրբոյն Մակարայ հայրապետին զեղեցիկ դամբարան մատուռ, ու այն Մակարն է որ կրօնազէմի աթոռին պատրիարք կոչուեցաւ և յետ մահու այդ մատրան մէջ ամփոփուեցաւ: Սրբոյն մարմինը: Հոս Մակարայ տօնին մասնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Ատոնց ամենքին վրայ շինուած է բարձր և զեղեցիկ խաչ մը յայնտարած պատուանդանով: Այդ կատարին վրայ շինուած է երկու բացառիկ մատուռ Անտիկոց և Համբարձման անուններով ասոնց վերելքը տեղի կունենայ Մակարայ դամբարանին կեց երկար և նեղ սանդուղով մը:

Տաճարին արտաքինին մէջ կայ եօթն յոյժ պանծալի սեղաններ, երկուքն զաւելթին մէջ են, որ կանուանուի Ս. Նիկողոս և Ս. Գևորգ: Իսկ չորս սեղաններ կը գտնուին Ս, Թորոսի մէջ, մասնաւոր եկեղեցի մը շինուած սիրուն և զեղեցիկ կելտուածքով մը և որ հիմնուած է հայոց թագաւոր Հելմամի ձեռքով: Այս կոկիկ հաստատութեան վերջերս թանգարանի ձև տրուած է, ուր կը պահուին յատուկ ապակեղէններու մէջ մագաղաթեայ

թանկագին ձեռագիրները, որոնց վերնաձևն է ներկայիս Հագ. Տ. Մեսրոպ Վրդն. շանեան:

Ս. Յակոբայ տաճարին տանիքին վրայ կայ եւս փոքրիկ մատուռ մը Հոգիւն Սուրբ կոչուող, հոս այ տարին անգամ մը պատարագ կը մատուցուի: Ուրիկ կը տեսնուին Ս. Լեւոք, Զիթեհեց լեւոք, Ամնացոց և Մովսէսացոց երկիրները, Մեռեայ ծովը և իր զէմ յանդիման գտնուող Սողոմ-Գոմար կործանուած քաղաքներուն աւերակաց մոխրակոյտը:

Նուիրական պարտականութիւն է ամէն հայ քրիստոնեայի ուխտի երթալ այս սրբազնատուր վայրերուն:

ՈՌՈՐԸՆ ՎՐԴ. ՔԷՄԶԱՃԵԱՆ
Մխարան Ս. Երմստլ.Մի

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — Կը կարծեմ որ այն օրէն որ պիտի գրկուիմ կամ արգիլուիմ կարգալէ, պիտի սկսիմ իրապէս դժբախտ բլլալ: Կարգալար տարբեր կեանք մը ապրիլ է, Շատ բան կարգալար շատ մը տարբեր կեանքեր ապրիլ է և ի՞նչ կայ բողոսպահանջ էութիւն մը զսհացնելու աւելի կարող բան:

ՉԻՖԹԼ՝ ՍԱԲԱՅ

Շ Ա Մ Ա Ն Դ Ա Ղ Ը

Մալխանոյ, 19 Օգոս. 1917

Կ'արթննամ:

Պատուհանիս ապակեայն երեսին չի շողար նորա-
ծագ արեւուն ծիծաղը մտերիմ, բազմած այգաշքջիկ
գեփիւռին թեթեւ թեւերուն վրայ:

Միապաղաղ լոյս մ'անթափանց կը պատէ օդը,
երկինքը բլուրները, հովիտը, Տիրեբիտը. ամէն ինչ
ի մի կը ձուլէ, ամէն ինչ կը ներկէ միագոյն երան-
գով մը՝ որ չունի անուն. խաւար մ'է սպիտակ:

Հովոցիս բարձր կատարին վրայ միայնակ կը
զգամ զիս բնութեան ծոցին մէջ անասնման, ուր հա-
մագոյից անէացումը կը տիրապետէ: Թռչնիկ մ'եմ.
եւ բնակարանս վանդակ մը՝ կախուած թելով մ'անե-
րեւոյթ՝ անտունին դատապարտութեան մէջ:

Մեռած է բնութիւնը բովանդակ. եւ պառուրուած
իւր պատանքին մէջ Տերմակ, անխիբր՝ անբարբառ,
կը սպասէ թագման, կը սպասէ իւր մեծ քահանային,
իւր յուզարկաւորաց, իւր սղերեզուաց:

Երկար վայրկեաններ Տնշող սպասման մը նսեւ
ինձ համար: Եւ ահա ծառերը դրացի, ու մերձաւոր
տասնարին զոյգ աշտարակները բրգածայր՝ կը սկսին
ցոյց տալ իրենց դէմքերը բացխփիկ, մտացածին պա-
բանցիկներու կը վերածուին, կը կարսուն սպիտակ

բողին ետեւ, որ մերթ կ'անօտարանայ՝ մերթ կը խա-
նայ, ի տես կը դնէ ու կը ծածկէ վերստին:

Յանկարծակի կը փեռեկի երկինքը, կը բացուի
երկնակամարը՝ սալարկուած գոնազմով, ժպտախն-
ուած երկար ու նուրբ ժանեակներով կաթնաթոյր:

Անոր ներքեւ՝ վերը՝ կը ծփան շոգեղէն բլուրներ
յորձանաւոր. կ'արշաւեն յաջ ու հետակ, կը դաշտա-
նան, կը լեռնանան, կը ցրուին, դարձեալ կը կու-
տակուին:

Նախաստեղծ բնութեան երկունքն է կարծես.
Քոհրոհէն դուրս վազկլու ժամն տագնապալից: Տի-
բերական վիշապը, որ կը սողոյսի հովտին մէջէն, կը
փէ՛, ունգերէն գոլորշի մը երկնապող՝ սարներուն դէմ
Պզտոտոյի ջերմակէզ արեգական, որ հետզհետէ կը
հայէ գայն՝ կ'իջեցնէ՛ կը հարթէ:

Հիմայ Մալխանոյի կատարն կը զգենու արեւուն
պատմութեանը շողշողուն. եւ իւր ներքեւ կը տարած-
ուի ծով մը մեծ՝ խաղաղիկ, հայելոյ մը պէս սղորկ
ու վճիտ, որ կը ցուցնէ իւր մէջ երկնից դէմքը
զուարթուն, եւ կ'երթայ հեռուն հեռուն, զիզե-
լու իւր յետին ալիքները՝ հորիզոնին երեւակայա-
կան ափանց վրայ աւազուած:

Երկինքն ու ծով իրարու կը նային, կը խօսին՝
կը ժպտին իրարու, յիկ խորհուրդներով եւ յոյգերով.
Եւ ոչ մէկ էակ կը բովանաւորէ անոնց երեսները,
որոնց վրայ լոյսը ծաղիկներ կը փռէ:

Կախուած կը մնամ ես այդ պատկերին վրայ,

կախարդուած գիւթուած իւր անստփոր ու անձանօթ
նմայրէն:

Այդ ծովը գեղեցիկ կը հիւծի տակաւ, կը ներծո-
տի, եւ իւր մէջէն դուրս կը կտրկաւուին Սարկնայի
բլրակաց գազաթիւները դալարագեղ, նման խութերու՝
որ կը ցցուն ջրերու ամառութեան մէջէն, եւ որոնք
հանդարտ եւ յանգգաստից կ'երկարին տակաւ, կը
ստուարանան, հետ գնետէ կը շրջապատուն իրենց
ընտանի անտառներէն, հովիտներէն, տունկերէն,
արծաթեայ Տիրբիստն՝ որ ազամոզ կը փարի իրենց
ոտքերուն:

Կարծես արարչագործ եղեցին դեռ նոր կը կերտէ,
եւ կը գետեղէ խնամով հող՝ իրարու մօտ՝ այդ գար-
դերը հրաշագեղ:

Ու բնութիւնը վերածնեալ՝ կը զգենու ակնա-
պարար ներդաշնակութիւնը իւր երանգներուն: Կը
բարձրացնէ դէպ ի վեր իւր նուագը ցնծութեան, իւր
օրհներգը բազմահնչիւն:

Մեր պատկէ բն է:

Ո՛հ, բանիցս անգամ մեր ձակասն ալ, մտրին
պարիսպն ամբակուռ՝ ցցուած վեր՝ մշտնջենական
ճշմարտութեան լուսոյն բարձրութեանցը մէջ, կը շր-
ջապատուի կրքի՝ յանցանքի՝ տաքպկուսի մէջէն, որ
կը կապտէ անոր պարզութիւնն անդորր, կը ծածկէ
զայն կոհակներով կնճիւններու, եւ վարանաց բու-
ռերները կը սրողեն անոր հորիզոնը լուստոր:

խայթը, ասպաշար, լրումը կ'ընկճեն զոգին.
ու կը հառաչէ՝ եղկելին, բնկղման նիւթին սղտոր
յործանքներուն մէջ, տարուած մրուրին հոսանքէն,
եւ գերծանելու Տիգրերուն մէջ մեծագոյն տազնապի
մատուած:

Համագոյից գեղեցկութիւնը, բարեխնամ տեսչու-
թեան գեղուն կայսակներ՝ ցանուած տիեզերաց վրայ,
չնէ երեւիր, չնէ ժպտիչ իրեն: Իւր բնտանի զովա-
բար աղբերակները ցամքած կը թուին, եւ կաթոզի
կը փնտռէ լոյսը, որ կայ եւ չի տեսնուիր, որ կը
յայտնուի եւ դարձեալ կը ծածկուի:

Այսպէս կը թողու զայն ողա՛մը՝ զայն կերտող
աչք խնամարկու, որպէս զի զգայ իւր ոչնչութիւնն
ընդարոյս, եւ հրաժարի իւր անտեղի ամբարտա-
նութենէն, փորձուի զտուր ինչպէս ոսկին բովին մէջ:

Եւ շտոյ կ'արծաղէ անոր վրայ իւր մառագայթը
կենսատու որ կը փարատէ անոր մռայլը, կը ցրուէ
զմազը՝ ներողութեան սիւրովը բաղքաշունչ, կը
յստակէ անոր ձակասն արարչատիպ, որ զգեցած
վերստին իւր խաղաղութիւնը երկնածիւր, յառած
դէպ ի վեր՝ անսահմանը, դէպ արեգակը իւր կենաց,
ներքին ցնծութեան շուրջ բիրբուրուն մէջ, կը գոչէ
անձկանօր. Աստուած՝ իմ:

Հ. ՎԱՐԴԱՆ Վ., ՀԱՅՅՈՒՆԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎԱՍԻ

ԱՆՀՈՒՆԻՆ ԿՈՍՏԱՆՍՆՈՒԼ

(Իւր մահուան 22 ամեակին առթիւ)

Քեզոգոսիոյ սեպածե կտորակներուն վրայ կանգուն, հորիզոնն ու անձիւր ծովն իրաւե՛ք բաժնող հեռասոյց աղեղին մէջ աչի՛ն հանգամս հիասլիե, հսկայ ծովակալի մը սիրահան կեցումձեզ, լայնուս ու սուսագեղ մտոց մը, մեհուտը հայեցոչութեան մը սխալի վայրկեաններուն մէջ կը կորողուի: Մտոց մը որուն լայնի վեհանդոտը հակի՛ն շրջագիծը Սեւ ծովի մահաբերութեամբ պիտուցի՛ն կը նմանի: Ազգերու մեծագոյն ծովանկարչիչը — հայ ծովանկարչիչը — Այվազովսի՛ն է ան: Ինչպէս իր կուրծի՛ն կուսի Նեպիանի՛ն հովի՛ն, ինչպէս իր սուրբներ կը բարոյսեն հեռանկան ալիքներու մեսանտոց ամբարակումէն, ինչպէս իր անյարիւ հայրամայր կը միաստորուսի նեղուկ անդունդներուն երանաւտ զայտնի՛ն նե, ու սասնագուն սուրածութեան մէջ՝ իբրև ծովային քիթնեղի՛ կը բուշի ալիքէ ալիք, եւ ինչպէ՛ս Անեզուրեան մասին իր պատճառ մը անհիշելի ծիածաններ կը քսուպեցնէ մերիկներու բեւի՛ն սակ լայնափեռեկ բացող ծովալանքաններուն մէջ: Վիթթու շիկո սուպէ՛ս կը հասաչէ ու կը մեներդէ աչի՛սք աչի՛սք գլորող ժան Վառժանի՛ն՝ վսեմ գր-

կուած, մե՛ծ բարձրակահերն ետեւէն. «Անո մտոց մը ծովուն մէջ»: Այվազովսի՛ն համար աչի՛սք է ապարակել երանօրէն, «Անո մտոց մը մտոցու մը մէջ»: Իր երկարներ Անեզուրեան հեռաւիտ վայրկեաններն են, լուսանկարներով բռնկած իր մերիկներ անսպաս համբարներ են մաւրան եւ Անեզուրեան միջեւ, իր ալիքներուն ամենի պայցի՛ն ու յագեցած փառամբին մէջ շարշարուած ծիածաններ կը լողան, խստ անդունդներուն դիպակն նեւէն բզգիսուած ծիածաններ կարան երանասուր, ու հասն որ կը ծռի կը վշի եկու կոհակներու ուղեիւր խաւարին մէջ՝ սիրաղի՛ն լիւս մըն է Համագոյութեան գերագոյն վայելի՛ն ծոց, համաշունի ի՛սկ է Անեզուրեան, քեւասարած պատճառով մը կարորէն անեացոյ...: Նեպիանի՛ն հովի կ'անցնի ներածակ բռնկած ամպերուն վեհեկեհումներէն ու նեղուկ սուրածութեան վրայ կը աւսե՛ք ամէն բան Աննուհին սարսափոյ: Քիսպալոց ամպերուն բացասներէն ներս ի՛նչ կոչ հերագմայ առատօտներ կարան շարշարուած շառալիներով, լուսարար լիւսալիներով ու սղարկալու՝ որ այայտուելու շիւսնող հիզերով: Ու ամենագոր ամենարարիանց հովի, կարաւէ շունչով կը բուի ալի այս ամէնը, սառապած միջոցն իր բոլոր առարկաներով, ծովն ու իր սուար, հովիւն ու իր խալիկը, ամպն ու անկէ հաւաչուող մերկանար, եւ այս ամենէն վեր՝ անդին, իբրև ամէն ինչ մեծ Միութեան շանող ներգործութիւն, կը քաղաւուէ միմեկը

արամագղեան շէնզ զայրայրով մը որ միջոցը կ'ապահնէ
ու ժամանակէն՝ ժամանակին քունու մասնատորո-
քենէն վե՛ր կը բրբուտէ՛ն Աննունին Տօնը, ամէն ան-
կիսնէ: Այի՛մերը ծովային Վաղպիւռնիներ են որ
Անեգութեան Երգը կը դաճեաւորեն:

Այվազովսիի նկարներուն առջեւ՝ մարդը ոսփ
կ'ենլէ մոլեգին անգուսպ շարժումով մը, անվախեան
կեանքին անիշխանութեամբը եւ կը տեսնէ ու կը շնչէ
Աննունը՝ րնկնուած, չարաչափչ արհամարհանմով մը
անցաւոր բաներու դէմ, ցաւելով այն ամէն բանի վրայ
որ յախտեալիս չէ: Ճճաբիտ արուեսագիտին գործը
աննզուրթեան ահապէտ մը պէտք է բլլայ եւ Արուես-
տը՝ կամ մը Աննունը արտաբայելու: Այսպէ՛ս է Աստ-
ուածաշունչը, Վախճարի *Թոխթան* եւ *Իզէօլթթը*, այս-
պէ՛ս են Ռօտէնի *Համբոյրը*, այսպէս են Այվազովսիի
Եղիցի բոյսը, *Ջրհեղեղը*, *Կորսուող խաշինքը*, Սեւ
Ծովի մերկիները եւ բոլոր ծովանկարները: Ռուս ծո-
վապաղ մը կ'ըրթար իրուամբ Սեւ Ծովը Այվազովսիի
յուրջոջել: Սեւ ծովը իր մէկ արցունքն է, իր կեանքին
իր ներշնչեան գերբնօքը սարը որով ամենէն լաւ
կըցաւ արտաբայել իր տեսանող երեսակայութիւնը, իր
կիկլպեան վերացումները, իր հոգիին մոլեխմանչ
բունկումները, իր յախտեալութեան սէրը, որով ամենէն
լաւ կըցաւ ապրեցնել իր աննունին երագը: Թո՛ղ ցա-
մափ վրայ չը կանգնեն իր յուշարձանը, այլ յայ
ծովուն վրայ, Թեոփոսիոյ խարակներուն առջեւ, ալի՛-

ներէն ձեծուած բայց երբէ՛ք չմասուլ իր արձանին գեր-
բնօքը կրանքը բոլ կորոշուի ապուսպ հայ արձա-
նագործին ձեւեմով, իրբեւ խորհրդանշանն իսկ հայ
Յախտեալութեան կամքին, մէկ ձեւեմով իր անմահ վր-
նիկը բարխելով Սեւ ծովուն բունկած հորիզոններուն
մէջ ու միւս ձեւեմով ցոյց տալով իր սիրտը, իր՝ հայու
խորունկ սիրտն որով զգաց ու տեսաւ Աննունը ու
վաղէլէլ տուաւ զայն բոլոր մարդկութեան:

ԵԳՈՒԱՐԳ ԳՕԼԱՆՃԵԱՆ

Ազրեյի ԳիՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Եթէ կայ զհաս-
թիւն մը՝ որուն շատ քիչեր տեղեակ են, ապրելու
զհասթիւնն է աս. «զարմանային այն է որ մարդիկ
կ'ընդունին թէ ուսուցչի և ուսումի պէտք ունին ու-
րիչ ամեն բաներու համար, առաւել կամ նուազ
ինչամով կը սորվին գայն. միայն և միայն ապրելու
զհասթիւնն է որ չ'են սորվիր և չ'են փոփաքիր սոր-
վել» (Երեմ):

(Կոչնակ)

Յ. Թ. ՀԻՆԳԼԵԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՂԼԻՐԵԱՆ

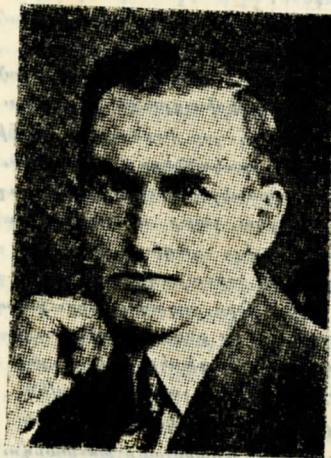
Այն հօր անհատականությունը՝ որ Ազգի մը միջին մը զոհերուն վրէժխնդիրը պիտի բլլար, ամբողջ աշխարհի հեացումին տարիայ, դա՛ Սողոմոն Թեղլիրեանն է: Անոր անունը պաշտելի՛ք քաղցր հնչեց մեր ականջին որու ան մասնամեկու թոհ ու բոհին մէջ. մեր դէմքերը ճատ ազայլեցան, ու ակբութեան սե սե ամպեր փարսացան մեր վերելէն:

Համլոյր այն ձեռքին՝ որ 1921 մարտ 15ին սպաննեց Պերլինի փողոցներէն միայն մէջ նախկին թղթական կարքոս թայլակով: Բունիս 2-ին անոր դատը տեղի ունեցաւ: Պերլին, Գուրմ փողոց, թիւ 91 երդուեալ դատաւ անին տաջե:

Այս դատը մեծ հետաքրքրութիւն առ թեց հանուր աշխարհի առջեւ. հոն հայութիւնն էր որ կը ներկայանար յանձին Պ. Սողոմոնի, հաշիւ պաշանճող այն ահա որ կոտորածին՝ որ խլեց իրմէն իր միջին մը զաւակները: Թայլակով այս մեծ եղեռնին գլխաւոր գերակատարը ճանչցուած էր:

Պերլինի ամէնէն նշանաւոր փաստարանները կը պաշտպանէին տրի երիտասարդը. փաստարաններուն գործակից էր Պերման միջազգային օրէնքի ամենէն հմուտ մէկ անձը Տ. Բ. Նիմայեր, թէ՛ հիբրեանի պաշտպանողական կէտը սա է որ անիկայ գործեց ուղեղային յուզման տակ:

Կանչուած վկաներուն մէջ էր Տ. Բ. Մ. Լ. Կոստ.

Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՂԼԻՐԵԱՆ

լինման ֆուն Զանուերս. հան էր նաև թայէտթին ալբին,
Տիկին Թէրգիկաչևան, Գր. Մ. Վ. Պալաքան, Արամ
Անտոնեան, նաև երկուսանեակ մը գերման պաշա-
նական յիմարարոյժներ:

Ժամբ 10ին կը սկսի գատախարութիւնը:
ԹԵ՛ՂԻՒԹԵԱՆԻ ՀԱՐՅԱՒՆՆՈՒԹԻՒՆԸ:

»Ինչո՞ւ եմ Բագարթ՞, երկու երեք տարեկան հա-
սակիս, ծնողքս երգնկա փոխադրուած է: Իմ ուսումն
ստացած եմ երգնկայի հայտը վարժարանը, 915ի մա-
յիսին երգնկայի մտաորակմաները աքտորեցին, յու-
նիսին ամբողջ ազգաբնակչութիւնը առանց ուր տա-
նելին յաշտնե, ելիս շարք ստրիկաններու հակա-
դու թեամբ սկսան քշել. հազիւ քաղաքէն դուրս
ելած սկսան ջարդի տեսայ փոքր էգբօրս դանկը
ջարձախուած, լոնցի մօրս ազգականները իմ ալ գլխ-
խուս ծանր հարուած մը բնդունեցայ, ու շքս կորսն-
ցնելով ինկայ գետին. չի գիտեմ թէ ո՞րքան ատեն
ու շախորյս ֆնացի, և երբ ու շարեբեցայ, մեծ եղբօրս
գիակին տակ բլլաւ տեսայ. սկսած էր մթնել, մթն-
չազի լոյսով նշմարեցի գիտիչսեր խոշտանդուած և
անհնչացած. շօրս կողմս մեռելային լոսութիւն:
Աւելի նախամեծար կը համարիմ մեռնիլ քան թէ
վերստին ապրիլ այն սև օրերը երբ իմ մայրս ու
քոյրերս նախատինքի ենթարկուեցան ու սպաննուե-
ցան և իմ հայրս ու եղբայրներս մորթուեցան: Մեր-
ծակայ գիւղի մը մէջ պատու քերթս կին մը քիչ մը

ուսելիք յուսա ինձ և իմ արիւնաներկ հայկական
հազուսաներս փոխանակեց քրդական հէն ու մին հա-
զուսաներով, բայց վախցաւ աւելի երկար պահել զիս,
երկու ամիս թափառելէ վերջ կոզկասէն ուստական
հողը հասայ, Թուսիոյ և Պարսկաստանի մէջ թափա-
ռեցայ, մինչև որ լսեցի թէ հայրենի գիւղս ազա-
ուած է վերստին Թուսերու շնորհիւ, հոն վերադառ-
նալով տեսայ որ միմիայն երկու բնտանիքներ կ'ապ-
լէին տակաւին:

«Իմ հօրենական տունս ամայի եղած էր, Կիտէի
որ հայրս քիչ մը սօկի թաղած էր, փնտտեցի և 4800
թիֆլիս գացի և հոն մնացի երկու տարի մինչև 1919,
Ֆետոյ գացի Պոլիս, անկէ Ալեքանդի և Սերպիս, վերա-
դարձայ Սելանիկ, անկէ անցայ Բարբլ, ուր պարսկական
շեպատուք ժրնէվի անցազիք տուա ինձ և հոն ալ
Դելման հիւպատուք Պերլինի համար վիզէ բրաւ ան-
ցազիւս, և փողոցին մէջ զիպուածով ծանչցայ Թու-
լէաթը. հասկցայ անոր ուր բնակելը, գիտացի տունը
սևնեակ մը վարձեցի և հսկողութիւն կատարեցի:

«Յս յանցաւոր չեմ, խեղճս հանդարտ է: Իմ գոր-
ծածէս երկու շարաթ առաջ էրգրուամ կատարածնե-
րուն տեսարանները վերերևեցան ինձի. պատեիրա-
ցան իմ առջև մօրս, եղբօրս և ստեւանդուած քոյրե-
րուս գիակները: Յանկարծ մօրս զխեղ կանգնելով
բուս ինձ, «Դուն գիտէիր օր թայէտթ հոս է ու բո-

լարոյին անասորբեր կը մնաս, ուրեմն իմ գաւազն չես
յանկարծ արթնցոյց և թայլաթը սպաննել որոշեցի»
Վ. ԱՍՆՆԵՐԸ. ԿԸ 1.ՍՈՒԿՆ.

Ասոնց մէջ ուշագրաւ է Տիկին թեղեղաշահան՝ որ
գառաջարութեան կուտայ նոր զարկ և կ'ստեղծէ
յարուած մթնոլորտ մը իր պատմածներուն շուրջ:
Կը նկարագրէ էրգրու մի տարագրութիւնը: Կը խօսի
անկողի՞ծ և տառապող հոգիով, կը նկարագրէ տա-
րագրութեան ամ սղջ պատմութիւնը թէ ի՞նչպէս
անօթի, ծարաւ ստիպում էր ոտովկանին խարազա-
նին հարուածներուն տակ իրենց ճամբան շարունակել
թէ ի՞նչպէս շայ աղջիկներ կը բռնարարուէին, պատ-
ժուած արհաւիրքները լոյսորդին նոր էին զա-
տոգներուն, զարմացական և ցաւակցական բացագան-
չութիւններ ամէն կողմէ:

Յետոյ կը խօսի Գր. Ե՛ Վ. Պայաքեան և կը նկա-
րագրէ թէ 915 ազնիւ 11ին Պոյսոյ մտաւորականները
թիւով 380 հոգի յանկարծ կը բռնէին Չանդըբը և թէ
անոնցմէ 90ը բաժնեյալ կ'աւստրին Սյաշ և յետոյ
ճամբան կազմել հարուածներով կը սպաննեն զանոնք:
Սն ցոյց կուտայ հեռագիր մը այսպէս գրուած «Իմա-
ցուցէք մեռածներուն թիւը և ուղարկեցէք ողջնե-
րուն թիւը: Թէ՛հիբեանի ի նպաստ վկայողներուն
շարքին մէջ էր նաև ծանօթ հայասէր Ա. Բարսեղ Կ
3.4 ժամ տեսող ճառով մը և վիճակագրական թիւ-
ւերով կը հաստատէ կատարուածները Իթիթհասի

կուսակարութեան հրամանով, որուն գլուխն էր Թա-
լեաթ: Իրման ֆօն Զանուերս կը հերքէ դեռման դին-
ւորականութեան մեղաւկցութիւնը այս կատարածնե-
րուն մէջ:

ԲԻԻԵՆԿԵՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ:

Բարուն այ համաձայն են այն կետին շուրջ թէ
թէ հիբեանի անցեալի տառապանքները և անոնց վեր-
ջուգոյ մները քայքայած են ֆիզիքականը և ազգայն
հոգեկան ու ջղային գրութեան վրայ և ծնունդ տը-
ւած են յուսմտութեան:

Գառաջարութեան շարունակութիւնը կը սկսի
յաջորդ օրը:

Ընդհ. գառախաղը կ'ամբաստանէ թէ՛հիբեանը
և թայլաթը որդարացնելով մասամբ կ'աւազարկէ
մեղապարտ ճանշայ ախառտները: Յետոյ կը
խօսին պաշտպան փաստարաններ, հօգոյ, փաստացի,
որոնք կը ցնցեն ամ սղջ ունկընդիբները, կը խօսին
Տ.թ.թ. Գորտոն, Տ.թ.թ. Եվէրմատեւր, Տ.թ.թ. Եվ-
մայր որոնք կ'եղբայրացնեն թէ ամբաստանեալը
թէ՛ ինքզինքին առջև և թէ օրէնքին առջև ան-
պարտ է, անպարտութեան վճիռը օրինական պա-
հանջքն է:

Փաստարաններու խօսքերէն վերջ կըղուեալները
կը քաշուին խորհրդակցութեան սրահ և կը գտնան
մէկ ժամ մէկ քառորդ խորհրդակցելէ յետոյ:

ՈՒՄԼՆՈՂ ԹԵՂԵԿԱԿԱՆ ԵՒՍՏ 15ին ՀԻՍՏԷԼ-

ՊԵՐՈՒ ՓՈՂՈՑ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇՍՆ ԿԱՆՆԱՄՏԱՅՈՒՆԻՆ
ԿԵՐՊՈՎ ԵՍՊԱՆՆԱՆԵ ԸՎԼԱԼՈՒՆ ԸՍՄԱՐ ՄԵՂԱ-
ՊԱՐՏ Է: — Ոչ:

Երդուեայ դատարըն այս ընթերցումէն վերջ
միայն ներս կը շերտի թէ՛ Տիբեան և էր սովորական
հանդարտութեամբ կը նստի էր աթոռին վրայ: Ոյս
ոմեքամ նախագահը երդուեայներու որոշումը կը կար-
դայ ամէ աստանեային համար:

Հախագահը երկու դատարներուն հետ վայր-
կեան մը խորհրդակցելէ վերջ կը յայտարարէ:
ՈՒՍԱՆՎՈՂ, ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՅԼԻԿԵԱՆ ԱՆՊԱՐՏ
ԱՐՁԱՆՈՒՆՆԵ Է:

Այս վճիռը մեծ խանդավառութեամբ, զոհու-
նակութեան ազադակներով ու ծափերով կ'ողջանուի
նեթիաներէն:

Անմիջապէս ազատ կ'արձակուի թէ՛ Տիբեան, էր
հարենակիցիներ շրջապատելով զինք կ'ողջագուբեն և
անոնց պատրաստած ծաղկապսակ օթժամօպիլը՝ թէ՛ Տի-
բեանի արամադրուած՝ կը ճեղքէ դատարանին
առջեի ամբիսը ու դուսրթագին կը սուրայ Պերլինի
փողոցներուն մէջ:

ՊԵՏՅԷ՝ ԹԷՅԼԻԿԵԱՆ...:

Ս. Գ.

Պ. ՇՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԻՍՍՐՈՎԵԱՆ

Հագինան անբացատրելի հրճուանք մը կ'ողտով անբողջ Լուսինն. այս անունին հետքը կը խանդավառ է գիտ. երբ դպրոցականի եւ ուսուցչի Լազոյք յիշատակներ երեւակայութեան անջնի կը օգտակարացնեն սխառն պատանեկիկին Պ. Հմայեակի, որ Գում-Գումի Վայր-Վարժարանին մէջ 1887ին կը հետեւեր մաթեմի յետի դաստրուս: Ռատնկութիւնը այն օրերուն հոմ քիւտով կը գրուէր նոյն դպրոցին ընկալածակ արահները եւ Պ. Հմայեակի կարգը տղայոց շահութեանը պատճառաւ եւկու համալոյք բաժանումներու վերածուած էր: Վարժարանին ուկեպարտ էր այն շնորհիւ մաթեմաթիկի ուսուցիչ եւ Ռատնկոյի Պատանեան Երեսփոխան Պ. Յակոբ Պոյանեանի իրատեսուն դեկտմարտութեան:

Յարգաւոր այն ժամանակի Վայր Էկեղեցոյ Թաղապետութիւնը որուն կ'ատենապետէր Մկրտիչ Եննեան եւ անդամներն էին Մկրտիչ Գալանագեան, Մկրտիչ Ռատնեան, Գրիգոր Մարգարեան (սեպանաւոր), Մկրտիչ Արմեան, Թիմոն Հանեան, եւ ուրիշներ: Այս խորհուրդն էր որ ամէն կարգադրութիւն վաստակեալ Պ. Յակոբ Պոյանեանի տնօրինութեան:

Պ. Հմ. Խորհրդան ծնած Սեպտ. 1873ին Բարեղ.

Պ. ՄԻՍԱԲ ԹՕՐԼԱՔԵԱՆ

որով Գևորգեցի ազնիւ ճնողքի: Մանուկ նաւակէն՝ Կ. Պոլիս գալով նախնական կրթութիւն ստացաւ Մայր-Վարժարան իր եղբոր Պ. Գորեգիսի մէս: Սա եւս իր նա-րագասին քարեմատնութիւններով օժտւած է, որ Օսմ. Սահմանադրութեան նշակումէն վերջ Վանայ կա-ռավարական քաղաքն եղաւ:

Պ. Հմ. Խոսրովեան 1893ին ընթացաւարտ հաղափային վարժարանէ եւ 1900ին ընթացաւարտ իրաւաբանական վարժարանէ. Ս. կաթգի վկայականներով, խղճամիտ ուսումնասիրող եւ յարատեւ ուսումնասիրութեան նուիրւած՝ զարգացուցած է իր նիւրք եւ այս կեր-պով կըցած է բարձրանալ առաջնակարգ փաստաբա-նի պիւրէին:

Օսմ. Սահմանադրութեան յայտարարութենէն վերջ 1908ին մանուանող նշակուեցաւ ինք, երբ առիթ ու-նեցաւ ասեմախօսելու մայրաքաղաքիս մէջ հանդէսնե-րու առթիւ եւ ասանմեց ամենակենսոս դասեր: Երկար ատեն ուսուցիչ եղաւ միջազգային օրէնքի հաղափային եւ իրաւաբանական վարժարաններու:

Ազգային օրջանակին մէջ ալ իր զործոն մասնակ-ցութիւնը ունեցած է իբր ժողովական: Գորեւան պա-տեարհի օրով հաղափայան ժողովի անդամ եղաւ եւ է սպօսը երեսփոխան եւսկիսարու Կոր-Փաղէն:

Ամուսնացած է Տիկին Արուսեակի մէս (ծննդով ինքնիմեան), որ Հայ խաչկան սեռին պատի կը բերէ իր կիսք մեհով եւ ազնիւ նկարագրով:

Երեկայ տարւոյ մէջ Պոլսոյ Հայ մանուրք ընթա-նակ տեղ տուաւ Ահարկյանի ներքին զործոց նախա-րար Չիւսեօր Պէնպոս խանի սպանիչ Պ. Միսաթ Թորպախանի դատախազութեան մանրամասնութե-ններուն: Պարզ ռեփը մը չէ սա, այլ Թորպախան իր սիրելիներուն եւ անոնց մէս նազարաւոր նուիրու մանուան վերքը թաժելու համար մահացոս հարուածը իջեցաւ Պառնի Հայութեան վաստուէր ջարդարարին՝ Բերա-Քարաթի առջեւ:

Անբասանեալին պատշգան փաստաբաններէ էին Պ. Հմ. Խոսրովեան, Պ. Միցցի:

Այս դասին առթիւ Պ. Խոսրովեանի արեսասնած պատշգանդական նաւը կը բաւէ համակրելի իրա-ւագէտին փառքը յաւերժացնելու եւ ես չի կըցայ առանց խորին յագմանքի կարգալ մէկ շունչով եւ զգու մը ինքզինեղ ոգիւ որութեամբ ծագածուել զայն հանիցս, որովհետեւ Պ. Հմայեակ պայծառ կերպով երեսն բերաւ մարդկային իրաւունքը եւ արգարու-րիւնը Անգլիական պատերազմական ատեանին առջեւ՝ որ անպարտ նշակեց Միսաթ Թորպախանը Հոկտ. 31ին:

Պ. Հմ. Խոսրովեանի նաւը պարտականոյ թերքը իբր նուիրական յիշատակ պիտի պահեն յաւէտ ինն սիրելի բոլորածրաթիս մէջ եւ կ'ուզեն ոգիւ աշխարհի անով յաճախ երբ հանոյն ունենաւ աչքէ անցնել զայն կա-րօտալին:

Անա մի հափ մամեր նոյն նամուսը պատար-
նուղախանէն:

Ամառուան տար գիշեր մը գիւղացի Հայ մը՝ անուս
և անասչ ու երբագահան համայտարաններու մէջ
կրթուած և բազմաթիւ տեղադասներով զարգարուած
երեսասարգ մը իրարու կը հանդպին Պոստյ ամենէն
չորոգումն պանդակներէն մէկուն առջեւ. երկուքն այ
գիշերուան այդ ժամուն փոզոց ելած էին գիշերը
սպաննելու համար: Տխողաւար երեսասարգը, գիւ
տան, հարուստ, գեղազէմ և արդէն համալուար
կ'սիզողուէր պանդակ, անոր շքեղ սենեակներէն մէկուն
մէջ հանգչեցնելու համար իր մարմինը, կենը իր քո-
փիկն էր ու միւս սիրելիները եղբայրները հազիւ քանի
մը քաղ հետու էին իրմէ. ապահովաբար կեանքի
էքեաններէն չէր անիկա իսկ միւսը գիւղացին, հի-
ւանդ ու վշտարեկ, սպաննել կ'ուզէր գիշերը որ իր
հիւանդ ջիզերուն հանդիստ չէր պարգեւեր երկեք
Գիւղացին մինակ էր ոչ թէ մինակ գիշերուան այդ
ժամուն. այլ ամբողջ աշխարհի մէջ. անիկա այ ու-
նեցած էր կեն մը. ան այ ունեցած էր եղբայրներ,
բայց անոնք չկային այլեւս, ամբողջ աշխարհը գի-
շեր էր անոր համար, ու այդ պահուն՝ այդ երկու-
քին միջև կ'անցնէր առամ մը, որուն զաղտնիքը
լուծելու պաշտօնը Աստուած կը յանձնէ այս գա-
տարանին:

Յիսոյս ս'ըրկէ այս հանդիպումը: Ճակատագրին

անխուսափելի վճիռներէն մէկը: Իննդապաշտով, կրօն-
քով և ազգութեամբ իրարմէ բոլորովին տարբեր այդ
երկու անձերը արիւնտա քաղաքէն երկու փախտա-
կաններ էին: Գիւղացին կը փախեր, Պոստյ արդեօք,
ս'չ, Պոսէն այ անդին, Անգլիա՞, Ամերիկա՞. թեթեւ
ինքն այ չէր գիտեր թէ աշխարհի ո՞ր ծայրը. անիկա
ցնցուած էր բազդին այն տեսակ ազդակներէն մէ-
կուն տակ ուր կը ցնդէ և կ'ոչնչանայ մարդուն մէջ
կամէր, գատողութիւնը, յոյսը և ապրելու փափաքը.
անոր համար այլեւս աշխարհ զաղբած էր իրական-
ութիւն մը բլլայէ և արդարեւ աշխարհը ի՞նչ իր-
կանութիւն կրնար ներկայացնել այլեւս անոր համար
որ իր ամբողջ սիրելիներուն բոլորաւս իր տեսեր է իր
աչքին առջև. անոր աչքը այլեւս չի տեսներ աշ-
խարհի իրերը մէկ պատկեր միայն կը ցցուի անոր
աչքին առջև. — Լրմէնիքէնտի խեղճուկ մէկ սենե-
կը՝ ինք փռուած վիտուար, մինչ սճրագործները կը
փարատեն գիշատիչ զազաններու նման իր երկու
մանկիկները, իր կենը, իր քոյրը Աղաւնին, Շանայի և
թերեւս Տրապիզոնի գեղեցիկութեան թագու հին, իր
եղբայրը և ... աւա՞ղ, իր ձերանի ու հիւանդ հայը:
Անոր աչքերը այլեւս չեն տեսներ, անոր ականջները
այլեւս ուրիշ ձայն չեն առներ: Գերեզմանային յու-
թիւն կը սիրէ ամբողջ աշխարհի մէջ՝ մէկ ձայն մի-
այն կը լսէ. — հօրը աղերսը սճրագործներուն ուղղ-
ուած, — «Ինայեկէք դուտիկերուս:» Իսկ մի՞ ուր՝

դաճերուն՝ թորլաքեան ընտանիքի եօթը զիակներուն վրայ կոխոտելով կը մեկնին, Այդ եօթնէն սակայն մեկուն մասին սխալած էին, այն է ամբաստանակար:

«Ձեմ յիշեր դաս մը ուր բժիշկները եկած ըլլան անգլան որոշ եղբակացու թեան որքան եկան հոս: Անոնք բռին թէ թորլաքեան անգիտակից էր երբ սպաննեց Ջիվանշիրը: Մեթէ կրնա՞ր զիտու թիւնը տարբեր կերպով արտայայտուի: Ե՞նչ բան կայ աւելի բնական քան սա ստուգութիւնը թէ թորլաքեանի հիւանդ ուղեղը չկրցաւ զիմացրիլ այն աշաւոր ցնցումին որուն ենթարկուեցաւ Ջիվանշիրի սեղեմէք տեսնելով այն տրամաթիւք զի, երբ, Բերս-Բաւասի գրան առջե... Եւ ո՞րն է արդէն առողջ այն ուղեղը՝ որ չսրբախ աղղուէր այդպէս ցնցումէ մը: Մտրդկային ուղեղը ո՞չ պողպատէ է ոչ ալ բար. ըլլա՞ր խի, Վեսուփի լաւ աներուն տակ ամլողջ բացաւնէր թաղուած չկա՞ն:

«Ոչ, Մեծայարգ Տէր, այս խեղճ տղան հիւանդ մըն է, թէ չաւառ մըն է: Այս պահուն ո՞վ գիտէ Ե՞նչ ձայներ կը լսէ. — խօսողը հայրն է թէ աղջիկը...»

«Թեիւս կը սիրելիներէն շքապատուած է. թեիւրես անոնք Մեծաբք իրենց քովը կը կանչեն, ուրիշ աշխարհ մը ուր մարդիկ չեն տառապիր... Բայց ո՞չ, մեծայարգ Տէր, Պաքուի հազարաւոր հայ մեռեալները Ջիվի կը դիտեն Ջիվի ցոյց տալով Արդարութեան դրօշակը: Մե՛ վարանիք Մեծաբք Բնծի յանձնեցէք, որպէսզի փառաւորուի Աստուծոյ անունը»:

(Արտաստուած 4 հոկտ. 1921)

ՅԱՆԳԱՒՈՐ ՃՇՍԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչո՞ւ սէրը նմանցուցին լուսնի—բանկի
ձիշտ անոր պէս՝ երբ ալ չաճիր կը նուազի:

Միշտ առանձին ըլլալը կը կարծեմ հանդուրժելի,
Բնաւ մինակ չըլլալէ հազար անգամ աւելի:

Կը նմանին կիները ժամացոյցի մ'աջնակիսի,
Որ երեսուն տարիէն ալ ետ մնալ կ'սկսի:

Գործի սկսող շատ՝ ամէն ատեն,
Բայց որչա՞ փ քիշեր են որ կ'աւարտեն:

Վեր բարձրանալու փափարով նանիր՝
Միկն ո՞ր խոնարհիլ մտրդ չզիջանիր:

Լաւ յորդոր մը քեզի տամ, շարունակի միտրդ քե՛ր
Թէ ունինք երեք տեսակ բարեկամ ամէն ատեն,
Ոմանք՝ արդեամբ մեզ սիրող, ոմանք՝ անհոգ անտարբեր
Ուրիշներ ալ, հատա՛ ինձ, որ պարզապէս մեզ կ'ատեն:

Ճանապարհը՝ որ կը տանէր
Դէպ ի տունք Յոսի հերասէր՝

Նատ կ'երկարի, երբ ազլաներ,
Սուգ ու թախիժ հոն են հասեր:

Չար արարք մը հրապոյր ունի՝
Յորչափ գործուած դեռ չէ անի-
Անգամ մը որ կատարուեցա՞ւ,
Կուտայ միայն կսկիծ ու ցու:

Չեղ ժամադրութեանց եղէր Ճշդպագ՜ի.
Պիտի բսեմ Չեզ թէ ինչու հասեր,
Նախ կրթեալ մարդու պարտքն է. ապա
— Բան մը որ պէտք չէ մնայ աննշմար—
Վասնզի սվ որ՝ ուշամտոցին
Կառն կ'ապատ գոյ թէ չգոյէ:
Կը դարձնէ ստոյգ կամ մտացածին
Թերութիւններ, գոր անոր կ'ընծայէ:

Երջանկութիւն հանդիպակաց
Սա սունն է գեղատեսիլ-
Օթեւա՞ն է հրբեշտակաց.
Մարդս կ'ազէ պա՞մ մը կախի
Եւ զայն դիտել հոգեզուարթ.
Սաղարթները գայն պատեր են
Ամէն կողմէ յաստիկ ու վարդ
Կը մազլըցին իր պատերէն.
Մի՛ փորձուիք սակայն ընտ
Ներս մտնելու. ա՛լ չէք աններ.
Կը հիանար մէկ պայմանաւ.
Պարտէ՞ն ուզէր ձեր ակնարկներ:

Մ. ՀՈՒՆՅ

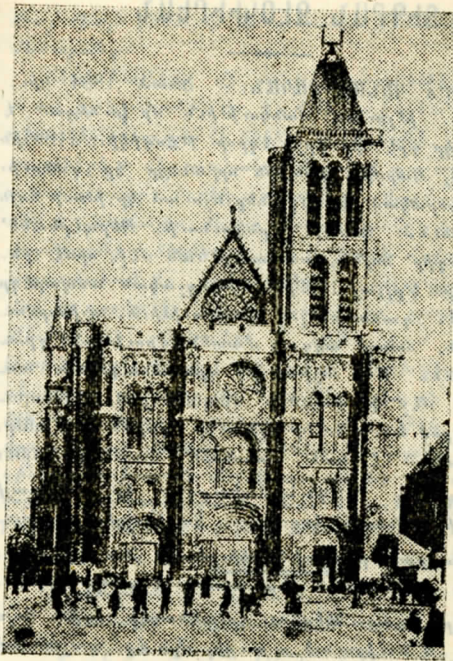
ԱՂԱԽԱՂԵԱԼ ԱՌԱՍՆԵՐ

Պարարտ, գէր կով մը ունէր փորրիկ ձագ,
Որ իրեն շուրջը արծակ համարծակ
Կ'ստտուէր զուարթ, աւա՞ղ. օր մըն ալ
— Պարտ էին այն օր զուրսը չմնալ—
Սաստիկ փոթորիկ փրթաւ հարաւէն,
Տեղ մը չգտան իրենց ապաւէն,
Բուռն բամբ մը վերցուց իր կորիւն,
Նետեց հեռուներ անշունչ, անարիւն.
Մայրը անձկանօր միշտ կը բառաչէր,
Շուրջը կը յածէր մայեղին աչեր.
— Չե՞ս գիտեր, ըսի, ո՞վ խեղճ կենդանի,
Կովին բերածը քաղին կը քանի:

— Կը՞ն, կը՞ն, կը՞ն, կը՞ն; ի՞նչ ծայն է այս դրացի,
Հանդիպակաց բարեկամիս հարցուցի.
— Յաճանաւ մը կը պատճառէ այս ժխոր,
Իջեցնելով իր խարխալը ծովուն խոր.
— Կը կարճէի թէ ծովերու հսկաներ՝
Խարխալելով այսքան ազմուկ չեն հաներ.
— Չե՞ս գիտեր թէ առած մը կայ պապենի,
«Յաճախար միտ կուլուան կը լրին»:

Բարեկամ մը ունիմ ընաիր որպէս գոյարձ
 ժտարամուտ անուններու խիստ սիրահար.
 Երկու գաւակ իւր խնամոց են առարկայ.
 Մին Վարուժան՝ շորջ տաննեւից տարեկան կայ,
 Զոր կը կոչէ, օտարամոլ այս հայրը ժան.
 Միւսը՝ Խաժակ, իւր բնութեան կարի դաժան,
 Երեք տարու առելի մեծ եւ իմ յարգի
 Բարեկամս Խաժակըն է, փոխած ժագի.
 Մինչ կրտսերը հեզ ու խոհեմ կը զարգանայ,
 Անդրանիկը կը պատճառէ վիշտ անխնայ
 Իւր խեղճ հօրը՝ որ վայ տալով միշտ, շարունակ,
 Կ'ըսէ, անար. «ժագ, եղբորմէդ ա՛ն օրինակ.
 Ե՞րբ բու վրայ իմաստութիւն պիտի փայլի.
 Զամենայնի, վա՛խ, ժանն է լոկ գովելի:»

Մ. ՀՈՒՆԿ

Մեր քաղաքի Էրեւան Կաթողիկոսական վերջին քաղաքը Նախը

Մեր Բարիկ ԱՆՏրիկ եկեղեցին նախաք

ՀԱԿԻՐՃ ԳԵՆՈՒՔԻՐԱԿԱՆ. — Երևան 1884 Վր. — մի շխանէ. թէոսառ մանկութիւն մը խնեցած է Կնչպէս կը գրէ իր գրչէ կողոր Թեոգիկի: 1897ին Բաղաւարտի վարմիր վանքին սրբանոցը կը գտնուի իր Տրատարակած Վանքի ներքնչուած կը թուի նոյն մենաստանէն: Յետոյ կ'ընդունուի Պերպլեբանէ՝ իրը որդեգիր՝ նոյն Հաստատութեան մէջ, որմէ քն- թացաւարտ կ'ըլլայ 1903ին, ուսուցչական ասպարէզը կ'ընդգրկէ. դասախօսակով պատմութիւն, աշխարհա- գրութիւն, օտար ազգաց մատենագրութիւն, զբա- կանութիւն: Մեր աշխարհիկ զբաղմունքներէն աս- պարէզին մէջ կ'փայլի ի վիպակներով, քննադա- րասակմաներով ևն, ևն: իր գլխաւոր գործն է Վանքը. Հրատարակած է նաև առանձին՝ Հայրենի ձայներ (Նորավայրեր), 1910ին արձակուրդին կը շրջապայի իւրօրակի դանազան կողմերը: Տարեցոյցիս Տրատա- րակիչը ապրած ըլլալով Չեօկիւրեանի հետ իր պաշ- տօնակից շատ մօտէն գնահատած է անոր ազնիւ, գերանուրը գզացումները ու հայրենասէր սրին: Յոյժ խանդաւ և նուիրուած ուսուցիչ մըն էր, պաշտուած իր սաներէն Ափսոս, որ ազգը մեծ եղեռնի գոհե- բուն հետ կ'որդայի գոնի ևս առյաւեւ ու մեզ կը

միայ միայն քննախիլ իր պաշտելի յիշատակին՝ խորին մեծարանք:

Հեռու ետանքը մի քանի պատատիկներ են զբը- ուսած իր նշանածին Սր. Նոյեմի Հայկալեանի, գուարը զիտակից ուսուցչուհի Տիկին Հայկալեանի, որ երկար տարիներէ ի վեր առնական կորովով պաշտօն կը վարէ գլխաւորաբար ի սկիւտարու Ազգ. վարժարաններուն մէջ և ներկայիս Աւագ ուսուցչուհին է Ս. Խաչ վարժարանի Տիկին Կրիլիկ Ս. Խաչի հոգանիին տակ ապաստանած էր սակաւթիւ ուսուցչական կազ- մով իր գործը կը վարէ առաջ իր պարտականու- թիւնն ուն անձնուէր, և ամէն ժամ անբութելի թախնիծով մը կը յիշէ իր սերելի Չեօկիւրեանը և հո- գեհատոր դուտորը Սր. Նոյեմին, երկուքն ալ իրենց ձեռքերով իրարու արձանի, ունք թէև աշխարհի վրայ չկրցան միանայ հիմնական նարտով, բայց հո- գիներու աշխարհին մէջ կապուած են անյուժանելի, գորոնք չեն կարող զատել լնառ ոչ բանութիւնը վայ- րագ և ոչ հիւանդութիւնը անողոք:

Ս. Գ.

Չեօկիւրեան առ Տիկին Ա. . .

..նամակին երկարութեան շատ գոհ մնացի: նամակ մը ին սմուած ըլլալու բնաւ պէտք չունի. սանի ուստոսուն ըլլալու է, թեթեւ, բնական, Տիկ. ար Սեփանէի նամակները իրենց այդ յատկութիւն- ներուն համար է որ գլուխ գործոցներ կը համար-

ուին: Շատ կը ցատիմ եղբայրի եղբրական մասնուած վրայ. եթէ հոգ բլլայի, բնական էր որ լառ բան մը պիտի գրէի այդ հսկայ մտացնորին վրայ, մեր գրականութեան ամենէն հետաքրքրաշարժ թիւին է իր բազմազան հոգեկան և գրական զերար հսկասող երեւոյթնն ուն համար:

Ոսնկ Ձեր նամակներուն կը սպասեմ կոր, ինչպէս իրեկունք Նոյեմբին մայրիկին: Նոյեմբին լան մը խնդրելը աւելորդ է: Գիտեմ, հոգ չէ. լայց պիտի ուզէի զինքը քէչ մը աւելի կայտառ տեսնայ և նուազ տեղոյն մեյամաղձոտ վերադարձիս: Եթէ միակ մտածում մը ունիմ ու խուլայ մը որ զիս կ'երջանկացնէ գրական աշխատութիւններուս հետ այդ ալ ինքն է: Ինչը ամէն կերպով արժանի է իմ սերոյս, միայն թէ մի չիչ համարձակութիւն ունենար ու անձամանակ յրջութիւն չ'ունենար:

1908 ցուրիս 12)25 Սեպտեմբր.

S. Ձ.

Անուշիկ Նոյեմբիս,

Մօրեղբորս հետ հիմայ կը գտնուէինք Շապոսիմ, ուրկէ կը դրեմ այս երկտողը քեզի. Շապոսիմ կողեակի մը վրայ շինուած լանտ մըն է Մարտայի զիմաց, ուր բանաւարկուած են քաղաքական և այլ յանցաւորներ, որոնց կեանքէն ներշնչուած է Ալէքսանդր Տիւմա շաքր գրելու համար իր նշանաւոր Մօնթէքրիթօն: շարկու գրած քառութեւս

= 120 =

առած էք ու պատասխանը գրած: Ճամբու յողնութիւններէն բաւական կողզուրուած եմ հոս և յաջորդ երկու շաբթի ճամբայ կ'ելլեմ զէպի իտպիս-Գուն ինչպէս ևս. շատ կարօտացած եմ քեզ:

1910 Սեպտ. 15 Կիր. Գոյգ Տիգրան Չեօկիբեան

Անուշիկ Նոյեմբիս,

Սա քառութիւ գոհացիք մինչև որ երկար նամակ մը աւնես. Գառթիս վրայի արձանը Ռուսճուքի մէկ պարտէզին մէջ կը գտնուի ու նուիրուած է 1885 ին Պուլկա-Սերպիական պատերազմին մէջ մեռնող Պուլկա զինուորներու: Ուրի կանգնած զինուոր հիացումով կը գիտէ կարծես հետուն կ'ուսող իր եղբայրները: Հիմա կը հասկնամ թէ մենք ալ պիտի կրնայինք բան մը բլլայ եթէ մեզի առած բլլային ափ մը հոգ: Այս փոքր տողովուրդները շափազանց շուղ (ազգամոյ) են. իրենց գոյութիւնը պահելու ձեւ մ'է թերնուս առիկա:

Ձեւ գիտեք ինչ կ'ընես: Ամէն պարագայի յէջ կը յուսամ որ առաջուքնէ աւետի արեւկ պիտի գային ինքզինքեզ: Սո, սուտոց և գուարթութիւն ահա քեզի յանձնարարելիք երբորդութիւնս:

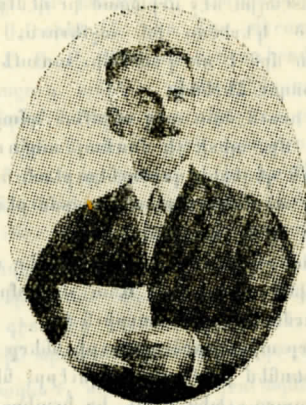
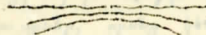
Անուշիկ Նոյեմբիս,

Քեզի ալ նամակ չեմ կրնար կոր գրել. պատճառը սոցորական ձուլութիւն և յողնութիւն: Հիմայ

= 121 =

Մարտէյի եւմ, կը յուսամ հանդիսա առնել 15 օր ու
 յետոյ իտալեայ ճամբով գառնալ, որով երկու ամիս
 ճամբորդած կ'ըլլամ, Յղափոխութեան գացի՞ք թէ
 չէ, ի՞նչպէս կ'անցնես ժամանակդ. ինձի անպատ-
 ճառ գրէ, անպատճառ. Գրէ՛ զոր օրինակ օրու ան
 մէջ ձեզի պատահածները, զուբսի երևոյթմանը, մեր
 ծանօթ ժողովուրդն ի՞ր սյ, քու գացած զիզիզ վրայ,
 վերջնապէս ամենէն չնչին լաները կրնաս գրել
 առանց չաշուելու, որովհետեւ նամակ մը գրակա-
 նութիւն մ'. չէ և Տիկին Աւլիլիլի բսած է. նրբ կար-
 գը նամակին կուգայ, պէտք է սանձը ազատ ձգել.՝
 ախիբն խելքին փշածը գրել, լաւագոյն նամակ-
 ները անտէք են, որտէք կարգ, գրականութիւն որոշ
 ծրագիր չունին. Ձեռ գիտեր, որչափ կարօտցած եմ
 քեզ. յաճախ կը մտածեմ թէ ինչպէս կը գոր-
 ծաղրես բսածներս և թէ զամ ձգածէս լաւ
 պիտի անտամ: Լեզու սնունդ, օդ և մանուսնդ
 գուարբարիս լաւագոյն կերպով կը կազդուրին քեզ:

Մարտի 8 Օգոստ. 910

ՈՂԲԱՅԵԱԼ ՌՈՒԻԲԵՆ ՇԵՐԵԱՆ

(1921 ին մեռած)

Ռուբէն Շերեան ոչ ես է.

եզիպոստէն իր անակնկալ մահը զուժով ձեռա-
 գրեցեր ձեռքիս մէջ սպասար, քնդերկար զգացի
 արցունքներու խածումը նոզիս մէջ..

Մ'վ չի նմոզնար անսպասներու որբայտայր: Հա-
 զարտար որբեր, կարտուած անսպասին խոր լիւսած
 իրենց մուսլ բախտին, իրենց կեանք կը պարտին
 Ռուբէն Շերեանի:

Այլ իտալիցի մէջ արքայած իր դէմքը հիմա լուսա-
պանկուած կ'երևայ իմ աչքերուս. անիկա առեկի
հան էրուս մըն է որ կ'աննէսի. առաւելալի մը յիշա-
սակը կը բողբու Հերեան:

Ազգը որուն ծառայեց ա՛յստան գնալէլի անձնու-
րութեամբ մը, պիտի չի մտնայ ազնուողի աննեսա-
ցողը- որուն գեղեցիկ զարմուհւոյն հիւրեղ զրուագ-
ները հայ ազգացրութեան պատմութեան մէջ պատ-
ուոյ էջ մը պիտի գրուեն:

Հերեան չէ մնաւ. հանի որ մեր սիրելուն մէջ
յաւէ՛՛ս պիտի ապրի ան: Անա՛՛ ման մը որ կեանքն
առէլի կ'արժէ, զի անմահութիւն է:

Ու երբ այս խորհրդածութիւնները կ'ընեմ, յան-
կարձ կը տեսնեմ իր հողը սիլուէքը, ներհակ մագերթ
իւ երիտասարդ զլիսին վրայ, իր կրակոս աչքերը յագ-
հաքելի նահապետն ներհեւ, իր կարմուած դէմքը արտին
սեւեհեղեն հրաշա՛հ, իր միաբան հայրամբիւնն նէս ներ-
դաշակուող ձայնին հաղցրութիւնը:

Իր վերջին ժպիտք, Հերեանին անմտապ ժպիտք
զեւ կը խօսի ինձի իր աչքին մէջ պայլաքող ան-
սանձան բարութիւնը, իր վերջին խօսքերը, միտք
պարզ եւ կարն, որոնց մէջ սիրք կը դնէր, սակաւին
կ'արձագանգէին արտին մէջ: Ու կը զգամ մահուան
սարսուռներուն մէջ նոզիս քաղաւական, իր ձեռքը
եղբայրական զոր ձեռներուս մէջ սեղմեցի բաժանուի
վայելեանին, առա՛հ, վերջին անգամուսն համար:

Ճարար մը առաջ էր, Հայկական արտին մէջ
Հերեան, Սմեթիկայէն զեւ նոր վերադարձած, բա-
նախօտեց Հ. Բ. Ք. Միտրեան հրատեղով: Երբ ներ-
կաները լացուց, անիկա զիտը զնցել ամեննէ կարձ
արտին անգամ: Բեմքասաց մը չէր, բայց շատ էի
նահետնէր կրնան անոր չափ սպարտրոսին զարձել,
զի անիկա արտին կը խօսի եւ իր խօսքեր սիրելուն
կ'ուրարին: Հոգեբան ու զերասան Հերեան, բնական
ձիք մը ունէր հրապուրելու, իր կեսամյաննէրն իսկ
հաղցր կ'ազդէին: Ու յետոյ, սարագրութեան դժոխային
կեանքին կենդանի վկայ, լլալուով նաեւ կենդանի
օրինակը զիտալից անձնուրացութեան, իր խօսքերը
կը զգենուին պատգամներու ներդիմակութիւնը:

Գրուածքներ, անմասնուած դրուագները սարագրու-
թեան եւ արբութեան, համեմէն էին իր բանաստու-
թեանց: Երբ տեսած ապրած չըլլար աննէք, մտրոյ
չպիտի կրնար հաստատել, այնքան աննէքը զգացում-
ներ կ'արբեցնէին այդ դրուագները, ինտենսիւսիս սու-
սալիւնի եւ զմայլիւն, որոնցմով շինուած է որքին եւ
սարագրին իտալիցի պատմութիւնը ամբողջ:

Եւ այժմ ի՞նչուսակ մ'է միայն, խոր, անանց յի-
շուսակ մը, Հերեանն որուն մանր կ'ողորմեմ ազ-
գովին:

Բայց այդ ի՞նչուսակ առեկի հան արբազան է, զի

անիկա կը նուիրագործուի Հայ արքեւուն գրացու-
մովը:

Հայ արքե ու Ռուբէն Հեբեան կը նայնանան այդ
յիւստակին մէջ:

Հէ՛հ արբեր լացէ՛ք, զի ձեր կեանքը սրցունով
թիկնած է, լացէ՛ք եւ յիւսցէ՛ք:

Ձեր անարիւր ոչ ես է:

Բարից 5 Յուլիս 1921 Վ.Ա.ՀԱՆ Մ.Ա.Լ.ՋԵԱՆ

(Ապագայ, Ա. տարի, թիւ 31)

ՄՏԵՓԱՆՆՐՄ ԹԷ ԻՏԵՓԱՆՈՍ

Կու իրագործուած անճշտութիւններու կա գին մէջ
է ՄՏԵՓԱՆՈՍ յատուկ անուր զոյք նով գ ելը, մինչ-
դեռ պէտք է մշայն գլեյ մէկ ն ով: Անուշադ ու-
թեամբ սպ դած է այս սխալը ամէնէն կարողներու
զ շին տակ, Բառն է Մտեփանս ե ոսը մասնիկն է,
ուրեմն ուրիկ մասմ է այդ աւելորդ ն զլրը: Եկե-
ցիններուն ճակատներուն վրայ իսկ սխալ նշանակուած
է. զոր օր, Խաղվողն ե Բերայի եկեղեցիներուն ճա-
կատը:

Պ. ԱՐԱՄ ՊԱԳԱՆԵԱՆ
(ՆԿԱՐԻՉ)

Նաա մը ձանօմ դէմքերու քով ունք գեղար-
ուեստի քուրմերն են մեր մէջ, ինչպէս ինկրլմէղեան:

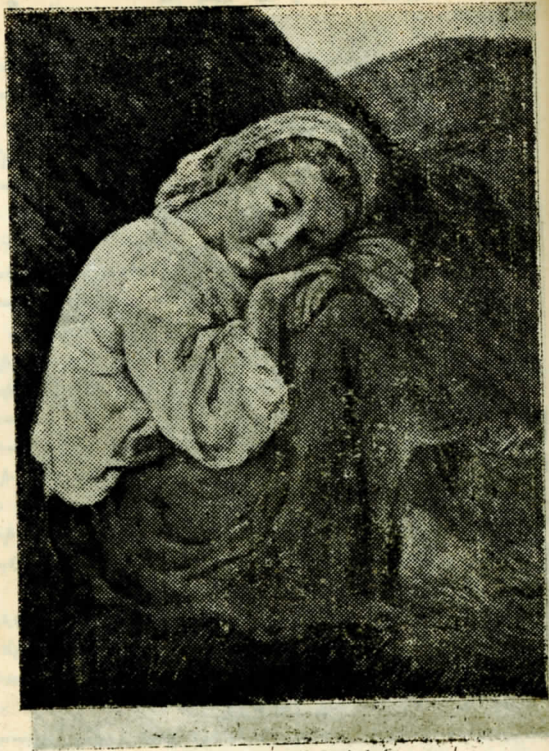
Ֆեթ Վաճեան, Ստրոխեան, Էն, Էն որոնց սնունդները
 Տպարտութեամբ կ'արտասանենք, ներուի ինձ Տա Է-
 ցոյցիս միջոցաւ ծանօթացնել նորահաս արուեստա-
 զէտ մը, ո կը խոստանայ լաւ ապագայ մը գեղար-
 ուեստական ճիւղին մէջ:

Պ. ԱՐԱՄ ՊԱԳԱՆԻԱՆ, բնիկ Իւսիւտարցի ծը-
 նած 1874 ին, Խճատիւ, որչի Ստեփան Պազպետի
 նախնական կրթութիւնը ստացած է թաղին Ներսէս-
 եան վարժարանը, յետոյ յաճախած է ՊԷրպերեան,
 ուրիկ գեղարուեստից վարժարանը մտած է 1890ին,
 ուսուցիչ ունենալով խաղացի վալէտին: Նոյն վար-
 ժարանին վերջին շրջանին նկարած է Չամբճտ լեռան
 տեսարանը: 96ի դէպքերուն ստիպուած է Պոսէն
 չհաճախել դէպի Լիպրոս, ուրիկէ քանի մը տարի վերջ
 Բարեզի գեղարուեստից վարժարանը գացած է և
 1907ին շրջանը աւարտած է նոյն տարին Սայօն
 Տ'Օտօնի մէջ երկու նկարներ ցուցադրած է, որոնք
 մեծապէս գնահատուած են: Թամ. Սահմանադրու-
 թեան տարին Պոլիս վերադաձած է և բացած է
 Բերա ACADEMIE DES BEAUX-ARTS, գծադրութեան
 ամէն ճիւղերը մշակելոյով:

Նեաեւեայ երկու նկարները իր յղացու թերն են
 որբերու տեսքէն աղլուած: Պէտք է քաջալերել այս-
 պիտի տաղանդները ի պատիւ գեղարուեստին:

Հայ արտիստները Իւսիւտար Տա Էրպերեան

Հ Ա Յ Ո Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Ն

= 130 =

ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՈՐԲԻԿԸ

Որ սարսույց հայ որբիկն իր ծաղկաւիտի բուրիկն շաղկաւ,
 Հէ ի ննա երեսասլակն կը հասնէր:
 Կը զարնէր Գրուրեան տարերու դուռն եւ կ'ըսէր,
 «Ասէ՛ հարսեր Քրիստոսի,
 Ասէ՛ ձեռնէս բուրիկս այս օձկեր»
 Եւ զայն կ'ըսէին ազատեցի,
 Եւ զայն օրորանէին խնայեցի:
 Տասն ժամէն դարձաւի նամբէն փայլեցի,
 Անոյ յօրձէս բաճկուտեր եմ,
 Ժայռերու մութին մէջ ծածկուտեր եմ,
 Հայրենիքս ահա բարեկեր կը բերեմ,
 Օրրանի բուրիկս սքսիս կ'ըստ
 Աստուծոյ նման մութին մէջ համբարդեր եմ,
 Գետափին հասած ողբացեր ու լացեր եմ,
 Պանդուխտ հովերն մեր վրայ խեղճացին,
 Արշալոյսի շողերը բուրիկս այսերը շարժացին:
 Դահլիճներու սարսափը ետեւս կ'ուզար,
 Կործմիս վրայ բուրիկս հուշ հուշ կը կ'հանար,
 Եւ վերստը եղբիկի պէս սար ու ձոր կ'ընեցի,
 Եւ իմ բուրիկս ծաղիկներով կ'երակերցի»
 Քրիստոսի հարսերը գրուրեան զոգնոցը բացէ,
 Խաչին շուրջին սակ որք բուրիկս նոզի՝ տուէ՛:
 Որբիկն աջապէս բնաւ յոգնած գետին փռուեցաւ... [ցին,
 Գրուրեան տարերն ահար վրայ լացին ու ծաղիկներ զանե-
 Մասնազատանի բուրիկը համբարով կ'ազդարեցին
 Գրուրեան հարի պէս զայն զեղեցիկացուցին:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

= 131 =

ՊԵՏՐՈՍ ԴՌՈՒՐԵԱՆ

ԱՆՈՐ ԿՈՆՈՒԱՆ ՏԻՄԵԱՄԵՍԿԻՆ ԱՌՔԻԻ

[1872—1922]

Թող դաշտի խոտը ցամբի բիրտ ստրեւու
տակ. թող խաւրի ծաղիկն իր ծղօտին վրայ. հրա-
ժարի այն իր վաղանցիկ փայլէն ու հրապոյցներէն:
Բայց կեանքը չուզէր խոնարհիլ այդ ճակատագրին
տուչն, այն կը հեզնէ ոչնչութիւնը, կը հառաչէ՝
անսահման ժամանակներու համար. կ'երազէ անհա-
նութեան լուսազսակը:

Ահա ճշմարիտ կեանքը՝ որ կը կտրէ կ'անցնի
երկայն ճամբաներ. անոր սէրը մշտաբարբայ է,
անոր երազները չեն ցնդիր. բազմանքները չեն թօշ-
նիր:

Մինչդեռ իր շարքը անկում եւ ոչնչութիւն կը
պատկերանան, ան կը ներշնչէ գուարթ եւ երջանիկ.
Իր անուշ դէմքը կը ցուցնէ տարիներու հաստարեւտ
պատուարներուն ետեւէն. հոգի մըն է, որ մեզի
կը դիտէ սիրակաթ ժպիտներով ու կարծես իր բա-
զուկները կը կարկառէ՝ իբր թէ՛ խանդով ողջագործ
լու մեզի եւ սիրոյ համարչները ընծայելու:

Բայց ո՞վ է այն որ այնքան մարդերու կրուս-
տէն վերջ երկայնակեցութեան մրցանակը կը շահի-
13րդ դարը իր յաջորդին կ'աւանդէ անոր անուր

== 132 ==

եւ այսպէս հեազօնտէ ամէն դար գուրգուրանքով
պիտի պահէ զայն անտարակոյս:

Ո՞վ է այս եզակիսն ոգին.

Դա Պետրոս Դուրեանն է. որ յիսուն տարիներ
վերջ տակաւին Հայ Պառնասին վրայ հանգաւ
կը շարունակէ փառքով իր բաղքը կեանքը. կը
հնչեցնէ իր քնարը, կը թովէ գեղեցիկն սիրահար
նողիները:

Ան չսուգուիր մահուան գիշերին մէջ. յիշատակը
կը խլէ զայն այդ մաշլէն ու կ'առաջնորդէ բոսն-
դէն աշխարհ մը՝ սրուն երկիները ամպ չունի ղիտ,
ու մշտաբարժ երիտասարդութիւն մը իր պսակը կը
զնէ անոր ճակտին: Արեւի հիւանդ, զարկահար ու վըշ-
տաբեկ արարած, մահուան ոգորումներուն զէմ ան-
զօր, ընկճուած կը հառաչէր, կ'աղերսէր այսպէս.

«Ո՛հ, տուէք հոգեյս կրակի մի կաթիլ,
միրել կ'ուզեմ դեռ սարկի ու սարկի»:

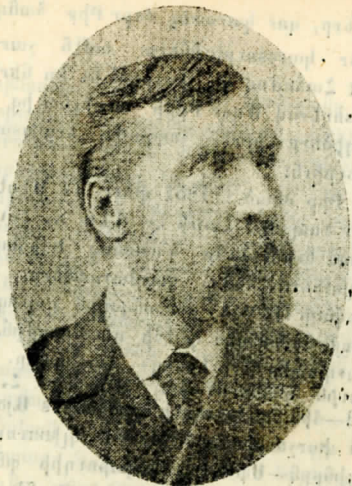
Ան իր սիրելիներուն արցունքներով ու զգա-
ռու մայրեզներով կ'առաջնորդուի Իսկիւսարու
գերփզմանատունը. բայց ահա, գարմանք, դուրս
դէ խոյանայ իր մահատարտու գամբանէն եւ գեղն
հորսնցնել կարծողներու վշտին դէմ կ'ընդվզի,
որովհետեւ կ'ապրի ան եւ ստիումով կը հարած:
մուսցութեան ուրուականը:

Յիշատակը, յիբարի, այն բարի հրեշտակն է,
== 133 ==

որ քննելագամ մեր սիրելի բանաստեղծին կը տա-
նի զանի այն ամէն տեղ՝ ուր կ'ապրի՝ Հայն,
«Եւփրատ» մինչ ի Գանգես ուր Արամեան հնչէ բար-
բառ» (Հ. եղ. Հիւրմիզ), մեր Պետրոսիկը ծանօթ է
ամենուն, պմէն զոներ կը բացուին անոր, ամէն
սրտեր կը բարախեն անով, ամէն շրթներ կ'արտա-
տանեն քնար բաղբը անունը: Այդ անունը մեր զրա-
կան փառքերէն մէկն է, մեր հրճուանքը, մեր սէ-
րը: Քանինէ՛ր, աշխարհի հզօրներ քօխ դարպառ-
ներու մէջ՝ երջանիկ, վայելիքներէ՛, յափրացած,
տակի, գործար, աղամանդ լի իրենց գանձարաններ,
կորսուեցան անանուն եւ անյիշատակ, մինչդեռ
երկաթակործի սա տղան, որ երգեց ծաղիկն ու աս-
տղիկ, ծաղկեցաւ անթաւամ, փայլեցաւ աստղաշող:
Մէ՛ն, անոր յիշատակի արձանը չի կործանիր բնաւ,
անոր պատանդանքը կրանիդն է, այդ արձանէն
ծայներ կը հնչեն՝ երգեր բաղբալուրի, անոր ստորա-
ար կ'աճի ծաղիկը «մի՛ մուշար զիս»:

Մեր մաքրին մէջ այդ ծաղիկի թերթերով զարդա-
րենք յախտեան պաշտելի անունը Պետրոս Բուր-
եան... Եի՛ր փառք իր յիշատակին:

Ս. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՄԻՆԻ

ՕՏԱՐ ԲԱՅՑ ՈՉ ՄՐՏՈՎ

ՄԱՍՆ ԲԻԹ (W. W. PEET)

Տաւոյս ընթացին կասարուեցաւ այս մեծ Ա-
մերկացիին ճննդեան եօթանասամեակը ուր պատ-
րիւբական փութանոց Գինէ Եպիսէ, Հայ ազգի
ճարտարութիւններ մտնոց անոց, ի վեր ցանկով

աքն Թեմ գերք, զոր կարուրէց մօքր Բիք հանգէպ հալ
ազգին, մեր կարօտարիներու ոսկե շարագուռակ
պատեան: Հանոյնով կը փոքրամ եւ եւ ներկայացնէ
նեւեւեւայ տղերով Մսր Բիքի աղիւմայից կեանքին
գլխաւոր զիծերը իբրեւ ազգային երախտագիտական
տրտայայտութիւն:

Մսր Բիք ծնած է 1851 փետ. 14 Ալեքսանդրի
Յոլ Ռիվեր Բոլագր: Հայրն էր Վեր. ճ. Հոլիօք Բիք:
Ն. օրինական կրթութիւնը կ'ստանայ Եօթնամբարն եւ
Գլխօք Բոլագրներու հոտը. վարժարանները, կը դասա-
խօսէ Ալօվայի (ՅՕՄԱ) նամանկային դպրոցն ու կը
նեւեւի նայն նամանկին զօյնի դասընթացին, ստանա-
լով «Վարդապետ Արտեսից» աստիճանը. 11 Յոս. 1881
թուին կ'ամուսնանայ Մարթա Հ. Բարթիթի
նեւ 1773—4ին կը կարգուի գանձապետ Ալօվայի Եւլյոյ
տաղանթի վարչութեան, 1874—81 զլխաւոր պաշտօն-
եայ Պրիւնթըր—Միսուրի երկարողիի բնկերութեան
հիօրհնութեան մե. 1881—1911ին Գանձապետ Ալե-
քիսիան Պօրս բնկերութեան Թուրքիոյ մասնաճիւղին.
Մսր Բիք կ'ստարած է նարասի բաժնաւ Անաստուի
նազարեանի գաւառներուն նամար, 1895—6ի Հայդա-
լոան դէպքերուն Անգլիոյ զեւպանին խնդրանէով կող-
մէց Անգլ. օ. Ալեքիկեան նպաստամտայն լանձնաժողովի
մտան միջոցու 300,000 ոսկի դրիւնցու գաւառի
մայր աղիւմտակներուն: Գործեալ 1909ի Կիլիկիոյ զար-
գեւեթ Եւրօ Մուլքանի հովանաւորութեամբ կ'եղմուած
«Միջնորդային Նպաստից» Յանձնաժողովի լոճիւմունի

ճիւղի նախագան բնեւեւելով իր գերագունց նայաւ-
որութեան փայլուն ապացոյցը բնձապետ 1900էն ի վեր
Պօրս բնկերութեան կողմէ ի Թուրքիա դիւանագիտու-
կան յարաբերութիւնները կը վարէ, 1909ին Տանկա-
տանի միսիոնարական հաստատութեանց կողմէ, իբր
ներկայացուցիչ Ալեքիկեան կառավարութեան դը-
կուած է Ալեքիկեան հաստատութեանց իրաւունց պա-
սպանութիւնը խնդրելու: 1909ին Ալօվանիա գաղտ
իբր նախագան միսիոնարական լանձնաժողովին նաեւ
էօթնպարիկ Տանկատանի միսիոնարութեան կողմէ
իբր ներկայացուցիչ ընդհանուր ժողովին:

Ի՞նչ համաճարհային պատերազմի տարիներուն
նախախնամական դեր մը կ'ստարէց տարալի հայերու
եւ անոնց նպաստ նայալոյթեց, միեւնի Երթինասի կա-
ռավարութիւնը անոր նեւացումը որոճեց Տանկատա-
նէն իբր «վնասակար» մարդ, մտնչդեռ ան իբրեւ բա-
րի հեւեանի մը կը հասներ հայ տաւապանը արթե-
նելու: Անու ազնիւ անձնաւորութիւն մը՝ որուն երախ-
տապարտ է Հայութիւնը. անոր մարգաւարտական դերին
նամար: Երկուր կեանք Ալեքիկացի այս վեճի գա-
ւառին, որ իր պատմական անձին օրինակովը սի-
րելի դարձուցած է ամբողջ նայալոյններուն՝ ստե-
ղագաւոր դրօշակը Նոր-Ալեքսանդի.

Յ.
ՄԻԱ ԷՆՆ ՄԷՅՐԻ ՊԼՐԻՃԸՍ

Կան անունով օտար բայց արսով Հայ կարգ մը օտար հայաւերեեր, զորոնք հայտնիներ բնա պիտի չի վարանէ իր պատճառականացոյն զուակներուն նէս զամբու: Անա այդպիսի հայաւեր ղեկներէն հայա-

սեր անձնաւերոյիսն մքն է համակերպին Միա էնն Մերի Պրերնա:

Միա Պրերնա 1888 Օգոս. 30ին էկած է Պոլիս Բարեկամաց Ընկերութեան կողմէն, իբրեւ վարիչ այս Ընկերութեան Պոլսոյ միախնամութեան: Ետի Ընկերութեան Գում-Պարոսի մէջ բացած հիւանդանոցին ղեկավարձ ու հիւանդապահը — մասնագիտութիւններ որոնց նետեւած է Միա Պրերնա — էկած է եւ յետոյ 8 արիներ վարիչը սոյն հաստատութեան, սպով հանել այցելութիւններ հիւանդներու եւ աղտահներու: Պոլսոյ 1896ի մեծ երկրաւարձին ասէն մեծ գործունէութիւն ունեցած է արկածեալներու հպաս բաշխելով: Հայկական մեծ շարդերուն առիտ պատշաճամ է աստ մը հայեր ու փութացած է հասցնել հպասներ հայրաքրում Տիւր օվ Ռէսթինսորրի, Ֆրսզ օվ Արմէնիայի, Անշ սիմփեթերիլ Բրմէրիլ եւ Բարեկամաց Ընկերութեան կողմէ:

Այս գործին տեսչ կարգուած էր այդ բնակարանին Պոլսոյ Անգլիական ղեկավար Սիր Ռիլըրմ Բրիլի հրատեալով:

Բժեկական գործին զավարէլէն էտր մեծ զարկ տուած է ձեռագործի եւ անպնագործութեան արհեստանոցին, զոր զնայեի հարստութեանը կը վարէ: մին եւ այսօր, հարիւրներով Հայ, Յայն, Ռուս եւ Քաւր կիներու եւ աղջիկներու, զորձ հայրապիկով:

իւր պատրաստել տաւ ձեռագործները ու անդհա-
գործութիւնները Անգլիայ մէջ Բարեկամաց Ընկերու-
թեան ջանքերով մեծ զինով կը վաճառուին ու զար-
ցած հասարակն նպաստներ կը սրբաբանի նախ արքայնոց-
ներու:

Պալայ մեծ հրդեհներուն առթիւ ալ Միս Պրնքնս,
առաւել ցեղի էլ կրօնի խտրութեան հասած է ան-
մուն օգնութեան:

1905ին Մուսայայի մէջ բացած է Անգլիական
վարժարանը, ուր շուրջ քառ քառ 250է անէլի հայ
տղթոս դասակարգէ աշակերտներ կրթուած ու ուսում
առած են:

Գծբազմաբար այս գեղեցիկ վարժարանը որ պատի-
ւազմին սկիզբները իրեն զօրանց կը գործածուէր,
հրդեհի մը զոն գնաց:

Պատերազմի սարկներու ընթացին՝ հակառակ
վարժարան վախերուն ու իրեն Անգլուի կրած դրժ-
ուարութիւններուն՝ նորէն յաջողեցաւ իր արեւեստեցը
կանգուն պահել ու անհայն անհոռի օգտակար հանդի-
սանալ հարիւրներով անօգնական հայունիներու՝ զորձ
հայրաքեղով անոնց ալ սարսափի ու կարօտութեան
օտերուն մէջ:

Ձիւնաբազարէն անմիջապէս ետք մեծ ջանքերով
յաջողեցաւ վերաբանալ իր գլխոցն, Գոմ Գալիսի
Միքայն Հատոգին մէջ այս անգամ, ու 150 ի չափ հայ
աղջիկներ ուսում կ'առնեն հիմա այս յարկին տակ:

Վերջին երկու սարկէ ի վեր Սր Դորն Գլախ
ժոխի քրտնով էլ Անգլ. Գեապանասան նովանուար-
ութեամբ բացած է մեստիսայ ժանրոցին զորքի աշխ-
ատանց մը, ուր 40 ի չափ հայունիներու զորձ կը հայ-
րայրուի, նոյն ատեն յառայ քերելով հիմանալի բան-
կարձէ մեստիս զորքեր:

1914 ին հայոց նախաձեռնութեամբ տնտեսա Միս
Պրնքնս անհնուէր ու օգտակար գործունէութեան 25
ամեակը: Այդ յիշատակելի օրուն առթիւ Ս. Պատրիարք
Հայր զնանասած էր Միս Պրնքնս օրհնածը կան-
գակով մը: Եղան անի յորգակի ու զնանասութեան
բազմաթիւ արտայայտութիւններ:

Միս Պրնքնս, իր բոլոր ջանքերուն մէջ մէկ նպա-
տակակէտ ունի—ժողովել ու օգտակար լլլալ: Թէ է
ամէնուն անխտրաբար, բայց մասնաւորապէս հայերու:
Ան յանախ հայէ մը աւելի զգացած է հայուն վիշտը,
ու անոր Եղած անարդարութիւնը ու տալար յայտա-
բարած է զայն ամէնուն, ու մասնաւորապէս ամէն
առիւմտին ու դիրքի իր ազգակիցներուն: Չէ Եղած օ-
տար մը ու մասնաւորապէս Անգլիացի մը որ Միս
Պրնքնս տեսնէ, նէք խօսի էլ Հայուն ցուին, Հայուն
դաշին ու իրաւունքին համար բոլորովին նոր գաղա-
փարով ու լլլալով տարուած ու լուսաւորուած շէնկի
անոր հովէն:

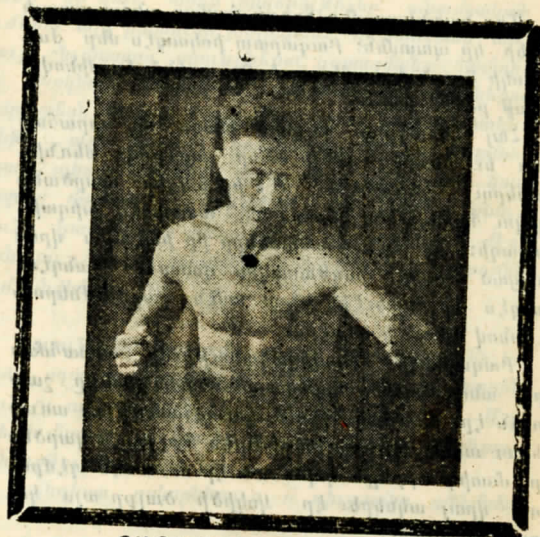
Միս Պրնքնս իր յաջող դեղագործութեան, հարսար
նի անդապանութեան, լլլանալէ միախոհարարութեան,

ներհնչիլ լինի ասացութեան, ձեռագործի ու անդնա-
գործի գնալելի մասնագիտութեան հետ է հաւել հիպարիչ
էլ բանաստեղծ: Վերջապէս այդ «մանրհիկ մարմինով
ու պայծառ դէմքով» — ինչպէս սովոր են կոչել գիմնիչ
— այդ զարմանալի Անգլոմիթն Եզովան Տիպար մըն է,
օժտուած հիմանալի կարողութիւններով ու բարի սիրտով
մը:

Յայց ինծի համար՝ զիս հիացնող իր բազմաթիւ
յասկութիւններուն հետ, սիրիս խօսող գերազոյն յաս-
կութիւնը՝ Միս Պրերնսի ազնիւ ու անկեղծ հայասի-
րութիւնն է, որովհետեւ շատ շատ անգամներ ցեղիս
սառապաններուն ու մարտիրոսութիւններուն համար
անոր երկնամտուր աչներուն մէջ տեսած են գոհուր
արցունքներ:

Մէ՛ղբ որ «Գրպանի Տարեցոյց» ի մը անձուկ էջեր
չեն քոչլարեր հայտնի մը՝ ի դիմաց իր սառապետ
ցեղին՝ զնաճանութեան ու էլ երախագիտութեան այս
չնչին հարկը աւելի լիովի կասարելու: Այս հանելի
պարտականութիւն մըն հայն ասէն, էլ զոր ուրախու-
թեամբ կը փութայ կասարել իր մէկ բարեկամը

ԿԻԼԿԵՅԻ

ԲԱԳԱՐԱՏ ԹԱՅԹԱՃԵԱՆ
ԿՈՓԱՍՈՐՏԻԿ

Հայ երիտասարդութեան պաշտելին ինկաւ մրց-
ման կրկէսին մէջ (18 Սեպտ. 1921), այն՝ որ բառ
էր «կամ պիտի յաղթեմ եւ կամ պիտի մեռնիմ»:

Մեր նախնեաց մէջ Տորթի համար անհաւատալի բաներ կը պատմեն: Բագարատ իսկապէս մեր ժամանակի Տորթն էր անեղ ու ժուլն, պղինձ մարմինովը, երկաթ բառնցրովը:

Հայ Հերակլէսը վայրագ խաղի մը սիրահար եղաւ եւ ընտրեց աւելի անոր փառքովը մեռնիլ: Ժափերու, կեցցէչներու մէջ իր ազգին պարծանք բլլալու համազումով նետուեցաւ ասպարէզ՝ իրիզախ, կատաղի: Իր հանդիսատեսները իր իտէալին վրայ նիւայցած՝ անոր յաղթանակին վստահ, հանդէս, հանդէս կը հետեւէին անոր ամէն շարժումներուն եւ անով միայն կ'ապրէին:

Բագարատի ժողովրդականութիւնը անսահման էր. անոր համար զգացուած համակրանքը շատ բուռն էր. իր մահը լքում, յուսահատութիւն առաջ բերաւ ամէն խաւերու մէջ: Ամէն հայ տուն կարծես իր մօտիկ սիրելին կորուսած էր ու ամէն զէմբէլու վրայ ակներբեւ էր կսկիծի ծալքը այս կորուստին առթիւ:

Միշտ յաղթական հանդիսացող այս հերոսը ինչու յաղթուէր մահէն, կոփաժարտին ահաւոր չարիքն է սա, մարգաշխարհի սէկ անգութ նորածեւութիւնը, որուն զոհ եղաւ մեր անպարտելին Բագարատ:

Հ. Վ. Հայցունի իրաւամբ կը բողոքէ այս նորածեւութեան՝ հետեւեալ տողերով, «Մրցանք, գրո-

ւանք կը կոչէ, արդի ընկերութիւնը՝ անսանական ու ժերու այդ բախումը խօշական: Կը հասկնամ արշաւը շնչասպառ՝ սրունքներու գորացմանը համար, կը հասկնամ՝ չափով մը՝ ըմբշամարտը մտաններու ամբազման համար: Բայց ի՞նչ օգուտ կ'ափամարտէն, Միթէ՛ ալ վայրագ կ'անանարութիւնը մարմնոյ վրայ պիտի կարենայ շրջել մէքս պողպատի կամ մարալը մարմարի: Սրբագրել կը փորձէր բնութիւնը կամ մարդը տեղափոխել անասուներու մէջ, բանեալու համար բազուկները առիւծին ու վագրին զէմ անվեճեր» (*):

Հայութիւնը իրաւամբ ողբաց իր հսկայորդին եւ անոր սգաւոր ընտանիքին հետ բաժնեց իր խորին ցաւն ու ազի արցունքները: Մամաւորապէս Հ. Մ.ը չափտի մոռնայ յաւէտ իր բաջարի ընկերը Ֆեգիբական կրթութեան իբր նոր առարկայ մը:

Հանգիստ սկըրններուդ, ո՛ր դիւցանց անմահն:

Ս. Գ.

(*) ԺՈՂՈՎՈՒԹՅՈՒՆ, 2ԱՅՆ, 12.25 Սեպտ. 1921 (Գ. ստի):

ՄՇԱԿԱԿԱՆՔ

ԷՆԿՈՒՉԻՆԻՒՄ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին, բնդհանուր պատերազմին ժամանակ բնկուղենիի անուղծը մեծ յարգ ստացաւ և բազմապիսի և ամբիկիան հրապարակներուն վրայ: Էնկոյղենիի տասնամյակ է որ կը շինէ և զհրապարակներու կոթերը և ոչ անասներու թեւերն ու զեկերը: Այս պատճառով ահագին գումարներ վճարուեցան բնկուղենիի ասանդաներուն:

Ախշեայ Նահանգներու կառավարութիւնը նրկատե անկոյով նորանոր պատերազմներու պարագան, այժմէն սկսած է մեծ զարկ տալ բնկուղենիի մշակութեան:

Կարձէ որ մենք այ նկատի առնենք այս պարագան և այժմէն իսկ, որ որ կրթեյի է, ձեռնարկենք բնկուղենիի մշակութեան:

Երկրագործը պարտի մտանէ հետեւի չհրապարակին: Ահա ասոր համար է որ Քրանասցի հողագէտ մը կ'ըսէ թէ՛ երկրագործները պարտին մշակութիւնը եւ՛ աչքերնին յառած հրապարակին:

ԻնՉՊԷՍ ՊԵՏՔ Է ԱԶՆՈՒՅՆԵՆԻ ՄԵՐ ՏԵՂԱԿԱՆ, ՀԱԻՆԻՐԸ

Հաւատարմութեան մէջ ձեռք ձգուած հաւի նոր տեսակները բնդհանրապէս ստացուած են ասիական ջեղերու միջոցաւ:

Ասիական զօրաւոր արեւն է որ կը հենդանացնէ խէզ ջեղերը, կ'ազնուացնէ գանոնք և նորանոր ջեղերու ծնունդ կուտայ:

Ասիական գիտաւոր ջեղերն են Պրանմա, Լանկաւ և Քոլմ: Ահա այս ջեղերու աքաղաղներովն է որ զուգաւորելու է մօր տեղական հաւերը որ պէտքի առնք ազնուանան:

Ասոնց մէջէն Քոլմը, զոր թուրքերը նման րապուղը կ'անուանեն, Չինաստանէն ծագում առած է և որուն ճերմակ տեսակը զեղեցկագոյնն է:

Ասիական ջեղերու միջոցաւ ստացուած նոր տեսակները թէ առատ միս կուտան թէ առատօրէն կ'ածեն, թէ, հիւանդութիւններու դէմ դիմացկուն կ'ըլլան և թէ՛ իրենց վառեակներն այ կ'ըլլան առողջ և կարգի:

ՄԱՐՍԻՐ ՊՈՒՍՈՅ ՄԷՋ

Այս տարի Յուլիս ամսոյ մէջ մարտի տեղաց Պոլսոյ վրայ:

1769 թն Շուլիս 15 ին այ Պոլսոյ վրայ մեծաքանակ մարտի ինկած է:

Չանազան մեկնութիւններ արուեցան այս մարտի արշաւանքին վրայ:

Ատեն մը Ալտընի նահանգին ժողովուրդը, որ միշտ ենթակայ է մարտի արշաւանքներուն, չ'ուղեց պայքարի ասոնց դէմ, բսելով թէ՛ իրենց թեւերուն վրայ գրուած էին սլէքներ (Կուրանի նախնական խօսքեր):

Մարաթը հինէն է վեր ծանօթ է աշխարհի Ափրիկէի մէջ գողովուրդը կուտ զանիկա, Տուներու մէջ մարաթի պահածները կը պատրաստուին:

Գիտութիւնը մարաթին զէմ պայքարի զանազան միջոցներով: Թունուոր զկգերը մեծ աղբէջութիւն ունին: Թաշուններն այ շատ սիրահար են մարաթին: Հասարակ ճնճողուկները (չայը զուշու) այս տարի Պոլսոյ մէջ երկու երեք օր շարունակ առատօրէն մարաթ անուշ բրին:

Հասնի երկրք. միջազգային կաճառք կը խորհի տեղեկական համախումբ գործակցութեամբ մը պայքարել մարաթի զէմ: Այս նպատակով ասիէ առաջ գումարուած է մարաթի միջազգային քօնկրէ:

ՈՒՐ ՊԷՏԲ Ե ՈՒՍԱՆԻՆ ՀԱՅ ԳԻՒԳԱՏՆՏԵՍԵՐԸ

Ամերիկեան գուճնական ոգին շատ կը դառչածի հայերուս:

Միացեալ նահանգներու լոյսն այ զատ զատ ունին իրենց երկրագործ. քոլէճները և փորձատական կայաններ:

Աստուծոյ զատ վաշինկթրնի մէջ կայ երկրք կեդր. նախաբարութիւն մը, որ շաւաղոյնն է տիեզերքի մէջ հայապահան և կազմակերպութիւն ունի:

Ամէն անոնք որ իր փափաքին զիւղատնտեսութիւն սորվել, անվրէպ պէտք է երթան Միացեալ նահանգներ:

Ես բաւական թիւով արմաշական զիւղատնտեսու աւանդներ զետեղեցի ամերիկեան երկր. վարժարաններու մէջ:

Բոյոր հայրենակիցներուս պատրաստ եմ հարկ երած ծանօթութիւններ տայ ամերիկեան երկր. վարժարաններուն վրայ:

ՍԵՊՈՒՆ ԹՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԱԹՆՏՈՒ ԿՈՎԵՐԸ

Միացեալ նահանգներու 1921 տարւոյ երկրք. օրացոյցը հետեւեալ հետաքրքրական ցանկը տուած է:

Հինգ կաթնատու ազնուացեղ կովերու ախոյեաններուն CHAMPION տարեկան էն շատ արտադրած կաթն ու կարագը երած է հետեւեալ կերպով:

Կովու ցեղեր,	Կաթ, լիտր	Կարագ,
Այլաշար	25,329	955.56
Պրասուն Իուէշ	19,460	798.16
Կէրնէյ	24,008	1,103.28
Հօլշթէյն-Ֆրիշիէն	33,425	1,265.09
ձէրսէյ	19,695	1,040.07

Կաթնատու կովերուն միջին արտադրութիւնը երած է հետեւեալը:

Խմբակ	Կաթ լիտր.	Կարագ լիտր.
Հինգ ազնուացեղ կաթնատու կովերու ախոյեաններուն միջինը	24,383	1,019

կաթնաստեղծական

քնկերութիւններուն

5,980

246

40,000 կովերուն միջինը.

Միացեալ Նահանգներու

4,060

160

բոլոր կովերուն միջինը

Թող հայ կաթնաստեղծ եր կովերուն կաթի և կարագի տարեկան արտադրութեանց միջինը բազմատէ վերագրեալ թիւերու հետ:

Ս. Ս.

ԵՔԷ ԿՈՒՋԷՔ

ԵՒԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՅՍ, ՄԹԹԵՍԻՍ.

ԲԱԼՈՒԹԵՒՌ, ՈՍԱՆՍՍԻՍ.

ՊԱՆԵՍԻ ԵՒ ՏՈՒՐԻ ՉԵՏԵՂՈՒՄ.

Ո ԵՒ Է ՄԵՔԵՆԱՅԻ, ՅԱՊՐԻՔԱՅԻ ԱՃԱ ԿԻՍԱԿԱՆ ՆԵՐԹԻ ՄԱՍԻՆ, ԽՈՐՀՐԲԱՅՈՒԹԻՒՆ Դիմեցէ՛ք՝ կայաթա քօօքարաթիֆի քիմաց

Ատայէթ խան 26-27

Յ. ՔՔՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Ճրանայէ վկայեալ մասնագէտ ճարտարագէտ

Թէլէֆօն՝ Բերա 1113

1132

ՄԱՐԱՇ

ԻՐ ԱՆՅԵԱԼԻՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ Բ. ՏԱՐԵՎԱՐՁԵՆ ՍՈՒԹԻՒ

Մարաշ հիմն Մարիաշ կը գտնուի Տորոս լեռնաշղթային Ախրաճաղ ճիւղի ստորաք շալւպէ 141 րկիօմ, թը ճեռու: ղէպի հիւսիսային արեւմուտը:

Բնչպէս շաք մը բաղարներու նոյնպէս ալ անոր հիմնարկութեան թուականը ճշգիւ դժուար է, կ'ըսուի թէ Քեասացիք կամ Հատեանք հիմնած են զայն:

Քաղրին կեդրոնը կը գտնուի հին լներդի մը մնացորդը որ կը պահէ իր հնութենէն նշմարներ. զոր օր հարաւային դրան վրայի ղէմղէմի եւ վոչի վրայ պահած դիրքի մէջ գտնուող, սեւ բարձր, վոյզ մը ա իւժները օրոնց վրայ նշանագիր եւ պատկերատախտակ տեսնուած են տոյն աօ իւժ: Իարերը իրր քսան տարիներ առաջ վար առնուելով վոխաշրուած են Պոլիս կայսերական թանգարանը: Նման տեսակէ քար մըն ալ բաղարին Ո. Կարսպետ եկեղեցւոյն մէջ կը պահուէր երկար ստեղծ ի վեր մեծ խնամք եւ գորգուրանքով զոր սակայն չնչին գնով մը ճեռ թէ հանած է թաղին թաղ. խորհուրդը հակառակ Հալէպի նոյն ստեղծի առաջնորդ նահատակ Ներսէս եպօ: Դանիէլեանի հեռագրին. 26ա րկ.

եղեկ է ետր հասկցած են անոր իսկական արժէքը
Իբր հնութիւն.

Ինչպէս Հերկայիս Նոյնպէս ալ առաջները երկիր
կամ բազարներ երբեմն առ երբեմն ալ ան պետու-
թեան ձեռքը կ'անցնէին ասանկ ալ եղած է ան-
շուշտ Մարաշի համար, Գերմանիկոս զօրավար երբ
Յզոստոս կայսեր նրամոնաւ արեւելք կ'արշաւէ ի
մէջ այլոց կը գրտէ նաեւ զՄարաշ եւ իբր յազթոյ
իր տնուեր կ'ուտայ անոր եւ կը կոչէ Գերմանիկո-
սպոլիս կամ Գերմանիկ, բազարին մէկ արուարձանը
զեռ. այսօր կը պահէ սոյն անուեր թէ եւ քիչ մը
ազուազ հնչումով:

Ճամնակ մը եւս Մարաշ Յունական ազդեցու-
թեան տակ էր, իշխողն էր Փիլարտոս հայազգի մը,
յունաց հոստանդին կայսեր անըրը:

Խաչակիցներու արշաւանքին հետեւանքով այս
կողմերը, Ուրֆա, Պաղտին, Մարաշ ասոնց իշխա-
նութեան ենթարկուած է եւ կառավարուած էատին
իշխաններու կողմէ:

Մարաշ բազարը, Ճամնակ մը (11:4) իր ներ-
կայ տեղէն կէս կամ երեք քառորդ ժամ հարաւ-
արեւելք, այժմ «զարտ Մարաշ» կոչուած վայրը կը
գտնուի եղեր. անաւոր երկրաշարժ մը կործանած
ըլլալով փոխադրուած կամ վերաշինուած է իր
այժմեան տեղը. հին անուեր պահելով սակայն:
Յիրաւի զեռ. ցայսօր նախկին տեղուցն վրայ հիմեր

Նորախնամերու հետքեր, սրճի կտորներ երեւան կու-
գան: Սոյն երկրաշարժը շիշատակուած կը գտնուի
Սմբատ պատժիչի եւ Ուռհայեցիի կողմէ, վերջինս
շատ տխուր զոյներով եւ ցաւալի կը նկարագրու
գայն:

Սոյն երկրաշարժէն ոչ միայն Մարաշ այլեւ
Սամուսատ եւ Հիւսնիմանսուր եւս կը կործանին
իրենց փլատակներուն տակ շուրջ 10000 հոգի թա-
ղելով: Երկրաշարժէն կը փչի նաեւ Մարաշի մօտ
(դէպի արեւմուտք) Սեւ լեռան վրայի Բարսեղեանի
եւ Յիսուսեանց կոչուած Երկու վանքեր, որոնք աչր
դարուն նշանաւոր ուսումնականքերն եղած էին. փո-
լապակներուն տակ կը մնան 300 մօտ կղերիկոսներ
մինչ աղօթքով մտազբազում էին:

1130ին Թորոս իշխանի յաջօրը էեւն է. սկսած
էր կարգ մը բազարներ զբաւել յոյներէն եւ իր
իշխանութեան սահմանները ընդարձակել եւ իր քա-
ջութեան անթիւ Սեփաստոս ալ կոչուով:

Անտրոքի իշխաններէն Պեմունդ Բ. կը նախան-
ծի Լեւոնի փոռաց եւ երբ կը հասնայ թէ չպիտի
կրնայ ընելի ուժով նազանդեցնել զայն, կը խորհի
ներգութեամբ ճուանել. ճուղակին մէջ կը եզ-
զեւն, (1130) կը թռնէ եւ կը ստանի զգանալի:
Լեւոն ելից հետք մը կը փնտռէ ազատելու եւ կը
հուանի թանձր մը խաղաքներ եւ կործանող գումար մը

փրկածը սույ եւ ազատի: Ինչ ետք երբ ինքզինք
ազատ կը զգայ, կը յարձակի Պեմունդի վրայ եւ ոչ
միայն տուած քաղաքները եւ դրամը կը վերստա-
նայ, այլեւ կը զրուէ նոյնիսկ Անտիոք քաղաքը:

Ընտն կը յարձակի նաեւ Մարաշի տէր Պ: Բալ-
տուինի (Պաղտին) վրայ. զայն եւս զսրաչար կը
պատժէ (1136) եւ քաղաքը ժամանակ մը իր իշխա-
նութեան կը կցէ. սակայն վերջը ձուլին զարձեալ
կը գրաւէ զայն:

Այս օրերուն Յոյնը հարձեալ առաջարկէր կուզան
եւ կ'արշաւեն ի Կիլիկիա եւ յԱնտիոք: Ընտն իշ-
խան ներքին անհամաձայնութեան պատճառաւ չի
կրնար դիմակալել, կը ափսոսի անձնատուր լինել եւ
կը տարձի Պոլիս ուր յետ երկար բանտարկութեան
կը մեռնի: Յոյնը տէր կը դառնան այս կողմերուն
առ ժամանակ մի:

Այս դէպքերէն քանի մը տարի ետք (1139) Ի-
կանիոյ Սուլթան Մարտուտի տղան՝ Գրէճ Ասլան
կ'արշաւէ Լայլայի վրայ եւ՝ շատ մը նախհիւրեր կը
գործէ. միեւնոյն ատեն կը յարձակի Մարաշի վրայ
այ, սրուն տէրը ձուլին բաւաւած գօրք եւ ոյժ
չունենալուն համար չի կրնար դիմադրել եւ քաղաքը
գրեթէ ամբողջ կուռի կը յանձնուի. ձուլին կը
փախչի եւ կ'ապաստանի յԱնտիոք: Մարաշ իբր 10ր
տարի կը մնայ Թուրքաց մեռլը, եւ 4րդ ցտեղով
կը գրէ Ներսէս Շնորհալի:

Ի ժամանակս յոյժ անբարի,
Մինչ Գերմանիկն առնալ լինի,
Ժամանեցին աշխարհի գոյժ.
Քրիստանկ ից զոյսմ անժոյժ.
Թուսկան Լայոց հինգ հարիւր եւ ութ
Նաեւ սթտուն երեք եւ ութ:

Թորոս Բ, իշխանի եղբայր Ստեփանէ այլ օրե-
րուն կ'ապաստամբի եւ կուզայ Անտիոքն վրայ մաս-
նաւոր իշխանութիւն մը կը միտնէ. կը զրուէ Մարաշ
բերդաքաղաքը: Յոյնը կը նախանձին Ստեփանէի
վրայ եւ խարանօք կեանքէ կը զրկեն զայն.

Ստեփանէն ապմտող կը կարծուի Մեղրանիկու
գօրավորք, որ նախապէս հայերէ կրած պարսու-
թեան համար սկսեցած էր. սակայն սրտին մաղծը
ատեն մը թագուցանելով, օր մը ցաշի կը հրախիժ
զայն եւ կեանքէ կը զրկէ: Երաւ Սմբատ եւ Վահրամ
պատմիչներու եռացած կայսրացի մէջ կը ձգուի:
Սոյն անգութ եւ անփիղճ արարքին վրայ կը զայրա-
նան Ստեփանէի եղբարքը կը յարձակին յունաց վրայ
եւ իբր 10,000 յոյն շարդելով վրէժնին կը լուծեն:

Մինչեւ Ռուբինեան իշխանութեան որոշ հաստա-
տութեան օրերը, Մարաշ փոփոխակի բախտով Յու-
նաց, Լաթին իշխանաց եւ Թուրքաց մեռքը խաղա-
լիք կ'ըլլայ երկար ատեն եւ հեղին 1266ին վերջա-
պէս կը գրաւուի Հեթում Ա, ի կողմէ.

Նաեւ քան Սամսեանց Թուրքիոյ տիրելը Ան-

ձուր իշխաններ Փոքր-Ասիոյ զանազան կողմերը
իրենց տիրապետութեան ներքոյ տուած էին եւ նա-
սած մինչեւ Էնկիւրի. թէեւ Սուլթան Պայազխա զէմ
կ'ելլէ Լէնկթիմուրի սակայն կը յաղթուի: Լէնկթի-
մուրի մահէն ետք անոր ինքնակալութիւնը շատ
արագ կը կործանի եւ զանազան իշխաններ առիթէն
օգտուելով կրկին ձեռք կը բերեն իրենց կորուստ
երկիրները: Ռուբինեան թագաւորներէ ունեց Մոն-
կոյ խաներու հետ ունեցած բարեկամութիւնը քաւա-
կան նպատած էր Կիլիկիան խաղաղ պահելու: Կու-
սինեան իշխանութեան բարձունքն զերջ Կիլիկիա
եզրիպտական Սուլթանութեան մաս կը կազմէ. Միւս
կողմէ այ Յսմանցիք զօրանալով գրեթէ ամբողջ
Փոքր-Ասիան կը նուաճեն: 1486ին եզրիպտոսի Գայ-
թէպա Սուլթանը, Յսմանեան Սուլթաններէն Մէհմե-
մէթ Բ-ի հետ կռիւի կը բռնուի Մարաշի համար
թէեւ նախ Գայթէպա կը լաջողք սպաննել Մարաշի
ճէհի-գար-Զիւլպար իշխանը: Եւ անոր փեղ զնկ
սպաննելին Պուտազ անուն եղբայրը, պահան ետքը
Մէհմեմ Բ. կը յաջողի հալածել զայն եւ փեղը կը
կարգէ Ալայիւս Տէօզլէն:

(*) Սոյն Չիլիգասա ցեղը Եւրոպ 100 տարի բռնա-
կալելով սիրած է Մարաշի վրայ եւ գրեթէ ցաղսօր
անծոց սերունդը մեծ ուղեգործիք եւ յարգ կը վայելի.
այս ընտանիք բաղդաս-Մասթ ալ պէյերու մեղով եւ
բարեացակամ ընթացք մը ունեցած է Սուլթան Էթե-
սնէից:

ժամանակ մը վերջ (1493) Սուլթան Պայազխա
զէպի Կիլիկիա կ'արշաւ եւ կը յաջողի եզրիպտոսցի-
ներէն զբաւել հաւանարար եւ զՄարաշ:

1839ին Սուլթան Մահմուտի օրով եզրիպտոսի
փոխարքայ Իպրահիմ փաշա կ'ապստամբի. Փոքրաց
ղէմ: Սուլթան Մահմուտ, Հափիւր փաշայի հրամա-
նատարութեամբ բանակ մը կը զրկէ Իպրահիմի դէմ.
Մծրիսի (Նիսիպիս) մօտ իրար կը բաղդին, Հափիւր
կը յաղթուի եւ կ'ստիպուի բաշախի ի Մարաշ: Կար-
պական տէրութեանց միջամտութեամբ Մէհմեմեթ
Ալի փաշա կը հաշտուի Օսմանեանց հետ միայն
եզրիպտոսի փոխարքայութիւնը յորդաց յորդի կրեն
ցեղին մենաշնորհովը զօրանարար:

1840 թուականին պապականութիւնը ինչպէս
նաեւ 1850ին բողոքականութիւնը միտինարաց ձեռ-
քով ձուտք կը զործէ ի Մարաշ:

1880ին հայ ազգայինք գեղեցիկ զազափարը կ'ու-
նենան Գեղրոնական անուամբ լսրճրագոյն նախա-
կըթարանի մը շինութեան:

1884 ին մեծ հրդեհ մը տեղի կ'ունենայ որ գրեթէ
մեկ երրորդը կարէ շուկային:

1895 ին Մարաշ մօտ 900 անձի զորուտ մը կու-
նենայ. եւ Ս. Գէորգ ու Ս. Գարապետ եկեղեցիներն
ալ շրջակայ ու յարակից հայ շատ մը տուններով հրոյ
մարտի կ'ըլլան:

1908 ին Յամ. Սաննանադրութեան հոչակումն վերջ, Առանայի աղէտին, Մարաշցին կ'ունենայ 150ր մօտ անձի զոհ:

1914 ին ընդհանուր նայաչինջ տարագրութենէն ալ անմասն չի մնար Մարաշ սակայն մեծ մասամբ Սուրբոյ կողմը դրուած լինելուն: բազդատմամբ այլ նայարնակ գաւառներու ըիջ վնասով դուրս եկած էր գրեթէ օյո ին 35 զոհով մը:

Զինադադրէն հտար. երբ Անգլիացիք գրաւած էին Հալէպ, Բիլիս, Այնթապ, Ռոքա եւ Մարաշ, ողջ մնացող Մարաշցիներ փութացած էին վերադառնալ Հայրենիք եւ վերաշինել աւերուած ու քանդուած օճախներն: Առաջնորդարանի կողմ, պատրաստուած փինակագրութեան մը համեմատ իրր 22500 Բրիտանեայ քնակչութիւն կը հաշուէր ի Մարաշ:

1919 Հոկտեմբերին Անգլիացիներու հետանալովը ֆրանս սցիները վերագրուածն էին քաղաքը, անդայի թուրք տարրը բնա չէր ախորժած այս փոփոխութենէն, քանզի չէին սիրած, որովհետեւ ցուրտ վերաբերուած էր յարսբերութիւն մը սկսած էր սնոր ցանել ու ծիլի սրտերու մէջ, եւ երբ օր մըն ալ ֆրանսացիք նստավարական զեկը ձեռք առնելու կը ձեռնարկէն թուրքեր կը մարժեն, մերժումին անմիջապէս կը յաջորդէ հրացանագութիւն ու ընդհարում: Հայեր յանկարծակիի կուգան, 23 օր տեսող

1920 Յնվր. 22 14 փետր.) այն անուր ընդհարումի, ջարդի, թալանի, հուրի հե սուրի զոհ կ'երթան 20,000 հայեր:

Այժմ քաղաքին մէջ կը մնան երեք յարանուանութիւններէ եւ երկու սեռէ շուրջ 8000 քրիստոնեաներ որոնք արտարին ամէն յարաբերութենէ կտրուած էն, նոյնիսկ քաղաքէն դուրս հինգ վայրկեան չեն կրնար հեռանալ: ազգբնու դիւրութիւն եւ միջոցներ կը պակսին խեղճութիւնը եւ թշուառութիւնը ամէն կողմ տիրած է, կարմիր խաչի կամ նպատամատոյցի կողմէ կը նայուին կամ իր խնամուին:

Ընդհարումի օրերուն ամէն կողմ կրակ դրուած ըլլալով մեծ հրդեհներ տեղի ունեցած են, որով այրած են Հայոցս հինգ եւ բողոքականներուն երկրեկեղեցիները, ինչպէս նաեւ տուները:

1. Վանքեր: Մարաշի շրջանակէն միջ մանաւանդ սեւ լերան վրայ, նշանաւոր եղած են երբեմն. 1. Արեգի, 2. Բարսեղեանց, (անսպաս աքժ) 3. Ս. Գէորգ. 4. Ընկուզուտի եւ 5. Շուրդի վանքերը, որոնք միեւնոյն ատեն ուսումնակայրեր ալ եղած են 12 եւ 13րդ դարերուն:

1. Բերդէր: Բացի Մարաշ քաղաքի կեդրոններն մօտերը գտնուած են նաեւ ի հնումն առ բերդերը:

1. Ընկուզիկ բերդը, դէպի արեւելք չորս ժամուտի հեռու, բարձր լեռներու մէջ սրանցելի օղ ու

չորով, հոս եղած է նաև համայն զիւղ մըն ալ, որուն իբր առաջնորդ կը յիշուի Տէր Մխիթար մը. ցայսօր կայ տոյն զիւղը եւ կը կոչուի «Փօզու. աւեր» քանզի հոս եւ շրջակայքը բազմաթիւ ընկուզենիներ կան ու կ'աճին. բնակիչը կրօնափոխ եղած են իսլամ են:

Նմանապէս Մարաշի արեւմտեան կողմը հազիւ ժամու կէս հեռաւորութեամբ, ցարդ կը նշմարուին աւերակները լաւնոյ բերդին, բարձր ու լայնախոտ բլուրի մը վրայ, տեղս դեռ կը կոչուի ձանճիկ. շրջակայքը փորձելով պատահաբար երեւան կուգան մին զրամներ եւ զարդեր. բերդատէրերէն յիշուած կը գտնենք Կոստանդին մը որ Լեւոնի թագազրութեան Եւրկայ եղող իշխաններու անուան ցանկին մէջ կը յիշուի: Սոյն անունով բերդ մըն ալ Կապուհի մօտերը կը յիշատակուի (Սիսուան):

Վանքերու շարքին կ'արժէ յիշել նաեւ քաղաքիս արեւմտեան կողմը հայու թաղին վրայի Ս. Յակոբը, որ 1780ին փլցուած է թուրք մուսաւանդ քղեշխի մը կողմէ:

Եզլ տեղիւթիւններ 1. Դիրքը. — Մարաշ տափարակ կամ հարթ գետնի վրայ չէ այլ 5—7 բլուրներու վրայ կառուցուած է. որոնք իրարմէ բաժնուած են ծորակներով. տոյն ծորերը երբեքն նշանաւոր եղած են իբր ոճրագործներու եւ լեզուակա-

ներու ապաստանարան. ինչպէս անունն ալ կը վկայէ ցարդ, զոր օրինակ, Գանլը-սէրէ, արիւնտս ձոր, Պօզու-է-էւէն, իբր զլիստաման տեղի, Չանկալ, կախաղանի վայր, եւն. եւն: Կրնանք ասոնց վրայ նոր մըն ալ աւելցնել «Գանլը-քէօրքի», արիւնտս կամ մօրք, որուն վրայ մօտ 300 Հայեր կախաղան հանուած են 1914-15ին:

Կլիւսայ. — Օղը բարեխառն է, առանց բացառութեան գրեթէ ամէն տարի կը ձիւնէ Ս. Յակոբայ Մձրնայ հայրապետին տօնէն սկսեալ, որուն տեղացիք կ'ըսեն Ս. Յակոբ մօրուրը սանտրեց: Բացառիկ ձմեռներ ձիւն եւ սառամանիք երբեմն պատահած չեն: Աձուի եւ փայտ սառաւ են շնորհիւ ձուտակայ անջատներու, որոնք սակայն նուազեալ վրայ են, ամառը լու է, եթէ պարբերակաւ «բարեազ» չի փչէ որ տեսակ մը թուլութիւն կը պատճառէ: Մօտ 25-30 տարի կ'ընէ որ տեղացիք գրեթէ սիրահար եղած են մօտիկ շրջակաները, ամառ առնեն, օդափոխութեան ելլել, այգի եւ պարտէզներու մէջ որոնց մշակութեան մեծ զարկ տրուած էր վերջերս, որովհետեւ գուլալ եւ սառնարակ ջուրեր շատ կը գլուխուին ամէն կողմ:

Չուրք. — Քաղաքին հիւսիսային կողմը, բլուրի մը երկու կողերէն կը բղխին ալանակիտ ջուրեր, Քառասուն ակեր, անունով ճանօթ. որք ընդհանուրին պէտքերը լիուի կը գոհացնեն. ջրաղացներ բազմաթիւ են, տոյն ջուրերը փոշի եւ այլ աղտերէ գերծ

ու մարտը պահելու համար 1904ին օրուան կառու-
վարիչ Հիւանի փաշա մասնաւոր ազուգայներու մէջ
աւանել տուած է:

Գետեր.— Մարաշի արեւմտեան կողմէն իբր
2-3 ժամ հեռու գոռալով կը հոսի անհանգարտօրէն
ու պղտորն Պիււաժիս (ձիհան) գետը. Ագ-սու գե-
տակն ու էրբէնէզ եւս արեւելքէն հարաւ իջնալով
Գաւանիի (Յաւանի Հարունի) մօտերը կը միանան
ձիհունի:

Ագ-սու եւ էրբէնէզ մեծապէս կ'օգտագործուին
քնակչութեան կողմէ, արտերու ոռոգման եւ բնօժի
մշակութեան համար:

Բերքը.— Գլխաւոր բերքը կամ արտադրութիւնը
կը կազմեն բրինձ, ցորեն, գարի, գահրի (ճէհրի),
տախտակ եւ այլ ամէն տեսակ ատաղձ, ընկոյզ,
սեւ սեկ, ձիւ կազմած բ, ալաճա եւ ապս(կերպա-
սեղէն) եւլն. Վերջին քառորդ դարուն մէջ այգեմշա-
կութիւնը շատ յառաջ գացած լինելուն ունի պատ-
ուական խողող զանազան տեսակէ:

Ունի հարուստ բարի հանքեր, կան նաեւ եր-
կաթի եւ կապարի բովեր Ախրատղի վրայ եւ ար-
ծաթ՝ Սելւիքան վրայ:

Բնակչութիւնը.— Մարաշ ունի մօտաւորապէս
75-80,000 խառն բնակչութիւն մը որուն գրեթէ
մէկ երրորդը բրիտանեայ (նախ քան զգատերազմ)
գոր կրնանք ստպէս բաժնել. իբր 6000ական անձ

բողոքական եւ պապական, իսկ մնացեալը հայ ազ-
գային: Մարաշ իր շուրջը ունէր տասնի չափ հայ
զիւզեր որոնք կախում ունէին հայ ազգային առաջ-
նորդարանէն: Սոյն զիւղերէն Յուրճազ որ էն մեծն
էր, իբր 300 զուտ հայ տնւոր տարագրութեան հրա-
մանին անաստեց ու զիմադրելով հերտաւար ին-
կաւ պատուաւոր եւ անմահ անուն մը ժառանգելով:
Եկեղեցիներ.— Հայեր ունեցած են վեց եկե-
ղեցիներ 1. Ս. Քառասուն մանկունք, Առաջնորդա-
բանիստ ու Մայր-եկեղեցի, երկու քահանայով. 2.
Ս. Ստեփանոս 2, 3. Ս. Սարգիս 2, 4. Գէորդ 1,
5. Ս. Աստուածածին 2, 6. Ս. Կարապետ 1 քահա-
նայով: Այսօր սոյն վեց եկեղեցիներէն միայն Ս.
Ստեփանոսն է որ կանգուն կը մնայ. մնացեալը
հրկիզուած են 1920 Յունկարին:

Բողոքականք ունեցած են երեք, իսկ պապա-
կանք մէկ եկեղեցի. իսկ Ֆրաշխիկեանք մէկ վանք-
եկեղեցի սակաւ ժողովուրդով.

Թուրքեր ունին թէրթէ մը (մէվլապիներու) եւ
50-60 մզկիթ եւ մէսճէթ. նշանաւոր են Ուլու-ճափն
որ ի հնումն Յունական եկեղեցի մըն է:

Այս մզկիթին արեւմտեան դրան առաջ կայ
աղբիւր մը եւ աւազան մը որուն վրայ ցարդ կը
նշմարտին զոյգ մը հրեշտակներու նկար որոնք
աւետարան մը բռնած են. մզկիթին ներքնամասին
մէջ ալ կան նման հետքեր, բայց փճացուած են:

ուխտավայրեր.— 1. Ս. Թաղևոս առաքելա-
Նախագէս յիշուած Բառասուն ակերու բղխած
բլուրին. գագաթը տեղացոց բարբառով կը կոչուի
«Քարաբարդ»: Ըստ աւանդութեան Ս. Թաղևոս իր
առաքելական այցելութեան եւ ուղևորութեան առ-
թիւ ձու գիշերած ըլլալ կը կարծուի. վաբղավառը
ուխտի օրն է, մասնաւոր արարողութիւն կը կա-
տարուէր, նուէրներ եւ մատաղներ կ'ըլլային եր-
բմն:

2. Բորտներու աղբիւրը.— Բաղարին հազա-
արեւելեան կողմը կան գուլալ ջուրի կրկին ակեր
որոց մտոյն վրայ գմբէթով մը ծածկուած է, ջերմ
ունեցողք եւ այլ ճիւանդք ձու կուգան ու կը լոգ-
նան: Բժշկութիւններ ալ կատարուած են ձու, կը
պատմուի թէ, Թաղևոս առաքել ձու կը մկրտէ
եղբր նորագարծ բրիտանները, եւ կը բուժէ
ախտաժէտները:

3. Ս. Թորոս.— Սա կը գտնուի վերի յիշուած
Ս. Յակոբ վանքէն վերօք բլուրին վրայ. տօնի օրն
է մեծ պահոց Ա. կիւրակին յորում կ'ընդունի շատ
մեղ ուխտաւորներ՝ որոնք իւրջերով կը ծածկեն ձոն
տեղի մեծ ծառը՝ հիւանդութիւննին կը կապեն կամ
հովին կուտան:

Կրթական հաստատութիւնք կամ դպրոցք.— Առնչ
մէկ եկեղեցի ունէր իրեն թաղային նախակրթարա-
նը եւ երկսեռ մանկապարտէզը. 1880էն ասօրին

բացուած էր նաեւ բարձրագոյն նախակրթարան մը
«Գեղորոնական վարժարան» անուամբ, որուն պիտա-
ծէն կը գոցուէր եկեղեցիներէն ստացուած զումեր-
ներով ընդունուած բաժանման մը համեմատ: Ժամա-
նակին Պոլսոյ Միացեալ Ընկերութիւնն ալ սատա-
րած է դպրոցի դրամ եւ ուսուցիչ ղրկելով: Շէնքը
կատուցուած է քաղաքին կեդրան մէկ տեղը օղա-
տուն եւ ջրաշատ վայր մը, սրբասաշ բարերով.
մինչեւ 1910 միայակ էր իսկ այդ թուականին օր-
ուան առաջնորդ հանգուցեալ Մկրտիչ եպս. Վեհա-
պետեանի մեծագումար նպաստով եւ ժողովուրդի
աջակցութեամբ եւ աշխատութեամբ երկրորդ յարկ
մըն ալ տեղացուած է ութ դասարան եւ մէկ սրա-
նով մը:

1912ին հայ ազգայինք եւ բողոքականք կարգ
մը զիջողութիւններով համերաշխելով միացեալ կեր-
պով եւ պիւտճէով բացած են վարժարանք: Սոյն
միութիւնք ետք լուծած են բողոքականք հակառակ
անոր որ աւելի իրենք եղած էին օգտուողները:
1919ին կրկին բացուած էր դպրոցը այս անգամ
հայ ազգայիններու, հայ բողոքականներու, եւ հայ
հռոմէականներու միացումով: Հայեր ունեցած են
նաեւ աղջկանց բարձրագոյն նախակրթարան մը.

Մարաշի մէջ կային նաեւ բողոքականաց Աս-
տուածաբանական վարժարան մը, աղջկանց գոյէճ
մը, ամերիկեան եւ գերմանական երկսեռ որբանոց-

ՅԱՆԿԱԳԻՆ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՈՇՄՆԵՐԸ (*)

Աշխարհի ամենէն թանկագին գրոշմները Մօրիս կղզիին գոյգ մը նամակագրոշմներն են:

Անգլիա իր բոլոր զաղթականութիւններով 1840 էն ի վեր բազմատեսակ լծղթագրոշմներ հրատարակ հանած է: Մօրիս կղզին (Հնդկաց ովկիանոս) 1815էն ի վեր Անգղոյ կը վերաբերէ: 1847 Նոյեմբեր ամսոյ մէջ շոյն տեղւոյն համար յատկապէս շրջաբերութեան դրուեցան երկու տեսակ նամակագրոշմներ, որոնք քիչ ատենէ մէջ իրենց շրջանը բոլորեցին և անահկիայ ու միեւնոյն ատեն դուարթ պատճառով մըն այ զաղբեցան շրջաբերութենէ և ուրիշներ յաջորդեցին անոնց: Երևակայել լծէ մէկ քանի ժամուայ գործածութեամբ ս'ըքան դժուարագիւտ եղած են այս գրոշմաթուղթերը: Մօրիս կղզիին առաջին շրջանին այս երկու տեսակները աշխարհի բոլոր տարութեանց կողմէ հրատարակուած ա'յնքան բազմատեսակ գրոշմներուն մէջէն, որոնց լծէր մտաւորապէս 60,000ի կը հասնի, կարծես ամենէն բազդաւորը եղած են, ամենէն թանկագինը և դժուարագիւտը: Յարց 27 հատ միւսոյն գտնուած են ասոնցմէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը շատ բարձր գիներով ծախուած են:

(*) Այս ընտիր գրութիւնը քաղուած է նամակագրոշմի հանրամանկութ մասնագէտ Տիար Մարտիրոս Արայճեանի հեղինակած «Հաւաքածոյի համար նամակագրոշմներ» անուն խիստ հետաքրքրուշարժ գործէն:

ներ, որոնք այսպէս ստաւարած են կրթական գործին: Տիմուած էր նաև գերմանական հիւանդանոց մը:

Լեզու.— Մարաշցիք ընդհանրապէս թրքախօս են: Ընէին գաւառաբարբառ մը որ գրեթէ կանանց դասուն սեփականութիւնն էր, սակաւաթիւ այրեր և ընտանիքներ կը գործածէին: Նորաստ սերունդը սակայն՝ 20-25 տարեկաններ, շնորհիւ դպրոցներու տրուած կարեւորութեան մեծ մասամբ հայերէն կը հասկնային և կը խօսէին, որուն նպատակն էր նաև միութիւնը և ընկերակցութիւնը: Բողոքականներու մէջ հայախօսներ ցանցաթիւով կը գտնուէին, որուն գլխաւոր պատճառ կրօնանք ցոյց տալ միասնաբարց այն սխալ բայը բանդի անոնք դպրոցներ բացած ատենին մանուկին ձեռքը փոխանակ հայ լեզուով դասագիրքերու հաշտաւութիւնը: Ինչպէս և ընթերցարաններ տալին:

Փողովուրդը կրօնատէր մանաւանդ բարոզասէր է: Կեդրոնական վարժարանի վարի յարկը կը ծառայէր իրը լաւբան ուր կը խնուէր երկսեռ բազմութիւն մը կիրակի և տօն օրեր:

Այժմ բազմաք լծացած դիրք մը ունի:

1921 Օգոս. 20 ՅՈՎԱՒՓ ՏԷՐՎԱՐԴԱՆԻԱՆ
(ժամանկաւորաց վարժարան)
Երուսաղէմ

Յրջանացի Յէրարի կոմսին Տոբ ալպոմները, որոնք չստ նշանաւոր եղած են իրենց ունեցած զժուարացիւտ պէտկոսութիւններով, Մօրիսի այս հազուադիւտ զրոյմներէն ալ կը պարունակեն, որոնք այդ հաւաքածոներուն արժէքը տասնապատիկ աւելցուցած են (*):

Բացառեմ թէ Մօրիսի տաաջին շրջանի այս զրոյմները, որոնք այնքան զժուարացիւտ են, և զրոյժի վաճառականներու և հաւաքիչներու կողմէ այնքան տենդատ հետաքրքրութեամբ հետախուզութեանց առարկայ դարձած են, ինչպէս են և ինչ ձև ունին:

Զոյգը 600,000 ժումք

Նոտկայ ստույռն Իվրէ-Է-րէլիէի հարստօղիին մէջ վեոյիծեայ գինեք որեւում են:

(*) Այս նշանաւոր նաւաքածոն ընդհանուր պատերազմէն առաջ Լոնտոնայի մէջ գնուեցաւ 500,000 անգլիական անկիւն, նուակաւոր զրոյժի վաճառու կան Բէքրիթի կողմէ:

Ասոնք երկու հաս են միեւնոյն ձևով, բայց զոյնով և անուանական արժէքով կը տարբերին իրարմէ: Իրենց վրայ կը պատկերացնեն պատկ ի գլուխ Անդրիոյ հանդուցեայ վիգիլիոս թագուհիին դէմքը, որ ձախակողմ դարձած է: Մէկը, 1 Բէննի նարնջակոյն և միւսը 2 Բէնս կապտադոյն (Տէ'ս վերի պատկերները): 1 Բէննիոցին պատկերին յատակը հաջի տեսանելի նրբակերտ կէտադրութիւններ կան ուղղահայեաց կերպով, նաև աջէն ձախ շեղակի ու վերէն վար նոյն նրբակերտ կէտադրութիւններով խաչաձևուած է: 2 Բէննիոցին պատկերին յատակը 1 Բէննիոցին ձևով է, թէև սակայն սա տարբերութեամբ որ խոստր կէտադրութիւնները ձախէն դէպի աջ կ'ուղղուին, իրենց շրջանակը երկայն ուղղահայեաց քստակուտի ձևով է, ժանտակներ շուսին, իրենց ծաւային չափը՝ յայնու թիւն և երկայնութիւն՝ 20 24 հազարորդամէթը է, կը կրեն սա խօսքերը վերի կողմը POSTAGE, վարի կողմը ONE PENNY կամ TWO PINCE, աջ կողմէն MARITUS, ձախ կողմը POST OFFICE: Թագուհիին պատկերին վզին վարի մասին վրայ զժուարատեսանելի մանրիկ Y. B. սկզբնատառերը կան, որոնք զրոյմները յօրինող փորագրիչին անունն է, «Y. BANARD»:

Երբ Մօրիս կղզիին մէջ նամակատուն մը կը հաստատուի, տնօրէնը փորագրիչ Պանարտի կը յանձնարարէ սա պէս նա պէս, երկու զրոյմներու պատրաստութիւնը: Փորագրիչը զրոյմները յանձնելու համար

նախատիպ օրինակցու մը գծադրելու կը սկսի: Աշխատութեան միջոցին՝ կարգը կու գայ ձախակողմի գիրերուն: Բայց փորագրելը մտացած էր նամակատան անօրէնին բաժնի բաժնէր: Ենչ ընէ Տիմոսի Առաջին բասը POST էր, կը լիչէ: միւսը Ենչ էր... Ե գուր կը փորձէ միւսքը բերելու: Իրիկուն էր, նամակատունը գոցուելուն 8 վայրկեան կար, վերջապէս արտօրնոք կը վազէ դէպի Տն. անօրէնին հարցունելու համար թէ Ենչ բաժնի էին. գորս գրուածներու համար յետի գնէր: Երբ նամակատուն կը հասունի, կը տեսնէ որ գոցուած է: այն ատեն յանկարծ նամակատան ճակատը կը նշմարէ «POST OFFICE» բառերը, որ Անգլիերէն լեզուով կը նշանակէ նամակատուն բառը, իսկոյն զբոլանէն յուշատարը հանելով ու բախտ թեամբ այդ բառերը կ'ընդ օրինակէ: գոհունակութեան հետ աչ մը արձակելով թէ մտացած բառերը գտած էր: Հետեւեալ օր նամակատան պաշտօնէութեան կը յանձնէ «POST OFFICE» բառերով շինուած մաս մը քանակութեամբ գրուածներ, որոնք շրջաբերութեան կը գրուին անմիջապէս: Այն քանի մամ այս թղթադրուածները կը գործածուին. բայց այս գրուածութիւնը պաշտօնէից յանձնուած պաշտօնէի անօրէնը եկած չէր: Գայուն պէս առաջին գործը, իսկոյն կ'ըլլայ շնորհ գրուածները և կը նշմարէ որ վերպակ մը կայ անոնց մէջ, փոխանակ POST PAID ըլլալու որ Անգլիերէն «նամակադրուած» կը նշանակէ

POST OFFICE «նամակատուն» է եղեր, կը բարկանայ և այս ծագելի սխալը չի տարածելու: Համար անմիջապէս գրուածներու գործածութիւնը կ'արդիւն: Բայց ժամանակը անցած էր. յանձնուած կարգ մը նամակներ պայտասկներու մէջ ամփոփուած չուէնա: Գրուած ճամբայ ելած էին արդէն, վերագործը անկարելի էր: Տնօրէնը կը կանչէ փորագրելը, կը յանդիմանէ սխալին համար և կ'ազդարարէ որ գրուածներուն տպագրութիւնը չի շարունակէ: Անմիջական կերպով գրուածներուն կազապարները, փորագրելին չով մինչև այն ատեն տպագրուած բոլոր գրուածները և նամակատան մէջ գտնուածները մէկնաք մէկանց անօրէնը այրել կ'ուտայ ու կ'ոչնչացնէ զանոնք կազապարներով միտսին իր աչքին առջև: Այսպէս, Մօրիս կղզիէ այս առաջին շրջանի թղթապարները, որոնք «POST OFFICE» բառերը կը կրեն այսօր հազուադէպ գործած են (*):

(*) Ոմանք կը կարծեն եւ կը պատմեն իրր թէ 1847ին երկրաշարժ պատահելով Մօրիս կղզին անհետացած է, եւ Հնդկաց ովկիանոսին մէջ սրիշ կղզի մը անոր անունը առած է, եւ այսպիսի պատճառով մը Մօրիսի այդ շրջանի գրուածները դադարած են եւ միւս նամանուն կղզիին մէջ երկրորդ շրջան մը յաջորդած է: Ասիկա ստոյգ չէ, որովհետև 1847ին Մօրիս կղզին երկրաշարժի ենթակայ եղած չէ բնաւ, անկից ի վեր իր տեղը նմանցիս նստած է: Եւ արդէն թէ՛ պատմութիւնը եւ թէ՛ աշխարհագրութիւնը այդպիսի բան մը բնաւ ցոյց չեն տար:

Անոնց յաջորդած են երկրորդ շրջանի գրողները
«POST PAID» բառերով:

Այսքան ա՛ղեկութիւններ տայէ յետոյ, չոս կ'արժէ
պատմել թէ ասիլ բաւական տարիներ աւաջ զիպ-
ուածով գանուեցաւ Մորիս կղզիին առաջին շրջանին
պատկանող 2 լէւանոց «POST OFFICE» սբանչիէի և
անվճար՝ ցարդ գանուածներէն շատ գեղեցիկ դրոշմ
մը որ Անտանի մէջ աճուրդի դրուելով աներեւակա-
յիցի գնով մը ծախուեցաւ:

Կտի 12,500 Ֆրանքէն սկսաւ աճուրդը, յետոյ
գինը բարձրացաւ 15,000 Ֆրանքի, ետքը 20,000,
քիչ մը յետոյ 25,000 Ֆրանք, անդիէն մէկը 26,250
Ֆրանք, ապիւն ուրիշ մը 27,500 Ֆրանք, 28,750 Ֆր-
30,000—31,000—32,000—33,000 և վերջապէս Ան-
զիտոյ գահածատանց կայլէտի էշխանը (Անգլիոյ
նախորդ Հանգուցեայ Էտուարտ թագաւորը) 36,250
Ֆրանքի գնեց «բոսթ օֆիս» այս գրուածութեամբ:

Թէ ինչպէս գնուեցաւ այս թանկագին գրուել,
Բարեզի աղքատիկ բնամանիքի մը 8—9 տարեկան
մէկ հասիկ գաւակը որ մը էր փոքրիկ տղայական
պատկերադարդ Ալլպօսին մէջ գրողներ կը գասա-
ւորէր, որ հայրիկն ալ անդին՝ հին յիշատակներու
մէջ խորատու գուած՝ կ'օրորուէր մտասեւեռուն՝ խա-
նչակիով էր Տօրը ժամանակէն մնացած փոշիացեալ
հին թղթածրար մը, հին նամակներ և թղթեր կը
քննէր, կը կարգար, կարեւորները մէկ կողմ կը դնէր
և անպատկեր կը նետէր կը պատուէր, այսպէս գա-
= 172 =

նոսք կարգաւորելով կը զբաղէր, երբ միեւնոյն առն
կը հանդիպէ նամակի մը, որ ժամանակին էր Տօրը
հասցէին եկած էր էր Տօրիգրօրը կողմանէ, կը տեսնէ
որ անոր հասցեագրին կողմը նամակագրուած մը
կայ, իսկոյն զայն նամակին վրայէն կը կարէ կը հա-
նէ անպիտի ձեւով մը, որ դրոշմը չի փաստուի, գրող-
մին շորս կողմերէն իրեւ թղթէ շրջանակ մէջմէկ
մատ լայնութեամբ բաց թողլով և էր ապան՝ որ
նոյն պահուն գրողներ կը գասաւորէր էր ալլպօսին
մէջ տղուն կ'ըսէ, «Ան տղա՛ս, քեզի նամակագրուած
մը, զոր ժամանակին Տօրէր օրս կողմէ հասուղ էլլած
նամակի մը վրայէն գտայ», ու տղան ուրախութեամբ
զայն կ'ատնէ շորհակալ բլլալով Տօրը որ էր մէկ
չունեցած նամակագրումը իրեն տուաւ և անոր
համապատասխանող պատկերին վրայ գուրգուրանօք
կը փակցունէ խիժաթղթիկով մը:

Յրեր կ'անցնին, տղան պարոսական գրքեր գնելու
համար գրամի պէտք կուեննայ, կ'որոշէ էր թղթա-
դրուածի ալլպօսը ծախել՝ այդ գրամը հայթայթելու
համար, քանի որ կը խորհէր էր հայրիկէն եթէ գրամ
ուղէր՝ անիկայ շունէր, ուստի, կը զիմէ ուղղակի
Բարեզի մէջ գրուած փաճառականի մը և անոր էր
ալլպօսը կը ներկայացնէ ծախելու համար: Վաճա-
ռականը այդ փոքրիկ տղայական ալլպօսը թղթածա-
լով և ուշի ուշով քննելով, ի՛նչ տեսնէ, գարմա՛նք...
Մօրիսի 1847 թուականի 2 բէնանոց «բոսթ օֆիս»

սքանչելի և անվճար նամակագրուիք արլլովին մէջ
իրեն համապատասխանող տեղը բաղմեր է փառաւո-
բապէս, թէպէտ վաճառականը կ'այլալի և կը հար-
ցունէ իր փոքրիկ յաճախողին թէ՛ ի՞նչ զին
կը պահանջէ իր արլլովին համար: «Ես, կ'ըսէ տղան
20 Փրանքի պէտք ունիմ, արլլովս ծախելով գրքեր
պետի առնեմ», իսկոյն վաճառականը 20 Փրանքնոց
գաղիական ոսկի մը տղուն ձեռքին մէջ կը սահէցնէ:
Տղան կը մեկնի ուրախ զուարթ, ուղղակի կը գիմէ
զբաժանուի մը խանութ և իրեն պէտք եղած գր-
քերը կը գնէ:

Ասղին վաճառականը գոհունակ և ուրախու-
թեան ցնձու մներով կը հրճուի կեանքին մէջ աստ'նկ
աղուսը և լաւ գործ մը պատահելու. այդ դրոշմը
կը տանի իրմէ աւելի մեծ Պէռնիշոն անունով լծղ-
թագրուի վաճառականի մը ու կը ծախէ 1000 գաղիական
ոսկիի:

Պէռնիշոն կը տանի զայն Լոնտրա ծախելու հա-
մար: Ահաւասիկ այն լծղթագրուի է որ աճուրդի
դրուելով 36,250 Փրանքի կը գնէ գահաժառանգ
կայլէսի իշխանը:

Այդ քանկազին նամակադրուի ծախուելն յետոյ
ի՞նչ կ'անցնի կը գտնույ.

կայլէսի իշխանը կը փափաքի զխնայ թէ ի՞նչ
պէս և ու՛ր գտնուեցաւ այդ նամակագրուի: Իշխա-
նին բաղձանքին համաձայն իսկոյն իարեզ դրուի

վաճառական Պէռնիշոնի կը հեռագրուի որ մանրա-
մասն տեղեկութիւններ տայ անոր մասին:

Պէռնիշոն հեռագրերը առնելուն պէս անմիջապէս
կը գիմէ այն վաճառականին, որիկէ 1000 գաղիա-
կան ոսկիի զնամ էր ինք գայն: Այս վերջինը կ'ըսէ
թէ զարոցական տղէ մը փոքրիկ արլլով մը 1 գաղի-
ական ոսկիի գնելով անոր մէջէն գտած է զայն:
Պէռնիշոնի հարցման վրայ թէ ո՞վ էր տղան, վա-
ճառականը կ'ըսէ թէ անունը և տեղը չգիտեր,
միայն զանի կը ճանչնայ, զարոցական աղայ մըն էր,
որ առտու երեկոյ իր խանութին առջեւէն կ'երթե-
ւեկէ: Պէռնիշոն կը սպասէ որպէսզի տղան վարժա-
բանէն արձակուած աստիք, հոն կանչեն: Ահա զբա-
րացականներու արձակումը կը սկսի, արլլումը ծախող
տղան կ'երեւայ, խանութը կը կանչուի այդ տղան,
որ տեղեկութիւն կուտայ թէ օր մը իր հայրիկը
իրեն հին մէկ ունեցած լծղթածրարը կարգի դրած
միջոցին անսոց մէջէն հին նամակի մը վրայէն Մօրիս
կզգիին պատկանող գեղեցիկ նամակագրուի մը հա-
նելու: Իրեն տուած էր արլլովին մէջ գնելու համար:

Անոր վրայ Պէռնիշոն տղուն կ'ընկերակցի և մին-
չև անոր բնակարանը կ'երթայ անոր հօրը հետ տես-
նուելու համար, որ կը պատմէ այսպէս.

«Իմ Տօրեղբայրս 1847 թուականին Մօրիս կզգին
գտնուելով՝ այն ատեն հոս Բարիզ հօրս նամակ կը
գրէ, անոր վրայէն հանեցի այս նամակագրուի և

տղուս առեի որ իր «այլում»ին մէջ դնէ: Այդ նամակը պահէր եւմ, յիշատակ մէկ, գործարարի ընտանեկան գրութիւնն մը ... Ինչ կայ, Տեաք, արդեօք փասնդաւոր իմաստ պարունակող նամակ մը բլլայ կը կարծէք (Պէտեհչոնը ծպտեալ գաղտնի ոստիկան մը կարծեալով), քանի որ կ'ըսէք թէ Անգլիոյ գահածատանց իշխանին կողմէ կուգաք և կը հարցափորձէք զիս» և տղուն դատնալով. «Վէ է այս մարդը, ինչու քեզի ընկերացրէ է, արդեօք ոստիկան է ինչ է» ու Պէտեհչոնին դատնալով, «մենք ազգասիկ մարդիկ ենք, մեր իսրոյր կը տապկուինք, իշխանական միշխանական բարձր անձնաւորութեան հետ գործ չունինք»: Տղան տեսնելով որ հայրը կայայտէ և կը վախնայ, կ'ըսէ. — Ո՛չ հայրեկ, ինչե՛ր կ'ըսես. այս մարդը ոստիկան չէ, մի՛ կասկածիր երբեք, ես շատ լաւ գիտեմ, աղէկ կը ծանչնամ զինքը, անկիս նամակագրոյնի փաճառական մըն է: Վաճառատունն ալ գիտեմ ինքը իմ ալպան գնող փաճառականին խնութր կը գտնուէր, անոր միջոցաւ զիս գտաւ և հոս քեզի հետ տեսնուելու եկաւ հետո այն նամակաւ գրոյմին վրայ տեղեկութիւններ քաղելու. ես հիմայ այնպիսի նախողգացում մը կ'ունենամ թէ փասնդաւոր բան մը չէ այս գործը, այլ լաւ և երջանկաւէտ գործի մը նախօրեակին մէջ կը գտնուինք, ինչու կը վախնաս, նամակն ալ ցուցնենք իրեն որպէսզի կատարեալ տեղեկութիւն քաղած բլլայ»:

Պէտեհչոն մանրամասնաբար իր քաղած բոլոր

տեղեկութիւնները Ասլլուի իշխանին հետագրով կ'հաղորդէ:

Իշխանը այս ամենուն տեղեկանալէ յետոյ 500 անգղիական ոսկի կը դրկէ այդ ընտանիքին, խնդրելով որ այդ հին նամակը եղածին պէս իրեն դրկուի:

Իշխանը զայն ընդունելով իր 36,250 Ֆրանքի դնած բօսթ օժիս գրոյմը անոր հետ համապատասխան տէլք կը տեղաւորէ փաստորակս իր «այլում»ին մէջ:

Այդ չքաւոր ընտանիքը երջանիկ կ'ըլլայ և տղան մեծ համալսարանի մը մէջ իր ուսումը և կրթութիւնը կը ստանայ: Այնուհետեւ երբ գրքերու պէտք ունենայ, վայրկեանապէս կրնայ դնել առանց դրամին վրայ շատ ու շատ մտածելու: Ահա յաջողակ բախտին ժպտոր՝ որ կը ծառայայթէ այս բարի տղուն կեանքին վրայ:

ՄԱՍԻՒՐՈՍ ԱՐԱՅՃԵՆՆ

ԳԵՂԵՅՅԻԿ ՄՏԱՃՈՌՄՆԵՐ.— Էնկերվարութիւնը պատուանս պիտի բլլայ մարդկութեան համար, եթէ գաստկարգային կուխներու վրայ հիմնուի: Այսօր յաղթուած գաստկարգը վաղը կրդայ յաղթող հանդիսանալ եւ եղբայրասպան մենամարտը կրնայ շարունակուիլ յսխտանս:

ՄԻՆՈՍ ԶԵՐԱԶ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒՅԻՒՆ

1879ին Օրթագիւղի Հոփսովեան վարժարանի սանուհիներէն ունանք և խումբ մը տիկիները գաւառի Հայ եղական սեռին յուսաւարութեան համար կը հիմնեն Դպրոցատէր Տիկնանց [Միկերութիւնը, որ կը բանայ իր վարժարանը պատրաստելու համար վարժուհիներ, նոյն վարժարանի աշակերտութիւնը շրջանը աւարտելէն յետոյ ըստ կանոնագրի նոյն ընկերութեան պարտաւոր էր երթալ գաւառական անկիւններ և ձեռք առնել նոյն տեղերու կրթութեան գործը, առնուազն 5 տարի պաշտօնավարելով:

Դպրոցատէրը իր առաջին օրերուն՝ ունեցած է երբ զլուսի Տիկին Նտղլը վահան: Անոր մեռելէն յետոյ իր աղջիկը գրագիտուհի Տիկին Սըրուհի Տիւսար մեծ ջանք նուիրեց իրբ ատենապետ:

Տիկին Տիւսարէն վերջ շատ ծանօթ գերգաստաններու տիկիներ և օրհորդներ աշխատեցան բնկերութեան զարգացման, ինչպէս Տիկին Ա. Յովհաննէս կիւլպէնիկեան, Տիկին Վերմին Պ. կիւլպէնիկեան, Տիկ. Աննիկ Էլիաս Չայեան, Տիկ. Զապէլ Ս. Ֆնտղլրեան, Տիկին Կ. Փարթուգալ փաշա, իր աղջիկը Տիկին Ա. Հիւրմիւզ, Տիկին Ա. Գալբէլի Սերվիշէն, Տիկին Է. Աւետիսեան, (ծանօթ գրագիտուհի Անայիտ), Օրթագուհի Պայթապարեան, Օրթ. Հիւրիքեար փառապաշտան, Եւլն, Եւլն:

= 178 =

Տիկնանց վարժարանին աշակերտեցան աղքատիկ և ուսման կարօտ հայուհիներ, որոնք յետոյ քրմուհիներու ջերմեռանդութեամբ պատարկեցին ուսման տաճարին, և իրենց առած լոյսը տարին հայրենի աշխարհին մութ խաւերը պայծառացնելու:

Գրեթէ կէս դարէ ի վեր ապրող այս հոյակապ հաստատութիւնը ոչ մէկ կալուած ունի, տիկիներէրու անձնուիրութեան շնորհիւ իր պիւտճէն կը զոգուի ժողովուրդի յումաներով: Տարեկան պարահանդէս մը, քանի մը քաբարտարաշխութիւն, անդամագծարներ և պատահական նուէրներ, ահա իր հասոյթի ազրիւրները:

Այժմ Դպրոցատէրը իր սեփական շէնքը ունենայու համար զիւսած է Ամերիկահայ բարեսէր գաղութին օժանդակութեան, հոն զրկելով իր երկու ժրջան աշխատակիցներէն Տիկին Մարտա և Տիկին Խոճատարեան:

Դպրոցատէրը ենթարկուած է քաղաքական տապահանջերու, 1896ի զէպքերէն վերջ տասնեակ տարիներ ան փակ մնացած է: Յումանեան սահմանադրութենէն անմիջապէս վերջ վերակազմուած է բանայով վարժուհիոց մը ի Գում-Գարու: Իր աշակերտուհիներուն մեծ մասը կը կազմէր կիլիկեան աղէտէն մագապուր աղատող որբուհիներ:

Համաշխարհային պատերազմի այդ արհաւիրաց

= 179 =

օրերուն Դպրոցատէրը գերրհական զօրութեամբ մը կանգուն մնաց և սրատարեց տարագրութենէ փախտական հայտ հիներ:

1918ին բացի վարժու հինոցէն իր հոգածութեան ներքե առաւ երեք հարիւր որբու հիներ. որոնց իւրաքանչիւրին համար ցարդ ազգային խնամատարութենէն ամսական 5 ոսկի ստացած է: Այժմ որբանոցն ալ վերածուած է կանոնաւոր նախակրթարանի, վարժու հինոց և նախակրթարան կը գտնուին միեւնոյն յարկին տակ ի Գատր-Գիւղ: Երեկուայ որբու հիներ հետզհետէ նախակրթարանէն վարժու հինոց կ'անցնին: Անոնցմէ մէկ քանիներ, արդէն քննարարաւ քլաւստի ուսուցչութեան պաշտօն կը վարեն: Վարժու հինոցի անօրէնութեան կազմած նոր ձրագիրը՝ ժամանակին ոգիին և պահանջներուն համապատասխան՝ կը յուսադրէ մեզ Դպրոցատէրէն սպասել կեանքի եւ իրենց կոչումին պատրաստուած հայտ հիներ:

Հայ տղան վախ չի գիտեր
Հայ տղան փախ չի գիտեր,
Տունին սրախին համար
Մեռնի ալ՝ ա՛խ, չի ըսեր:

ԹԻԿԱՏԻՆՅԻ

ՀԱՄԱՌՈՑ ԱՆՅՈՒԿԱՐՁ

1921 ՏԱՐԻՈՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ամերիկեան նպատամատոյցը տարւոյս սկիզբէն մինչեւ երեք ամիս ամսական 20,000 ոսկի յատկացուց Գ. Պոլոյց հայ որբերուն:

5 Յունուար.— Վեհ. Հայրապետը Լոնտոնի հոգևոր հովիւ Տ. Արևի Թ. Վ. ի ազգօգուտ ծառայութիւնները գնահատելով լանջախաչ կրելու արժանութիւն տուաւ անոր:

Լոնտոնի հայութիւնը քաղաքին մէկ գլխաւոր կեդրոնին մէջ 7,000 անգլ. ոսկիով եկեղեցւոյ գետին մը գնած էր: Արևի Վ. ի ջանքերով Պ. Գալուստ Կիւլպենկեան ի յիշատակ իր հանգուցեալ հօր իր ծախքով եկեղեցին շինել խոստացած է 15,000 անգլ. ոսկւոյ գումար մը արամադրելով:

ՍՈՒԳԻ ՅՐ.— Համբնի մէջ ողջակիզումը որբերու յիշատակին կը նուիրուի Յունուար 7ը:

Եգիպտոսի Արեւը կը հրատարակէ կարեւոր նուիրատուութիւն մը. եգիպտահայոց առաջնորդ Տ. Թորգոմ եպիսկ. Յունուար 21ին Պիքմանիոյ մայրաքաղաք Խանկունէ ստացած է հեռագիր մը, որ կ'ըսէ թէ սեղաթյն Հ. Բ. Բ. Միւթեան մասնաճիւղի ատենապետ Պ. Առաքել Մարտեան 200,000 հնդկական ռուպլի նուիրատուութիւն մը ըրած է Հայաստանի

մէջ որբանոցի մը բացման համար:

Յունուար 26ին եղեւնափորձ կատարուեցաւ Բարիզի մէջ Պ. Աւետիս Անարձնեանի ղեմ: Յարգելի գրագէտը անմնաս ազատեցաւ: Ամէն կողմէ ցաւական արտայայտութիւններ:

Փետ. 4.— Ազգային Համագումար ժողովը Հայկական դատը փետր. 21ին Լոնտոնի Վեհաժողովին առջեւ պաշտպանելու համար լիազօրութիւն կուտայ Պ. Պ. Նուպարի՝ 59 քուէով:

Մարտ 4.— Ուարրէն Հարտնիկ իր ուխտը կատարեց իրրիւ Միացեալ Նահանգացոց 28րդ նախագահը:

Մարտ 5.— Նիւ Եօրքի հայ վաճառականներէն Տիար Պատրիկ Կիւլպէնկեան հողագործական ուսումը հայոց մէջ ժշակելու փափարով հատուած է հիմնադրամ մը, որով կիլիկեցի հինգ երիտասարդներ Ֆրանսայի մէջ հողագործական կրթութիւն պիտի ստանան: Ընտրուած ուսանողներն են. Աթանաս Գուլանճեան (Հաճըն), Յակոբ Աթիկեան (Քէսայ), Միսաք Արրահամեան (Տարսն), Կէտրզ Գըրրքճեան (Սուրիա), Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան (Ամանու): Այս ուսանողներ պիտի կոչուին Կիւլպէնկեան սաներ:

Ապրիլ 8ին Տարսնի Ֆրանսական կառավարիչ Մ. Մուսթիլիէ-ի թելադրութեամբ ֆրանս. Կառավարութիւնը տեղւոյն ազգայիններէն տիար Խաչեր Շալվարճեանի շնորհած է Մէսիթ ա՛տակիզով (Երկրագործական արժանիք)ի պատուանշանը. կառավարիչը

անձամբ կոխած է պատուանշանը յիշեալին կուրծքէն ի վարձատրութիւն 1920ի պաշարման տունն քաղաքին պարենաւորման մասին Տիար Խ. Շալվարճեանի ծառայութիւններուն:

— Ամերիկեան նպատամատոյցը մեր ազգային ժողովի մէջ յամակալ շնորհակալութեան բուէի արժանացաւ իբրեւամբ՝ անոր զործուէնութեան եւ կատարած դերին համար երեսփոխան Պ. Սիրուն Տիօնեանի առաջարկով:

— 60 ամեայ բանանայական Յորելեան Գեր, Գրիգոր Դովրիկեան արքեպիսկ. Արքատօր Վէլենայի Միխիթարեան միարանութեան, տօնուեցաւ մայիս 13ին Տ Մայիս.— Հարիւրամեակ Մեծն Նաբոլեոնի.—

Մեծ հանձար, զինուորական փառք Գաղղիոյ, նմայք միլիոնաւոր ժողովրդոց՝ Մեծն Նաբոլեոն: Անոր յիշատակը անգամ մին ալ պանծացուց Դաղղիա այս տարի եւ լրագիրները գրադեցան անով ընդարձակ յօդուածներով. հանդէսը կատարուեցաւ Բարիգու. էնփալիտներու մատրան մէջ:

— Ամենայն Հայոց Ս. կաթողիկոսը Մայիս 19ին հեռագրով ղիմած է Պօղոս Նուպար փաշայի՝ լեւորելով նպատտ եւ ուտելիք հասցնել Հայաստանի սովասանջ ժողովրդին:

— Մայիս 29ին ֆրանսացի անձանօթ զինուորին շիրմին վրայ Բարիգու էթուալի յաղթական կամարին տակ պատկներ զրին Ազգային երկու պատուիրուկութիւնները:

Մայիսի մէջ Արեւելքի նպատամատոյցի խնամակալ մարմնոյն յանձնախումբին կողմէ յանան առնուազն 20,000,000 Ամերիկացոց՝ որոնք իրենց նպատար տուած են Բըլիֆին, դիմում եղած է զօնկրէսին խնդրելով որ անկա Յնչում բանեցնէ դաշնակիցներուն եւ Թուրքիոյ վրայ, առաջքն առնելու Մերձաւոր Թրեւելքի մէջ տիրող անկախական վիճակին:

Մերձաւոր Արեւելքի նպատամատոյցը բաշխած է աւելի քան 60,000,000 տուար գոր նուիրած է Ամերիկեան ծոգովորդը:

Մայիսի մէջ խռովութիւններ եզրապատի մէջ եւ այս առթիւ սպանութիւններ եղան Ադէրսանդրիոյ մէջ, սակայն հանդարտութիւնը շուտով տիրեց հոն շորհիւ Անգղ. կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն:

Գերմանիա վճարած է մինչեւ Մայիս 31 100,000,000 ոսկի մարքի գումարը:

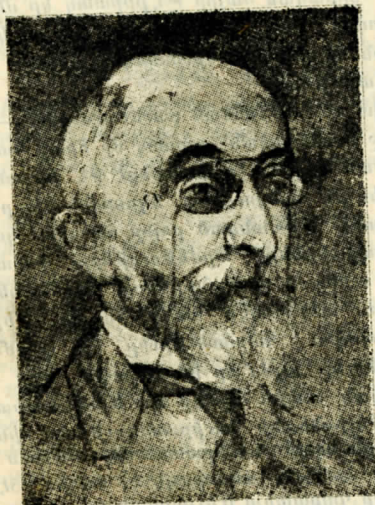
Յունիս 1.— Մայրաքաղաքի բոլոր եկեղեցիներու մէջ հսկում Հայաստանի սովին համար եւ հանգանակութիւն:

Յունիս 10ին կովկասեան հանրապետութիւնները ձամաձայնութիւն մը կնքեցին Բարբի մէջ:

Յունիս 5.— Հելլէները կը քաշուին Նիկովիդիոյ եւ շրջակայից կողմերէն, բոլոր հայ ժողովուրդը կրկին ձեռք կ'առնէ տարագրի ցուպը եւ աս

տանդական կ'ըլլայ: Առաջնորդ Յովակիմեան ծերունագարդ սրբազան հայրը Թէքիրտաղ կը մեկնի իր ժողովուրդին հետ, որով մեծ մաս մըն ալ կը ցրուի Յունական կղզիները: Արտակեղեր վիճակ Նիկովիդիացի Հայութեան:

Յուլիս 25. Մեհոնեան բարեբաւութիւն.— Եզրպտոսի մէջ նստարական արտոյ մը Տիար Կարապետ Մելրոնեան Ազգին կը փոխանցէ թէ՛ իր անձին սեփական եւ թէ՛ ձանգուցեալ եղորձէն Տիար Գրիգոր Մելրոնեանէ ժառանգած բոլոր անշարժ կալուածները, ապրանքները արժեթուղիները, զոնազաններու մօտ ունեցած պահանջքները, մեքենաները, կարասիները, վերջապէս ամէն ինչ որ Մելրոնեան հարազատներու հարստութիւնը կը կազմէ: Այդ հարստութիւնը այժմ կը ներկայացնէ իբր 500,000 եզրպտական ոսկի արժէք մը: Այսպէս տիար Կարապետ Մելրոնեանի նուիրատուութիւնը մինչեւ հիմայ ազգին եղած նուիրատուութիւններուն մեծագոյնը եւ ամենէն հոյակապն է: Յուլիս 23էն սկսեալ Տիար Կարապետ Մելրոնեան իր հարստութեան վրայ ունեցած իրաւունքը փոխանցած է Ս. Պատրիարք Զօր. պանելով իրեն գործերու վերին հսկողութիւն եւ հակահեղի իրաւունք: Ահա մեծագոյն բարիքը որ մեր ազգին մէջ պիտի յաւրճացնէ Մելրոնեան հարազատներու պաշտելի անունները: Եցի՛ անոնց հիմն սծ դպրոցներու սերունդը ժառանգէր իրենց բարեբաւներու հայրենասէր ոգին:

Յուլիս 1ին Պ. Գաբրիէլ Նորասուկեան Աւերիկա
զեաց Ռաւիկիքի կառավարութեան մօտ իբր դեր-
նախագահ Ազգ. Պատուիրակութեան, սարով բացատրու-
թիւններ նախական խնդրոյ մասին:

Պ. Գ. Նորասուկեան իբր օրենագէտ իրաւարան,
փորձաւու եւ շքանշանաց դիւանագէտ առաջին է,

== 186 ==

նանոյնով կ'արձանագրենք այս սեպ սոյն պատուական
նախնի կեանքի զծերք նամատառսի:

Պ. Գ. Նորասուկեան ծնած է 1852 նոյեմբերին
Կ. Պոլիս, Եւսիլիսար, Ալլամիէ բաղր: նախնական
կրթութիւն ստանալէ վերջ սան մէջ, 1869ին Գասպ-
զիդի ժրանագի կ'ընդունուէր որպէս շքանա-
ւարս կ'ըլլայ: Յետոյ Բարիզոյ Սորպոնին, Գոլէժ սր
ժրանի զարմարացմէն ետ կ'ընտրուի (1870-76) վեր-
ջապէս իրաւագիտական համալսարանէն վիպարական
կը ստանայ եւ դիւանագիտական ապարդիցին պա-
տաստուելու համար Լազարային գիտութեանց վար-
ժարանին կ'աւանդուի: Պոլիս զարձիկն աւաղորդիւն
կը գրաւ եւ կարեւոր պատճօններ կը ստանձնէ:

Իսկ 1885-1908 Բ. դրան իրաւագէտ խորհրդա-
կանի պատճօն կը վարէ:

Օտմ. Սահմանադրութենէն վերջ նախարարական
պատճօններ կը ստանձնէ, յետոյ ձեռնարկական կը
ընտրուի, իսկ Ահմէտ Մուխթար վառայի զամիլիկին
մէջ արտաքին գործոց նախարար կ'ըլլայ: 1914ին Եւ-
րոպա կը մեկնի Իթիհատի կառավարութեան նախ-
նախնի ընթացքը նախագգալով:

Իր պէտական պատճօններուն մէջ երբեք չէ մտա-
ցած իր ազգը, իր ազգասիրական պատրիստիկ լիակի հու-
սուցած է իբր անհատ եւ ժողովական:

5 Օգոստոս. — Պ, Պողոս Նուպարի եօթանասնամ-
եակի սնունդաւ եկեղեցական արարողութեամբ մը,
միայն, ինչպէս փափարած էր նոյնիմէն Պողոս Նու-
պար, բէն ամէն կողմ կը պատասխանէր մեծաւոր
կոտորելու զայն, ինչպէս արժան է, իբրեւ երախտ-
գիտական պատրիստ:

== 187 ==

15 Օգոստոս.— Իսկիսարու հայաւաս քաղե
րոյի զարման յամեն ո՛ր սգաց այս դժբաղդորբինը:
Քրակէներ արտաբայտեցան անոր նկատմամբ շատ
մեծ դատաւարեանք: Այլ շին արտարձանին անհեղինակ
կիծարի տեսք ի թոր կը խոցէ արեք: Իրաւամբ կը
գրէ մեծանուն գրագէտ Պ. Մինաս Չորագ Տարեցոյցիս
նրաստակին. «Իսկիսարի նրդերն ազգային արէթ
չարի տարեցոյց զիս»:

4 Նոյ.— Ֆրանսա միջկիսկան կառավարութեան
նեւ կը նախաձեռնէ եւ Ստանպի նախնայ կը տնտի
ժողովներուն: Հայութիւնը նոյն տեղերէն գաղթելու կը
տիրի. կեանքի ապահովութիւնը կը վնասէ օտարու
րեան մէջ հակառակ ապահովք: յայտարարութիւն
ներու:

Եզիպտոսն կը գտնեն մանր փորձ ուսուցչի մը
Պ. Օման նկատեանքի, որ մնած է Պոլիս առակիւսմ
է Իսկիսարի ձեւարան վարժարանը, նման է
նայերէնի հին եւ նոր նիպերուն՝ շնորհիւ Գորեան
պատրիարքի՝ որուն յառաջայեղ առակիւսներէն էր,
չե՛սոյ զարգացուցած է բոլոր լեզուի իր ամեն նիպե,
բայ: Առակիւսներն ուսումնասիրած է Պոլսոյ կայսերա
կան լիւթի ուսուցչի Չինիի էփենիտ, Չինի Պոլսն
Եզիպտոս երթալով նոն եղար տարիներ Գորեսան
վարժարանի ուսուցիչ: Եղած է, եւ առակիւսներ հաս
տատուցած է: Ի բնէ խնամական, պարկեշտ, լուրջ անհե
տարութիւն մը եղած է. իր մասը մեծ վրէժ կը պատ
նարէ ի մամուտորի իր հարագոսին Պ. Լեւոնի հետ
իր ծանօթներուն եւ բարեկամներուն որոնց մէջ ամեն
ներն հինն է տարեցոյցիս նրաստակիւսը:

31 Հոկտ.— Վեհափառ Ս. Եղիշ Սրբազան կը վա
ւերացուի Անգղիոյ ճարն քաղաքէն իրեն պատրիարք
Ս. Տրուսաղէմի:

Հ. Բ. Ը. ՍՆՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է զորացնել այս ազգոցուս միութիւնը, որ
կ'իրականացնէ ազգային բարեգործութեան խնայք:
Ան կը գորդուրայ իր նիւնած որբանցներու, զպրոց
ներու վրայ: Ան իր օգնութեան քերք կը տարածէ
նայ կարօտութիւններ զարմանելու. մեծ արջկէն
փրկուած իրականներ պատկանելու:

Անոր գորութիւնը պատիւ է Պ. Պոլոս Նուպարի
ազգասէր ոգոյն եւ խնաստութեան: Խղճամիտ եւ կա
նխանար զործունեութիւն, տաղանդ եւ պարկեշտու
թիւն իր մեղեարկներուն մէջ, մանաւանդ բազմապիսի
դժբաղդութիւններու համար բարեգործական նպատ
կներու անմիջական առաւումները բարձրացուցած են
անոր վարկը եւ ծնուցած սնոր նկատմամբ մեծ վրա
տանութիւն:

Կրտսերական նիւցում եւ համակրանք անոր
մասին չեն բարե, պէտք է զործնականապէս ապա
ցուցանել թէ կը սիրենք զոյն եւ խանդով հաւատարմ
անոր դրօշակին տակ, մեր լուսման նեւեք անոր զանա
նակը: Անոյ այս է մեր նուիրական պատրք:

Հասցէ՝ Union générale Arménienne
de Bienfaisance 33 rue Madabeghe le
Caire (Egypte).

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

(Ի ԳՈՒԶԿՈՒՆՃՈՒՔ)

Նիւ-Եօրթի ծանօթ վանճակական Պ. Միքեան Գարակէօզեան իր վաղամեռիկ որդւոյն Հասուքի յիշատակին համար կարեւոր գումար մը տրամադրելով ներկայ տարւոյն մէջ բացած է որբանոց մը Գուգ-կունենուի մէջ: Սոյն հաստատութեան պաշտօնէութիւնը կազմուած է եւ 50 որբերը նդումուած են մինչեւ հիմայ, Գուլէիի որբանոցէն՝ 8-11 տարեկան: Որբերու քիւր յառաջիկային պիտի բարձրանայ 100ի, Եայց Պոլսոյ խնամակալութիւնը որք անունով ամէն տղայ չընդունիր, այլ իր ծրագրին համաձայն կ'ընդունի միայն առանց ճնողի եւ անպաշտպան զգանքներ:

Խորին յարգանք Պ. ՄԻԶԲԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ, որ իր սրբելի գաւակին յիշատակը կը յաւերժացնէ անձր եւ անպաշտպան որբեր դատաբարակելու նուիրական գործով: Անա բարիք մը որ ուրախութեամբ կը լեցնէ նեւարիտ հայ որբեր:

Այս մարդասիրական հաստատութեան վերին նկարագրութիւնը ստանձնուած է Տէր. Գալիթեան իբր անգամ խնամակալ մարմնոյն, որ ամէն ձեռննաստութիւն ունի բարեգործ հիմնադրին նպատակը գործադրելու. խնամակալութեան միւս անդամներն են Աստ Գարակէօզեան, Սարգիս Գարակէօզեան եւ Յակոբ Անտոնեան:

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄՈՒՅԻՆՆԵՐ

Հայ Բժշկական Միութիւնը հաստատուած է 14)27 Ապրիլ 1912 մինչեւ ցայսօր հաստատմամբ ծառայած է իր նպատակին՝ որ է.

Ա. Զբոսիչ, բժշկական բնդանուր հարցերու ուսումնասիրութիւններով:

Բ. Հայ բժշկական դասին մէջ նամերաշարութեան եւ եղբայրակցութեան գորաւոր զգացումներ վառ պահել եւ ի հարկին պաշտպանել անոր նիւթական իրաւունքները:

Գ. Հարկ տեսնուած պարագային՝ զիտական օժանդակութիւն քեռէլ՝ ազգային կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւններու:

Հայ բժշկական միութեան տեղեկագիրները կարդացողը մեծ գոհունակութեամբ կը տեղեկանայ քէ մեր բժշկական դասը շատ բարեզգացած է իր պարտականութիւնը եւ զայն կատարած է ձեռննաստէն: Ազն. Տէր. Թորգոմեան անեղապէս րնջում է շատ անգամ եւ իր արտասանած նաւերով երիցս հրատարակուած տեղեկագիրներուն մեծ փայլ տուած է:

Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊԸՅՇԸՔԵԱՆ

ՄՈՒՊԱՆԱՃՐ

Ոսկիի, արծաթի եւ բլաթինի:

Նուրբ Օսմանիյէ. Թիւ 59 Կ. ՊՈԼԻՍ

Կը դնէ սպիւ. արծաթ, բլաթին եւ ադամանդ.

== 191 ==

Պ. ՎԱՅՐԱՍ ԿԱՐՄՐՈՒԿԵԱՆ

V. GARMROUGUIAN

14. RUE TAITBOU PARIS (IX)

Հեռագրական հասցէ՝ ARARAT-PARIS

Հեռաձայն BEAGÈRE 50-62

Առեւտրական, ճարտարարուեստական և կամ
որեւէ գործի համար գիմեցէք վերի հասցէին և գոհ
պիտի մնաք: Տարիներու փորձառութիւն և ուղղա-
մտութիւն Տիար Վ. Կարմրուկեանի գործելակերպին
վրայ մեծ հաւաստիք ներշնչեն իրաւամբ:

Մ Ե Ղ Ո Ւ

Ճեռային աշխատութեանց հաստատութեան

ՀԻՄՆԱԳԻՐ-ՎԱՐԻՉ

ՏԻԿԻՆ Ս. ԳԱՅՍԵՐԼԵԱՆ

Ազնի սիկնոջ հպատակն է եղած այսու գործ
հայրայրի հայ որդիներու և այրիներու: Անոր
ցուցանանդէսը տեղի ունեցաւ նոյ. 12-18 թերա, մեծ
փողոց, քիւ 459 Գայսերլեան արարքմանի իր մաս-
նաւոր յարկաբանին մէջ: Յուցարուեցան և խիս
մտաւոր գիներով վաճառուեցան կազմումը բարձր,
թշտանդանի ծածկոցներ, անձեւոցներ, քեյամանի սփ-
ռոցներ, շքմէն սք թապքներ, սեղանի ծածկոցներ,
ամէն տեսակ ժանեարկներ հայկական, Վ. քնիզ և Իւ-
լանս և այլ: Տիկին Ս. Գայսերլեանի այս բարեսիրա-
կան գործը ոչ միայն ազգային շքանակի մէջ, այլեւ
օտարներէ իսկ մեծ գնահատութեան արժանացաւ: